

A c t a
Universitatis
Lodziensis

FOLIA LIBRORUM

1(34)
2022

WYDAWNICTWO
UNIWERSYTETU
ŁÓDZKIEGO

A c t a Universitatis Lodzensis

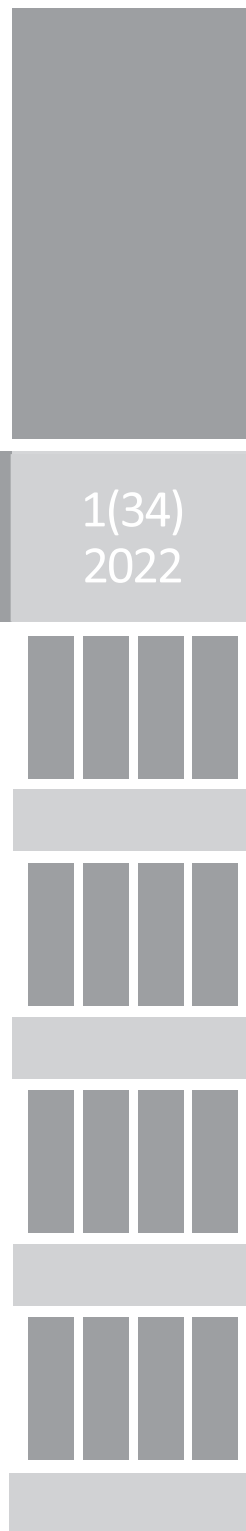
FOLIA LIBRORUM

1(34)
2022

 WYDAWNICTWO
UNIWERSYTETU
ŁÓDZKIEGO

ŁÓDŹ 2022

Member since 2021
JM15487

RADA NAUKOWA

*Hanna Tadeusiewicz, Grażyna Gzella, Jolanta Chwastyk-Kowalczyk, Zdzisław Kropidłowski
Jadwiga Sadowska, Artur Jazdon, Kateřina Homolová (Czechy), Anna Karlskov Skyggebjerg
(Dania), Åse Kristine Tveit (Norwegia), Olga Ciwkacz (Ukraina)*

ZESPÓŁ REDAKCYJNY

*Magdalena Przybysz-Stawska (redaktor naczelna), Agata Walczak-Niewiadomska (zastępca
redaktora naczelnego), Grzegorz Czapnik (sekretarz), Ewa Andrysiak (redaktor tematyczny)
Alina Brzuska-Kępa (redaktor językowy), Zbigniew Gruszka (redaktor tematyczny)
Andrzej Walkowski (redaktor tematyczny), Jan Degirmendžić (redaktor statystyczny)
Tomasz Piestrzyński (redaktor)*

ADRES REDAKCJI

Katedra Informatologii i Bibliologii UŁ
90-236 Łódź, ul. Pomorska 171/173
www.kiib.uni.lodz.pl/acta-universitatis-lodziensis-fovia-librorum/
e-mail: magdalena.prybysz-stawska@uni.lodz.pl;
agata.walczak-niewiadomska@uni.lodz.pl; grzegorz.czapnik@uni.lodz.pl;
fovia.librorum@uni.lodz.pl

RECENZJA

double-blind review

REDAKTOR INICJUJĄCY

Sylvia Mosińska

SKŁAD, ŁAMANIE I PROJEKT GRAFICZNY

Grzegorz Czapnik

KOREKTA TECHNICZNA

Elżbieta Pich

PROJEKT OKŁADKI

Agencja Komunikacji Marketingowej efectoro.pl

© Copyright by Authors, Łódź 2022

© Copyright for this edition by Uniwersytet Łódzki, Łódź 2022

Wydrukowano z gotowych materiałów dostarczonych do Wydawnictwa UŁ
przez Katedrę Informatologii i Bibliologii UŁ

Wydane przez Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego
Wydanie I. W.10759.22.0.Z

Ark. druk. 9,5

ISSN 0860-7435

e-ISSN 2450-1336

Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego
90-237 Łódź, ul. Jana Matejki 34A
www.wydawnictwo.uni.lodz.pl
e-mail: ksiegarnia@uni.lodz.pl
tel. (42) 635 55 77

Spis treści

– TABLE OF CONTENTS

WSTĘP	7
ARTYKUŁY	
Krzysztof Walczak – Skrypt „Prowadzenie biblioteki i konserwacja książki w obozie żołnierskim” jako przykład działalności instrukcyjno-metodycznej polskiego bibliotekarstwa w czasie II wojny światowej	13
– The script <i>Prowadzenie biblioteki i konserwacja książki w obozie żołnierskim</i> (“Running a library and book conservation in a soldier camp”) by Janusz Teodor Dybowski as an example of instructional and methodical activity during World War II	21
Maja Wojciechowska & Marta Zielińska – Rynek regionalnej książki turystycznej i formy jej promocji na przykładzie Grudziądza oraz regionu kujawsko-pomorskiego	23
– The regional tourist book market and forms of its promotion on the example of Grudziądz and the Kuyavian-Pomeranian region	47
Marzena Przybyś – „Bibliotekarz” odzwierciedleniem aktywności bibliotekarzy i bibliotek w latach 2020–2021	49
– The "Bibliotekarz" [Librarian] reflects the activity of librarians and libraries	77
Marcin Mikołajczyk – „Blżej Biblioteki. Pismo bibliotekarzy Wielkopolski południowo-wschodniej” – próba charakterystyki	79
– “Blżej biblioteki. Pismo bibliotekarzy Wielkopolski południowo-wschodniej” [„Closer to the Library. Librarian’s magazine of south-eastern Wielkopolska”] – an attempt to characterize	101
Anna Sikorska – Ocena wiedzy, umiejętności i postaw studentów Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Łódzkiego w zakresie bezpiecznego korzystania z Internetu	103
– Measurement of the knowledge, skills and attitudes of students of the Faculty of Philology at the University of Lodz in the field of safe use of the Internet	126

Spis treści

RECENZJA

- Joanna Mikosz** – Natalia Kowalska-Elkader jako badaczka *feature* radiowego oraz jego odmian gatunkowych 129
- Natalia Kowalska-Elkader as a researcher of radio feature and its genre varieties 135

ZESTAWIENIA BIBLIOGRAFICZNE

- Marzena Kowalska** – Biblioteki i media w czasie pandemii COVID-19. Bibliografia selektywna (od września 2021 do marca 2022 roku) 139
- Marzena Kowalska** – Konferencje i szkolenia online zorganizowane w Polsce w czasie pandemii COVID-19 – wybór (od listopada 2021 do marca 2022 roku) 143

Magdalena Przybysz-Stawska

Uniwersytet Łódzki

Katedra Informatologii i Bibliologii

e-mail: magdalena.przybysz-stawska@uni.lodz.pl

 <https://orcid.org/0000-0001-5868-6840>

[Wstęp

DOI: <http://doi.org/10.18778/0860-7435.34.00>

Nowy numer naszego czasopisma otwiera artykuł Krzysztofa Walczaka. Przedmiotem zainteresowania Autora stał się skrypt, przygotowany przez powieściopisarza i dramaturga, Janusza T. Dybowskiego, z myślą o polskich żołnierzach, internowanych w Szwajcarii: „Prowadzenie biblioteki i konserwacja książki w obozie żołnierskim”. Jak dowiadujemy się z artykułu, treść skryptu wykracza jednak poza ramy tradycyjnej instrukcji dotyczącej zasad gromadzenia i udostępniania księgozbioru bibliotecznego; zawiera on rozważania między innymi na temat roli i znaczenia książki w życiu człowieka, niezależnie od okoliczności, w jakich się znajduje, nawet, jeśli są to trudne warunki obozowe i stanowi interesujący przykład *działalności instrukcyjno-metodycznej polskiego bibliotekarstwa w czasie II wojny światowej*.

Natomiast dzięki kolejnemu artykułowi przenosimy się do czasów współczesnych. Na przykładzie Grudziądza i regionu kujawsko-pomorskiego Maja Wojciechowska i Marta Zielińska prezentują niezwykle bogaty i zróżnicowany rynek regionalnej książki turystycznej. Dzięki wnikliwej analizie możemy poznać nie tylko specjalnie wyodrębnione kategorie tej grupy publikacji popularizatorskich (na przykład przewodniki i albumy krajoznawcze), ale również formy jej promocji za pośrednictwem instytucji związanych z kulturą, takich jak

m.in. księgarnie i biblioteki. Autorki przedstawiają ciekawe wnioski z przeprowadzonych badań, wskazując, iż „(...) z uwagi na specyfikę książki turystycznej jej formy promocji różnią się od form promocji innych typów książek” (s. 43) i są efektem wielu zmiennych, jak chociażby charakteru danego regionu, formy turystyki, której dany tytuł jest dedykowany, etc.

Dwa kolejne artykuły mają charakter prasoznawczy. Pierwszy z nich to szczegółowa analiza tematyczna czasopisma „Bibliotekarz” jako przykład aktywności środowiska bibliotekarzy, szczególnie w kontekście pandemii COVID-19. Autorka, Marzena Przybysz, po krótkim przypomnieniu historii tego zasłużonego periodyku, omawia jego zawartość w latach 2020–2021, podkreślając, że ten „rejestrator życia bibliotek i bibliotekarzy, już od pierwszych miesięcy pandemii na bieżąco, publikował i odzwierciedlał na swych łamach, starania oraz dokonania bibliotek i ich pracowników wychodzące naprzeciw czytelnikom i użytkownikom bibliotek” (s. 62).

Pozostając w kręgu prasy bibliotekarskiej zachęcam do lektury artykułu prezentującego regionalne czasopismo fachowe, jakim jest półrocznik: „Blżej Biblioteki. Pismo bibliotekarzy Wielkopolski południowo-wschodniej”. Marcin Mikołajczyk przedstawił genezę powstania tego periodyku, a następnie przeprowadził jego charakterystykę formalno-treściową. Cennym uzupełnieniem są w tym przypadku liczne zdjęcia oraz bibliografia zawartości pisma za lata 2013–2021.

Tę część naszego czasopisma zamyka *Ocena wiedzy, umiejętności i postaw studentów Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Łódzkiego w zakresie bezpiecznego korzystania z Internetu*, dokonana przez Annę Sikorską. Autorka opracowała kwestionariusz ankietowy, złożony z siedmiu pytań, który następnie był przeprowadzany wśród respondentów drogą elektroniczną. Interesująca analiza oraz interpretacja uzyskanych wyników pozwoliła odpowiedzieć na wartościowe pytania badawcze, sformułowane w pierwszej części artykułu¹.

Z kolei swoimi wrażeniami dotyczącymi lektury podzieliła się z nami Joanna Mikosz, poddając recenzji publikację Natalii Kowalskiej-Elkader: *Forma i treść. Polski i zagraniczny feature radiowy oraz jego odmiany gatunkowe* (Łódź 2019).

Bieżące wydanie zamykają dwa zestawienia bibliograficzne, autorstwa Marzeny Kowalskiej: *Biblioteki i media w czasie pandemii COVID-19 – bibliografia*

¹ Podstawą tekstu była obroniona w 2021 r. praca licencjacka, napisana pod kierunkiem dr hab. Agaty Walczak-Niewiadomskiej. W 2022 roku praca Anny Sikorskiej uzyskala pierwsze miejsce wśród prac licencjackich w Konkursie na Najlepsze Prace Licencjackie i Magisterskie z zakresu Nauk o komunikacji społecznej i mediach oraz Nauk o kulturze i religii, organizowanym w Katedrze Informatologii i Bibliologii Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Łódzkiego

selektywna (od września 2021 do marca 2022 roku) oraz Konferencje i szkolenia online zorganizowane w Polsce w czasie pandemii COVID-19 – wybór (od listopada 2021 do marca 2022 roku) – obydwie stanowią kontynuację materiałów, zamieszczonych w poprzednim numerze „Acta Universitatis Lodzianis. Folia Librorum”.

Wierząc, iż proponowane treści będą dla Państwa interesującą oraz inspirującą lekturą, zachęcam do współpracy z naszym periodykiem. Tradycyjnie przypominam również, że jest on indeksowany w bazach ERIH PLUS, EBSCO, PolINDEX, HAL, CEJSH, BazHum, ARIANTA, a także w Polskiej Bibliografii Bibliologicznej, w zasobach WorldCat, LitDok, Google Scholar oraz ViFaOst. Natomiast archiwalne numery „Acta Universitatis Lodzianis. Folia Librorum” odnajdą Państwo także w Repozytorium Uniwersytetu Łódzkiego.

Magdalena Przybylska-Stawska

FoliaLibrorum

FoliaLibrorum

[

Artykuły

FoliaLibrorum

FoliaLibrorum

FoliaLibrorum

FoliaLibrorum

Krzysztof Walczak

Akademia Kaliska

im. Prezydenta Stanisława Wojciechowskiego

e-mail: k.walczak@akademiakaliska.edu.pl

 <https://orcid.org/0000-0001-7581-2730>

Skrypt *Prowadzenie biblioteki i konserwacja książki w obozie żołnierskim* autorstwa Janusza Teodora Dybowskiego jako przykład działalności instrukcyjno-metodycznej w czasie II wojny światowej

DOI: <http://doi.org/10.18778/0860-7435.34.01>

Abstrakt: Przedmiotem artykułu jest dokument autorstwa późniejszego literata, autora książek i sztuk teatralnych Janusza Teodora Dybowskiego, przygotowany w postaci skryptu na potrzeby polskich żołnierzy internowanych w Szwajcarii i wydany w Genewie w początkach lat czterdziestych dwudziestego wieku. Dokument, omówiony z wykorzystaniem metody historycznej, stanowi interesujący przykład działalności instrukcyjnej, przygotowującej do prowadzenia prac bibliotekarskich w specyficznych warunkach obozu jenieckiego.

Słowa kluczowe: Biblioteki żołnierskie, Dybowski Janusz Teodor, metodyka pracy bibliotecznej, obozy internowanych, Polacy w Szwajcarii

W księgozbiornie Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu odnaleziono interesującą grupę dokumentów stanowiących cykl wykładów dla żołnierzy polskich internowanych po przekroczeniu granicy w Szwajcarii w wyniku klęski Francji w 1940 r. Przypomnieć wypada, iż po klęsce wrześniowej znaczna liczba żołnierzy polskich znalazła się we Francji – pozostającej formalnie w stanie wojny z hitlerowskimi Niemcami – gdzie sformowano z Polaków cztery dywizje, w tym m.in. 2 Dywizję Strzelców Piesznych walczącą na południu Francji.

W wyniku klęski Francuzów część Polaków walczących w kampanii francuskiej przedostała się do Anglii, jednak żołnierze wspomnianej 2 Dywizji nie mieli innego wyjścia, jak przekroczyć granicę francusko-szwajcarską, co spowodowało ich internowanie w tym tradycyjnie neutralnym kraju, liczącym się wszakże z interwencją niemiecką (Halbrook, 2015, s. 274). Internowani Polacy (a także Francuzi, którzy w znacznej liczbie również przekroczyli granicę uchodząc przed wojskami niemieckimi¹) pozostali aż do końca wojny na terenie Szwajcarii w obozach, pilnowani przez znaczną część armii szwajcarskiej². Ich położenie było szczególne, bowiem z jednej strony Szwajcarzy traktowali ich jako żołnierzy internowanych, zgodnie z zasadą neutralności swojego kraju, z drugiej jednak strony już w 1940 r. generał Władysław Sikorski polecił żołnierzom polskim w razie agresji niemieckiej na Szwajcarię wziąć udział w obronie tego kraju³. Niezależnie od tego Polacy wnieśli znaczący wkład w gospodarkę Szwajcarii, bowiem żołnierze polscy nie tylko uczestniczyli w pracach rolnych ze względu na trudną sytuację aprowizacyjną, z jaką w latach wojny borykali się Helweci, lecz również wybudowali znaczne ilości dróg (do dzisiaj zwanych „Polenwege”), a nawet stanowiska obronne artylerii w rejonie Andermatt.

Mimo iż warunki ich pobytu były odmienne i znacznie lepsze aniżeli w niemieckich „oflagach” i „stalagach” (tu żołnierze mieli status jeńców, znacznie gorzej traktowanych nawet w porównaniu z jeńcami innych narodowości – oprócz Rosjan), internowani musieli znosić przymusową bezczynność i brak możliwości włączenia się do walki. By zapobiec obniżaniu się morale żołnierza, a jednocześnie aby przygotować internowanych do służby Polsce po zakończeniu wojny, wyżsi stopniem oficerowie organizowali – w oparciu o instytucje wspierające internowanych – m.in. działalność oświatową i kulturalną, mającą nie tylko zapłacić czas pobytu w Szwajcarii, lecz również podnieść wiedzę i kwalifikacje żołnierzy w wielu dziedzinach. Żołnierze mieli możliwość nauki

¹ Liczba internowanych obu wymienionych narodowości sięgała 43 tys. ludzi.

² Źródła mówią o 3 Dywizji Piechoty oraz części 7 Dywizji Piechoty, a zatem sześciu pulkach dozorujących internowanych Polaków i Francuzów.

³ Kwestię tę ustalono ostatecznie pomiędzy Szwajcarią i władzami polskimi na emigracji w kwietniu 1941 r.

w systemie szkolnym od szkół powszechnych aż po studia uniwersyteckie, a nawet możliwość uzyskania doktoratów, swoją jednak koleją toczyły się zajęcia kulturalno-oświatowe w poszczególnych obozach, szeroko rozrzuconych po terenie Szwajcarii. Inicjatorem działań oświatowych wśród internowanych żołnierzy był dowódca 2 Dywizji gen. Bronisław Prugar-Ketling, który organizację pracy oświatowo-kulturalnej powierzył Adamowi Vetulaniemu, profesorowi prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego, a ówczesnemu internowanemu w Szwajcarii plutonowemu 2 Dywizji Strzelców Pieszych, który pozostawił wspomnienia z tego okresu (Vetulani, 1976).

Przejawem takiej działalności jest właśnie przechowywany w zbiorach ZNiO cykl wykładów dla polskich żołnierzy internowanych w Szwajcarii, przygotowany i wydany przez YMCA Service d'aide aux internes militaires en Suisse; instytucję mieszczącą się w Genewie przy ulicy Paquis 52.

Zachowało się siedem zeszytów wykładów o różnej objętości, wydanych dość starannie w formie maszynopisu (z zastosowaniem polskich liter), powielanego przy pomocy powielacza białkowego. Teksty, nieposiadające odrębnych okładek, odbijano na niebiesko-seledynowym papierze żeberkowanym, pozbawionym wszakże znaków własnościowych czy filigranów. Zeszyty trafiły do zbiorów biblioteki Ossolineum w 1952 r. w formie daru (niestety brak informacji o darczyńcy) i zostały oprawione we współczesną oprawę wspólną⁴.

W tekstach wykładów podejmowano rozmaite zagadnienia. Odnotować należy, że nie zachował się wykład pierwszy, zaś kolejne poświęcono następującej tematyce:

Wykład 2 autorstwa K. Donimirskiego⁵ zatytułowany *Wieczory świetlicowe* omawia potrzebę i cel organizacji spotkań żołnierzy w świetlicy, a także uczy organizacji wieczorów, omawiając również zagadnienie umiejętnej pracy oświatowej, wplatanej w te działania.

Wykład 3 autorstwa inżyniera Franciszka Abgarowicza⁶ pt. *Jak prowadzić pogadanki* zapoznaje czytelnika (i – jak sądzić należy – słuchacza) z organizacją pogadank, w tym z doborem tematu i prelegenta, omawiając też przygotowanie dyskusji oraz technikę prowadzenia pogadank.

⁴ Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, sygn. 317.114 II

⁵ Starszy strzelec K. Donimirski – nie udało się odnaleźć bliższych danych biograficznych.

⁶ Prawdopodobnie chodzi o inż. Franciszka Kazimierza Abgarowicza (1901–1979), absolwenta Wydziału Rolniczo-Lasowego Politechniki Lwowskiej. Od roku 1934 do wybuchu II wojny światowej był pracownikiem oświaty, m.in. pełnił funkcję kierownika Szkoły Społeczno-Rolniczej w Liskowie, następnie w Szwajcarii do 1945 r. Po powrocie do kraju pracował naukowo w SGGW w Warszawie.

Wykład 4 – „Jak prowadzić kronikę obozu” – autorstwa starszego strzelca M. Sango⁷ omawia formy tworzenia kronik: sprawozdawczej, reportażowej i retrospektywnej.

Wykład 5 autorstwa Adama Vetulaniego, zatytułowany *Stosunki polsko-szwajcarskie w przeszłości dziejowej*, jest ciekawą próbą omówienia kontaktów polsko-szwajcarskich aż do chwili internowania Polaków w 1940 r. Tekst ten napisany jest z widoczną znajomością tematu i różni się zasadniczo od większości pozostałych wykładów zarówno erudycją autora, jak i znaczną objętością.

Wykład 7, autorstwa majora Władysława Czocho⁸, poświęcono tematowi *Żołnierskie spółdzielnie obozowe, ich organizacja i prowadzenie*. Tekst, zgodnie z założeniami, miał służyć popularyzacji wśród żołnierzy idei spółdzielczości, szeroko lansowanej w okresie międzywojennym przez wybitnych socjalistów⁹, z nadzieją na jej wprowadzenie w życie po zakończeniu wojny.

Wykład 8 *Rolnictwo w Szwajcarii* gościnnie przygotował J. de Mortini¹⁰, Szwajcar, popularyzujący wśród Polaków gospodarkę rodzinnego kraju.

Brakujący w powyższym wykazie wykład szósty został przygotowany przez kanoniera 1 Dywizji Grenadierów¹¹, byłego wicedyrektora Biblioteki Raczyńskich w Poznaniu Janusza Teodora Dybowskiego, bo tak zarekomendowano w tym skromnym opracowaniu przyszłego literata i dramaturga, i nosił tytuł *Prowadzenie biblioteki i konserwacja książki w obozie żołnierskim*. Warto zatrzymać się nad tym tekstem, świadczącym, jeśli dosłownie potraktować tytuł pracy, o działalności instrukcyjno-metodycznej w zakresie bibliotekarstwa, prowadzonej w trudnych warunkach internowania.

Autor pracy, Janusz Teodor Dybowski, urodził się 1 kwietnia 1909 r. w Zduńskiej Woli, jednak w kilkanaście miesięcy później stał się (naturalnie wraz z rodzicami) mieszkańcem Piwoniec, wsi stanowiącej dzisiaj dzielnicę wielkopolskiego Kalisza. Jego ojciec, Teodor Dybowski był nauczycielem, zatem najwcześniejsze lata życia przyszłego pisarza wiązały się ze szkołą w Piwonicach. Po pierwszej wojnie światowej Janusz Teodor Dybowski rozpoczął naukę w kaliskim Gimnazjum im. Tadeusza Kościuszki, zaś po jego ukończeniu zamierzał podjąć studia prawnicze w Poznaniu, ostatecznie jednak, po pewnym

⁷ Starszy strzelec M. Sango – nie udało się odnaleźć bliższych danych biograficznych.

⁸ Władysław Czocho, major, dowódca II batalionu 6 Kresowego Pułku Strzelców Pieszych, znajdującego się w składzie 2 Dywizji Strzelców Pieszych.

⁹ Jednym z popularyzatorów spółdzielczości był prezydent II Rzeczypospolitej Stanisław Wojciechowski.

¹⁰ J. de Mortini – nie udało się odnaleźć bliższych danych biograficznych.

¹¹ Część żołnierzy tej dywizji, rozformowanej na rozkaz jej dowódcy gen. Bronisława Ducha po klęsce Francji dołączyła do internowanych żołnierzy 2 DSP.

czasie spędzonym na wykładach z zakresu ekonomii i filozofii na Uniwersytecie Poznańskim, rozpoczął studia prawnicze w Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie¹². Po uzyskaniu dyplomu przygotowywał rozprawę doktorską, ostatecznie jednak nie zakończył przewodu obroną pracy, by przenieść się ponownie do Poznania dla dokończenia rozpoczętych niegdyś studiów. W 1937 r. podjął pracę w Bibliotece Raczyńskich jako bibliotekarz oraz zastępca dyrektora do spraw administracyjnych, pełniąc tę funkcję zapewne do czasu mobilizacji w sierpniu 1939 r. Nie jest wykluczone, że szybki awans Dybowski zawdzięczał m.in. bliskiej znajomości z ówczesnym komisarycznym prezydentem Poznania, Erwinem Więckowskim¹³.

Ryc. 1. Janusz Teodor Dybowski przed wojną.

Źródło: Domena publiczna. Pobrano 30 stycznia 2022 r.
z: <http://www.info.kalisz.pl/dybowski/Rozdz3.htm>

Po wrześniowej klęsce przedostał się poprzez Słowację oraz Węgry do Francji, wstępując w randze kanoniera do 1 Dywizji Grenadierów, zorganizowanej przez rząd polski na obczyźnie pod dowództwem generała Bronisława

¹² M.in. był studentem innego kaliszczanina, prof. Alfonsa Parczewskiego, rektora Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie i prezesa Towarzystwa Naukowego w tym mieście. Nic dziwnego, że w 1933 r. Dybowski przybył do Kalisza, by wziąć udział w pogrzebie zasłużonego prawnika i działacza społecznego na miejscowym cmentarzu przy Rogatce.

¹³ Erwin Emil Juliusz Więckowski (1894-1975), pułkownik dyplomowany WP, m.in. szef sztabu 25 Dywizji Piechoty w Kaliszu, przeniesiony w stan spoczynku, w 1937 r. na krótko powołany został na stanowisko komisarycznego prezydenta Poznania. W czasie wojny przez Rumunię i Francję dotarł do Wielkiej Brytanii, pełniąc wiele odpowiedzialnych funkcji w Wojsku Polskim. Po wojnie przebywał na emigracji w Kanadzie.

Ducha, a po rozwiązaniu dywizji w obliczu klęski Francji, po wielu przygodach dotarł do granicy francusko-szwajcarskiej, którą przekroczył z 19 na 20 maja 1940 r. wraz z resztkami Dywizji Grenadierów oraz znaczną częścią 2 Dywizji Strzelców Pieszych. W Szwajcarii nie tylko włączył się w działania oświatowe obozie internowanych, o czym świadczy zachowany skrypt, któremu poświęcono niniejszy artykuł, lecz również skorzystał z możliwości, jakie Szwajcarzy stworzyli Polakom po internowaniu, a mianowicie jako jedna z 36 osób kontynuujących studia uniwersyteckie, 19 marca 1943 r. obronił pracę doktorską, poświęconą Norwidowi, zatytułowaną *Cyprian Norwid als christlicher Kulturphilosoph der polnischen Romantik*.

Po kilku latach spędzonych po wojnie na obczyźnie, Janusz Teodor Dybowski wrócił do kraju. Na tę niełatwą z punktu widzenia emigrantów decyzję złożyły się przychylne recenzje jego twórczości literackiej i dramaturgicznej, jakie wystawiały mu autorytety tej miary co Michał Rusinek, Leon Schiller i Jarosław Iwaszkiewicz, ale także – jak można sądzić – informacja, że jego starszy brat Stefan (niegdyś nauczyciel szkół kaliskich, współorganizator Towarzystwa Przyjaciół Książki w Kaliszu i redaktor czasopisma „Ziemia Kaliska”) został w końcu stycznia 1947 r. ministrem kultury i sztuki w rządzie Józefa Cyrankiewicza. Początkowo kariera Janusza Teodora rozwijała się intensywnie, bowiem od 1947 do 1948 formował repertuar Teatru Polskiego w Poznaniu, później zaś kolejne trzy lata spędził na stanowisku kierownika literackiego teatru w Olsztynie. Od 1952 r. jednak Dybowski popadł w nielaskę, jego utwory przestały być publikowane, a sam pisarz trafił nawet do więzienia z oskarżeniem o działalność szpiegowską na rzecz Stanów Zjednoczonych. Po uwolnieniu podjął pracę kolejno w teatrach w Rzeszowie, Olsztynie i Koszalinie. Dopiero odwilż październikowa przywróciła mu w pełni możliwość pracy zawodowej oraz pracy twórczej, bowiem Janusz Teodor Dybowski był nie tylko dramaturgiem, lecz także płodnym pisarzem, autorem wielu popularnych książek. Jako dramaturg zapisał się autorstwem wielu utworów, z których kilka wystawiono na scenach Warszawy, Poznania, Bielska, Częstochowy, Olsztyna, Rzeszowa, Torunia i Kalisza. Zdecydowanie bardziej znany jest jako autor utworów prozatorskich, by wymienić tylko najbardziej znane powieści: *Błazen starego króla* (1967); *Bunt Paryża* (1970, 1971); *Hołd Pruski* (1964, 1965, 1974); *Światło nad Helladą* (1963, 1967) czy *Wieża Czarnej Księżniczki* (1968, 1972, 1980).

Wydał też dwie książki poświęcone miastu swojej młodości – Kaliszowi. *Gorące wici* (1962) są opisem legendarnych dziejów Ptolemeuszowej Kalisii, zaś *Saga grodu nad Prosną* (1975) przypomina niezwykle wątek w dziejach tego miasta: działania Polaków niemieckiego pochodzenia – żołnierzy Armii Krajowej – przeciwko okupantowi. Powieść ta, oparta na faktach sprawiła zresztą

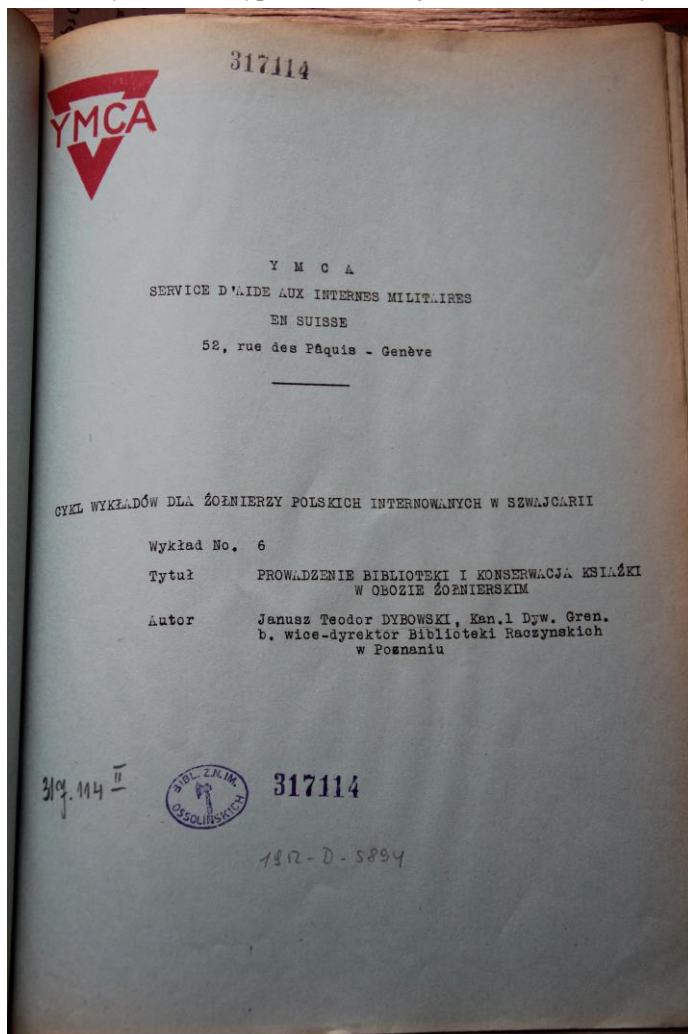
autorowi mnóstwo kłopotów i w pewnej mierze przyczyniła się do jego przedwczesnej śmierci w 1977 r. Prócz tego pisarz był autorem znacznej ilości artykułów i recenzji poświęconych problematyce literatury i teatru.

Dokonania literackie Janusza Teodora Dybowskiego charakteryzują w zupełnie oczywisty sposób jego zainteresowania i formy wypowiedzi. Nic dziwnego zatem, iż biorąc do ręki skrypt *Prowadzenie biblioteki i konserwacja książki w obozie żołnierskim* jego autorstwa bibliotekarze, a także przyszli adepci tego zawodu, szczególnie w warunkach internowania doznawali zapewne swoistego zawodu. Precyzyjnie sformułowany tytuł zapowiadał – podobnie jak to się miało w przypadku pozostałych części serii – jasno wyłożone zasady organizowania księgozbiorów bibliotecznych, ich udostępniania, a także konserwacji szczególnego dobra, jakim jest w warunkach obozowych książka. Tymczasem tekst Janusza Teodora Dybowskiego stanowi rodzaj eseju, w którym autor podkreśla znaczenie biblioteki dla życia obozowego (co czyni na przykładzie książki niemieckiego autora Edwina Ericha Dwingera *Armia za drutem kolczastym*), dołączając do tego analizę kilku książek opisujących obozy jenieckie i ich codzienne życie.

Tekst skryptu jest skierowany do oficerów oświatowych i zawiera rozważania na temat potrzeby książki i biblioteki w każdych warunkach codziennej egzystencji. Dybowski przekonuje czytelnika, że biblioteka obozowa powinna stać się ośrodkiem wymiany myśli, dyskusji żołnierzy na temat przeczytanych książek. Autor zwraca się do czytelników: „Muszą Panowie wychować sobie czytelnika, potrafi on ocenić książkę i będzie się nią opiekował” (Dybowski, s. 1). Swój tekst ubarwia cytatami poetów, mówiących o zaletach książki i czytelnictwa, wspierając w ten sposób tezy swojej wypowiedzi.

Pomimo oczywistej niezgodności treści skryptu z jego tytułem, wypada w pewnym sensie usprawiedliwić autora. Nie ulega wątpliwości, iż Janusz Teodor Dybowski był znawcą i koneserem książki literackiej, sam zresztą w swoim czasie był znanym, choć nie pierwszoplanowym autorem powieści popularyzujących historię. Fakt ten wynikał zapewne z tradycji rodzinnych, bowiem i wspomniany starszy brat Stefan miał trwale związki z książką, choćby poprzez współudział w tworzeniu i działaniu Towarzystwa Przyjaciół Książki w Kaliszu, edycji czasopisma „Ziemia Kaliska”, wydawanego przez to towarzystwo, a edytorsko wzorowanego na bibliofilskim periodyku „Silva Rerum”. Był też Stefan Dybowski, już po zakończeniu przygody z polityką, przez wiele lat szefem Ludowej Spółdzielni Wydawniczej, osobiście zabiegając o współpracę najwybitniejszych pisarzy oraz ilustratorów. (Andrysiak, 2016)

Ryc. 2. Strona tytułowa skryptu autorstwa Janusza Teodora Dybowskiego

Źródło: Ze zbiorów Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu.
Fot. Ewa Obala

Nie ulega jednak wątpliwości, że bibliotekarskie doświadczenia, jakie zapewne Janusz Teodor Dybowski zebrał podczas stosunkowo krótkiej pracy w Bibliotece Raczynskich w Poznaniu, nie wystarczyły, by skrypt – wbrew zamysłowi – nabrał cech podręcznika bibliotekarskiego. W trudnych warunkach internowania jednak bez wątpienia ułatwił życie wielu żołnierzom, kierując ich zainteresowania w stronę książki, tak potrzebnej nawet w najtrudniejszych momentach egzystencji.

Bibliografia

- Andrysiak, Ewa (2016). Listy Stefana Dybowskiego do Zygryda Gardzielewskiego. *Zeszyty Kaliskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk*, **16**, 40–55.
- Dykowski, Janusz. Prowadzenie biblioteki i konserwacja książki w obozie żołnierskim. Cykl wykładów dla polskich żołnierzy internowanych w Szwajcarii. Wykład nr 6. [Wyd. Y.M.C.A. Service d'Aide aux Internes Militaires en Suisse]
- Halbrook, Stephen P. (2015). *Szwajcaria i naziszi. Jak alpejska republika przetrwała w cieniu III Rzeszy*. Wrocław: Wydawnictwo Dolnośląskie. ISBN 978-83-245-9128-2.
- Vetulani, Adam (1976). *Poza płomieniami wojny. Internowani w Szwajcarii 1940–1945*. Warszawa: Wydawnictwo Ministerstwa Obrony Narodowej.

The script *Prowadzenie biblioteki i konserwacja książki w obozie żołnierskim* (“Running a library and book conservation in a soldier camp”) by Janusz Teodor Dykowski as an example of instructional and methodical activity during World War II

ABSTRACT: The subject of the article is a document by the later writer, author of books and plays, Janusz Teodor Dykowski, prepared in the form of a script for the needs of Polish soldiers interned in Switzerland and published in Geneva in the early 1940s. The document, discussed with the use of the historical method, is an interesting example of instructional activity, preparing to conduct library work in the specific conditions of a prisoner of war camp.

KEYWORDS: Soldier libraries, Dykowski Janusz Teodor, methodology of library work, internment camps, Poles in Switzerland

Maja Wojciechowska

Instytut Filologii Polskiej

Uniwersytet Gdański

e-mail: maja.wojciechowska@gmail.com

 <https://orcid.org/0000-0002-5340-3722>

Marta Zielińska

Uniwersytet Gdański

e-mail: martazielińska@onet.pl

Rynek regionalnej książki turystycznej i formy jej promocji na przykładzie Grudziądza oraz regionu kujawsko-pomorskiego

DOI: <http://doi.org/10.18778/0860-7435.34.02>

Abstrakt: Celem artykułu jest przedstawienie rynku regionalnej książki turystycznej na przykładzie Grudziądza i regionu kujawsko-pomorskiego. W oparciu o analizę literatury oraz danych źródłowych i rozmów z pracownikami instytucji kultury, opisano kategorie książki turystycznej, kanały dystrybucji oraz sposoby jej promocji, a zwłaszcza formy działalności księgarń, bibliotek, PTTK i punktów informacji turystycznej, ale także promocji za pośrednictwem Internetu. Zwrócono uwagę na formy wspierania czytelnictwa książki regionalnej poprzez organizowanie różnego rodzaju festiwalu, targów książek, Dyskusyjnych Klubów Książki, spotkań literackich itp. Na koniec scharakteryzowano specyfikę książki turystycznej w kontekście form jej promocji.

Słowa kluczowe: książka turystyczna, książka regionalna, promocja książki, reklama książki, popularyzacja czytelnictwa, Grudziądz, region kujawsko-pomorski

Rynek książki regionalnej i turystycznej w Polsce i regionie kujawsko-pomorskim

Podróże są dobrym sposobem spędzenia wolnego czasu i poszerzania horyzontów, pozwalają poznać nowych ludzi, ich zwyczaje, tradycje, kulturę i religię. Nie bez powodu mawia się, że „podróże kształcą”. Ze względu na brak czasu i szybkie tempo życia, a jednocześnie korzystając z nowoczesnych środków lokomocji turyści w celu zorganizowania krótkiego, weekendowego lub kilkudniowego wypoczynku coraz częściej korzystają z możliwości, jakie daje Internet oraz łatwo dostępna informacja turystyczna. Samodzielnie wyszukują wiadomości o ciekawych miejscach, planują podróż oraz dokonują rezerwacji. Jak wynika z badania zrealizowanego przez serwis *Prezent marzeń* badającego „Zwyczaje urlopowe Polaków 2020” coraz rzadziej korzystają oni z pośrednictwa biur podróży (Urlopowe zwyczaje... 2020). Wynika to w dużej mierze ze swobody, jaką daje organizacja urlopu na własnych zasadach oraz ze względów ekonomicznych. Wycieczki zorganizowane cieszą się większym zainteresowaniem w przypadku dłuższych i dalszych wyjazdów. Krótkie, weekendowe wypadki częściej planowane są samodzielnie. Tendencje te nie pozostają bez wpływu na rynek książki.

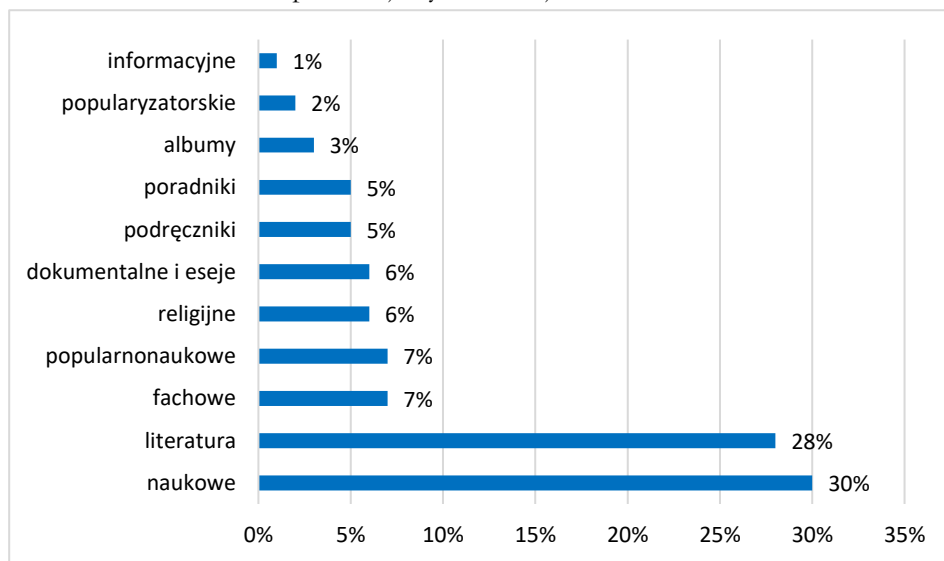
Charakteryzując rynek książki regionalnej należy na wstępie wyjaśnić, czym jest region. Region, według definicji przedstawionej przez Annę i Jerzego Runge w *Słowniku pojęć z geografii społeczno-ekonomicznej*, to obszar o jednorodnych cechach środowiska przyrodniczego, podobnych warunkach społeczno-gospodarczych, charakteryzujący się unikalną historią i tradycjami kulturowymi (2008, s. 269). Region lub miejscowość stają się pożądanym miejscem destynacji turystycznej, jeżeli są nie tylko atrakcyjne architektonicznie czy krajobrazowo, ale także gdy posiadają odpowiednie zaplecze hotelowe, gastronomiczne i infrastrukturę komunikacyjną. Ważne jest także, gdy jego walory przedstawione są w przystępny sposób w różnego rodzaju opracowaniach dostępnych dla turystów. Książka turystyczna to „rodzaj publikacji przeznaczonej zwykle dla osób odwiedzających wybrany region lub obiekt. Wyposażona zazwyczaj w opisy tras oraz charakterystykę wskazanego obszaru, ma na celu przybliżenie jego walorów przyrodniczych, kulturalnych, historycznych i innych. Może stanowić formę promowania turystyki, ale także samego miasta i regionu” (Wojciechowska & Zielińska 2021, s. 20), wówczas mowa o regionalnej książce turystycznej; przy czym najważniejszą cechą książki turystycznej jest niewątpliwie jej użyteczność oraz praktyczny wymiar, który odróżnia ją od książki regionalnej (Wojciechowska & Zielińska 2020, s. 133).

Wbrew obiegowej opinii, że w dobie informacji elektronicznej nastąpił zmierzch druku, książki i broszury turystyczne mają swoje grono czytelników. Z danych Biblioteki Narodowej za 2019 rok wynika, że rynek książki

regionalnej odnotował znaczny przyrost i publikacje turystyczne stanowią 22% wszystkich przewodników, podczas gdy w latach 2017 i 2018 było to kolejno 17% i 15% (Dawidowicz-Chymkowska (oprac.) 2020, s. 21–22). Istotną grupą książek tego rodzaju były przewodniki napisane przez polskich autorów, które następnie zostały przetłumaczone na języki obce. Publikacje te opisywały głównie poszczególne regiony Polski. W roku 2019 wśród książek regionalnych o charakterze promocyjnym odnotowano 612 nowości. Były wśród nich także księgi pamiątkowe, informatory, katalogi, opracowania popularnonaukowe.

Według danych Biblioteki Narodowej opublikowanych w *Ruchu wydawniczym w liczbach 2019* w ogólnej liczbie wydanych książek, według podziału formalno-funkcyjnego publikacje popularyzatorskie stanowią 2% całej produkcji wydawniczej (zob. ryc. 1). Jest to nowy dział wyodrębniony przez Bibliotekę w przeprowadzanych analizach, dlatego też najnowszych danych nie można porównać z wynikami z lat wcześniejszych. Jednakże wyszczególnienie tej grupy książek może świadczyć o widocznym wzroście liczby publikacji z zakresu tematyki popularyzatorskiej (Dawidowicz-Chymkowska (oprac.) 2020, s. 12).

Ryc. 1. Udział procentowy różnych typów książek w produkcji wydawniczej w roku 2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie (Dawidowicz-Chymkowska (oprac.) 2020, s. 12).

Bogata oferta wydawnicza jest odpowiedzią na potrzeby spragnionych wyjazdów podróżników. Na rynku księgarskim dostępne są: przewodniki turystyczne, albumy krajoznawcze, opracowania krajoznawcze, mapy i atlasy oraz informatory krajoznawcze. Służą one takiemu przedstawieniu oferty turystycznej

i prezentacji ciekawych miejsc by jawiły się one potencjalnym turystom jako warte zobaczenia. Najprostszą formą informacji są kolorowe materiały promocyjne w formie folderu i ulotki, przedstawiające w krótkim tekście najważniejsze informacje oraz tworzące zachętę do skorzystania z oferty regionu, jego walorów i atrakcji (Wiadomości Turystyczne [online]). Informacja musi być rzetelna i aktualna, ma bowiem pomóc w sprawnym przemieszczaniu się i odnajdywaniu ciekawych miejsc. Musi również być opracowana w taki sposób, żeby w małej formie zawarte były wszystkie najważniejsze informacje: położenie, opis miejsc wartych zobaczenia, schematy dojazdu, warunki zakwaterowania oraz adresy i odnośniki do strony internetowej, na której można zapoznać się z pełną ofertą. Dystrybucja tego typu wydawnictw często jest darmowa i polega na rozdawaniu lub położeniu publikacji w ogólnodostępnych miejscach.

Przodującymi wydawcami, według badań Biblioteki Narodowej, zajmującymi się popularyzacją regionów Polski są: ExpressMap (235 pozycji), specjalizujący się w druku map, planów miast i atlasów samochodowych; Compass (265); Bezdroża (203); Demart (51) oraz Pascal (27) (Dawidowicz-Chymkowska (oprac.) 2020, s. 22). Wydawnictwa te sprzedają mapy i przewodniki turystyczne zarówno dla wymagających podróżników, jak i dla zwykłych turystów.

W ofercie wydawnictw znajdują się przewodniki tematyczne: przewodniki dla zmotoryzowanych, np.: *Polska na czterech kółkach* autorstwa Mikołaja Gospodarka, przewodniki dla aktywnych, np.: *Kajakiem po Krutyni* Marka Kwaczonka, *Rowerem przez Kraków i okolice* Macieja Sordyla i zespołu wydane przez Wydawnictwo Pascal, czy też *Kaszuby na weekend* – praca zbiorowa Wydawnictwa Plan oraz mapy rowerowe i bardziej ogólne, np. *Polska niezwykła. Przewodnik turystyczny* – praca zbiorowa Wydawnictwa Demart, *Ziemia Kłodzka* Adama Warszawskiego Wydawnictwa Bezdroża, czy też *Wrocław. Przewodnik* – praca zbiorowa Wydawnictwa Turystycznego Plan.

Wśród przewodników po Polsce sprzedawanych przez sieć dystrybucji książek Empik Sp. z o. o. największą popularnością cieszą się następujące tytuły:

- *Polska niezwykła. Przewodnik turystyczny*, opracowanie zbiorowe – Wydawnictwo Demart – bogato ilustrowany atlas samochodowy wraz z przewodnikiem po zabytkach techniki, obiektach militarnych, z opisem niezwykłych miejsc i historią.
- *Województwo Podlaskie. Przewodnik + mapa*, opracowanie zbiorowe – Wydawnictwo Demart – zawiera opis walorów przyrodniczych, religii i kultury regionu podlaskiego.

- *Zakopane i Tatry Polskie. Przewodnik*, opracowanie zbiorowe – Wydawnictwo Gauss – przewodnik po zabytkach i atrakcjach Zakopanego oraz opis najpiękniejszych miejsc w Tatrach.
- *Przewodnik weekendowy po Polsce*, Elżbiety Kobojeck, S. Kobojeck – Wydawnictwo Dragon – przewodnik prezentujący 50 najpiękniejszych tras do zobaczenia w weekend, obrazujący piękno Polski.
- *Odetnij od miasta. Podróże z dzieckiem* T. Piotrowskiej – Wydawnictwo Buchmann – zawiera praktyczne informacje dla podróżujących z dzieckiem, opisy miejsc przeplatane opowieściami gospodarzy, praktyczne porady, jak aktywnie spędzać czas z maluchem.

Analizując zaprezentowaną listę najlepiej sprzedających się tytułów w sieci Empik (stan na dzień 15 sierpnia 2020 r., według Empik.com [online]) można wysnuć wniosek, że sprzedaż uzależniona jest od upodobań klienta, które często korelują z modą na zwiedzanie określonych regionów i typów atrakcji oraz form aktywności. Dużą popularnością cieszą się publikacje prezentujące miejsca niezwykle i piękne. Są to następujące tytuły:

- *Roztocze i Zamość* – K. Bzowski, Wydawnictwo Bezdroża,
- *Góry Stołowe. Przewodnik* – W. Brygier, Oficyna Wydawnicza Rewasz,
- *Bieszczady* K. Plamowski, Wydawnictwo Bezdroża.

Można zauważyć, że wśród wymienionych wydawców pojawia się Wydawnictwo Demart oraz Wydawnictwo Bezdroża – oba z dwoma tytułami książkowymi.

Do czołowych wydawnictw publikujących przewodniki należą: ExpressMap Polska (81 tytułów w 2019 r.), Wydawnictwo Pascal (80), Agencja Fotograficzno-Wydawnicza Mazury (26) i Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego (16) (Dawidowicz-Chymowska (oprac.) 2020, s. 21–22). Liczba albumów wydanych w 2019 r. wyniosła 593, podczas gdy w roku poprzednim 509, czyli ich liczba zwiększyła się o prawie 100 tytułów. Może warto przedstawić wartości za pięć lat, wtedy można uchwycić jakąkolwiek tendencję.

Osobną kategorią książki turystycznej są bogato ilustrowane albumy krajoznawcze, przedstawiające piękno krajobrazu, fauny i flory, zabytków i osiągnięć techniki. Co roku pod patronatem Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego organizowany jest Ogólnopolski Przegląd Książki Krajoznawczej i Turystycznej, w trakcie którego zgłoszone do udziału publikacje oceniane są w kategoriach: albumy krajoznawcze, przewodniki, monografie oraz inne opracowania krajoznawcze, mapy i atlasy, wydawnictwa dla dzieci oraz informatory krajoznawcze i foldery. W każdej z kategorii przyznawane są nagrody za jakość dokumentacji krajoznawczo-turystycznej, zasób informacji i język wypowiedzi

oraz staranność opracowania graficznego i edytorskiego (27 Ogólnopolski Przegląd...). Wśród nagrodzonych laureatów w 2019 r. w kategorii albumy krajoznawcze dominowały wydawnictwa regionalne:

- Wydawnictwo Region – Jarosław Ellwart pozycja: *Kaszuby*,
- Kartpol s.c., Zespół Lubelskich Parków Krajobrazowych: *Lubelska symfonia krajobrazów*.

Zaś w kategorii przewodniki:

- Wydawnictwo Kartograficzne EKO-GRAF i pozycja: *Sudety: przewodnik*,
- Wydawnictwo Turystyczne Paweł Wład: *Rowerem po Roztoczu*,
- Wydawnictwo Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej i Centrum Animacji Kultury: *222 x Wielkopolska*.

Inną formą publikacji są krótkie, bogato ilustrowane artykuły zamieszczone w czasopismach podróźniczych. Najpopularniejszymi periodykami na półkach sklepowych są obecnie: „Traveler”, „Poznaj Świat”, „Podróże”, „Kontynenty” i „Voyage”. Należy jednak zwrócić uwagę, że artykuły często obok pięknych ilustracji zawierają tylko ogólnikowe informacje oraz sporo reklam, stąd nie zawsze mogą stanowić istotne źródło wiedzy dla turysty, lecz raczej przegląd ciekawostek i interesujących historii.

W roku 2019 do obrotu księgarskiego zostało wprowadzonych 612 książek popularyzatorskich (w tym 82 wydane o województwie kujawsko-pomorskim, stanowiące 7% wszystkich pozycji opublikowanych przez województwo), wśród których znalazły się m. in: informatory, foldery, katalogi, opracowania popularnonaukowe. Wiele z tych książek rozpowszechniają instytucje – muzea, biblioteki, koła PTTK.

W tabeli 1. zaprezentowano przegląd najpopularniejszych wydawnictw, które przedstawiają niezwykle zakątki województwa kujawsko-pomorskiego, zabytki architektoniczne takie, jak: toruńska starówka, grudziądzkie spichlerze, klimatyczna Bydgoszcz, czy też zamki krzyżackie regionu oraz walory krajobrazowe Borów Tucholskich, uzdrowiskowe Ciechocinka i Inowrocławia. W informacjach o regionie można znaleźć oferty miejsc noclegowych i adresy punktów gastronomicznych, odbywających się cyklicznie imprez oraz mapy ułatwiające planowanie wycieczek po miastach i miejscach oraz opisy tras rowerowych.

Tab. 1. Przegląd najpopularniejszych wydawnictw regionu kujawsko-pomorskiego w 2019 roku

L.p.	Tytuł	Wydawnictwo	Autor
1.	<i>Atrakcje Bydgoszczy i okolic. Najciekawsze wycieczki dla zmotoryzowanych – przewodnik turystyczny</i>	Apeiron	Włodzimierz Józef Bykowski
2.	<i>Kocenie i Bory Tucholskie. Przewodnik turystyczny</i>	Region	Jarosław Ellwart
3.	<i>Kujawsko-pomorskie dla każdego</i>	Apeiron	Włodzimierz Józef Bykowski
4.	<i>Kujawsko-pomorskie. Przewodnik + atlas</i>	Demart	praca zbiorowa
5.	<i>Magia ludowa z Pomorza i Kujaw</i>	Region	Anna Koprowska-Głowacka
6.	<i>Polska niezwykła. Województwo kujawsko-pomorskie. Przewodnik + atlas</i>	Demart	praca zbiorowa
7.	<i>Toruń przewodnik</i>	Wydawnictwo Grzegorz Czarnecki	praca zbiorowa
8.	<i>Travelbook. Toruń, Bydgoszcz i kujawsko-pomorskie</i>	Bezdroża	Malwina Flaczyńska Artur Fleczyński
9.	<i>Wyruszyć rowerem za Bydgoszcz. Przewodnik turystyczny po najciekawszych trasach w okolicach miasta – przewodnik rowerowy</i>	Apeiron	Włodzimierz Józef Bykowski

Źródło: opracowanie własne

W 2018 r. w województwie kujawsko-pomorskim wydano ogółem 1248 tytułów, z czego 728 w Toruniu, 304 w Bydgoszczy, a więc w największych miastach regionu. 63 tytuły zakwalifikowano jako publikacje poradnikowe, 47 jako książki popularyzatorskie, a 67 jako albumy i książki artystyczne (Dawidowicz-Chymkowska (oprac.) 2020, s. 63). Nadmienić jednak trzeba, że kategorie te nie dotyczą wyłącznie książki regionalnej i turystycznej – przykładowo w zbiorze „poradniki” mieszczą się także książki kucharskie, medyczne, psychologiczne i dotyczące gospodarstwa domowego.

Formy promocji i dystrybucji książki turystycznej i regionalnej ze szczególnym uwzględnieniem województwa kujawsko-pomorskiego

Świat od czasów antycznych miał swoje metropolie – miasta, które przywołują skojarzenia, stanowią symbol, bądź kojarzą się z określonym stylem życia. Jerozolima, Babilon, Ateny, Rzym, Paryż, Stambuł, Nowy York – każdy większy miejski ośrodek ma swoją własną kulturę – osobowość. W dzisiejszych czasach miasto postrzega się głównie przez pryzmat demograficzny, urbanistyczno-ekonomiczny, psychologiczny. W latach 60 XX w. nastąpiła tendencja do

budowania miejskich polityk kulturalnych. W miastach rozwinęły się organy kulturalne – nowe instytucje administracyjne, decydujące w kwestiach finansowania przedsięwzięć kulturalnych i wspierania programów rozwojowych w tej dziedzinie, aby umocnić tożsamość kulturową miasta.

Większość miast posiadających od 50 do 100 tys. mieszkańców, takich jak na przykład Grudziądz, kształtuje swoją politykę w taki sposób, aby umocnić swój prestiż, ale także wzmocnić regionalne oddziaływanie instytucji kultury (Dragievic-Sešić & Stojaković 2010, s. 22). Samorządy często współpracują z organizacjami pozarządowymi w celu pozyskiwania pozabudżetowych środków na rozwój kultury. W ramach takich działań mogą powstawać biblioteki, domy kultury, kluby miłośników książek, a także odbywać się spotkania literackie, targi książek, różnego rodzaju warsztaty pisarskie, czy recytatorskie (Jędrysiak 2008, s. 24). Wraz z wprowadzaniem na rynek nowego produktu turystycznego istotną rolę odgrywa promocja i reklama, które są siłą napędową, gwarantującą wysoką sprzedaż produktu. Również rynek książki musi być na bieżąco monitorowany, aby wdrażać do obrotu księgarskiego nowe formy działań pośrednictwa między sprzedającym, a kupującymi. W czasach kiedy dostępność książek elektronicznych wzrasta ważny jest ciągły rozwój i dopasowanie się do aktualnych wymagań społecznych, stąd też formy reklamy i promocji książki, także tej regionalnej, ciągle ewoluują (Wojciechowska 2009, s. 97–110).

Często wybieraną formą aktywności podmiotu wydawniczego w ramach sprzedaży produktów turystycznych jest reklama skierowana do szerokiego grona czytelników, zamieszczana w prasie, czasami również na billboardach, na antenie telewizyjnej czy w Internecie. Gazety, czasopisma, blogi opiniotwórcze są ważnymi źródłami kreowania opinii o książkach. Zamieszczane są w nich nie tylko informacje, omówienia, recenzje ale także listy bestsellerów. Autorzy mogą rekomendować swoje dzieła podczas specjalnych audycji radiowych, czy telewizyjnych (Hopfinger 2007, s. 27), co ma czasem miejsce w przypadku książki regionalnej na lokalnych kanałach oraz w lokalnej prasie. Dla przykładu autorzy: Włodzimierz Grabowski, Tomasz Kowalski, Piotr Nowiński i Mateusz Żebrowski podczas promocji swojej najnowszej książki *Twierdza Grudziądz* udzielili wywiadu w Telewizji Kablowej SM funkcjonującej w Grudziądzu i w Telewizji TVP Bydgoszcz, kierując swój przekaz do lokalnych miłośników fortyfikacji.

Dzięki wsparciu różnych mediów wydawcy i autorzy mają okazję na dotarcie do większej liczby odbiorców. Pozycje, o których dużo się mówi mają większe od pozostałych szanse na rozpoznanie przez czytelnika i w konsekwencji – sprzedaż. Książka turystyczna dotycząca wybranego regionu pełni funkcję nie tylko informacyjną, ale również reklamową i promocyjną. Celem reklamy jest poruszenie wyobraźni konsumenta. Reklama miejsc atrakcyjnych turystycznie

oddziałuje na klienta swoją formą, bogatymi ilustracjami, opisem ciekawych, wartych obejrzenia punktów. Podobną funkcję spełniają publikacje popularyzatorskie, które są często następnym wyborem czytelnika. Kupując pozycję turystyczną (w tym przypadku są to częściej przewodniki, mapy i informatory aniżeli albumy) poszerza on swoją wiedzę na temat regionu, by następnie wybrać miejsce przyszłej destynacji.

Do najważniejszych form promocji książki turystycznej i regionalnej można zaliczyć działania podejmowane za pośrednictwem Internetu oraz dystrybucję w księgarniach, bibliotekach, na targach książki, w punktach informacji turystycznej i PITK. Formy te pokrótce zostaną omówione w dalszej części artykułu.

Promocja książki regionalnej w Internecie

W z informatyzowanych społeczeństwach cennym kanałem promocji i dystrybucji książek jest Internet (Meyer & Milewski 2009, s. 108). Dystrybucja w pojęciu myśli marketingowej oznacza działalność związaną z udostępnianiem produktów – dóbr materialnych lub usług – finalnym nabywcom (Sierpińska & Niedbała 2013, s. 217). Dla wielu firm wydawniczych Internet jest głównym kanałem handlu i źródłem dochodów. Wykorzystanie go sprzyja także zwiększeniu skuteczności sprzedaży produktów turystycznych. Według Olgi Dębickiej w obecnych czasach poznawanie autora, czy wydawnictwa coraz częściej rozpoczyna się od jego stron www¹. Nierzadko więc strona internetowa staje się wizytówką i narzędziem promocji. Nabywcy mają dostęp do oferty 7 dni w tygodniu 24 godziny na dobę. Elektroniczny system sprzedaży pozwala dostosowywać ofertę indywidualnie dla każdego, zgodnie z jego preferencjami i upodobaniami, co oznacza, że zyskują również klienci. Łatwiejszy i szybszy staje się dla nich proces zakupu, dla sprzedawców natomiast szybszy i tańszy staje się proces dostarczenia towarów do klienta (Internet jako elektroniczny kanał...). Duże znaczenie, zwłaszcza z punktu widzenia klientów, ma także obszerność i atrakcyjność oferty, jej dostępność, a także serwis oferowany przez sklep, w tym systemy regulowania płatności.

Zakupy za pośrednictwem Internetu są powszechną formą nabywania wszelkiego rodzaju dóbr konsumpcyjnych oraz usług. Wraz z rozwojem infrastruktury telekomunikacyjnej oraz poziomu i różnorodności oferty sklepów internetowych, zwiększa się udział obrotów z handlu w internetowym kanale dystrybucji. Globalny zasięg, jaki daje Internet i technologie mobilne w połączeniu z digitalizacją zbiorów sprawiają, że coraz większa liczba osób wybiera książkę

¹ Cyt. za: Wójcik 2013, s. 45.

„cyfrową”, która jest łatwo dostępna. Księgarnie internetowe mają przewagę nad księgarniami tradycyjnymi, gdyż oferują nie tylko nowości wydawnicze, ale także tytuły nie będące już w tradycyjnej ofercie księgarskiej (Interent jako elektroniczny kanał...). Klienci nie muszą angażować się w zakupy, tak aktywnie, jak w przypadku zakupów stacjonarnych. Wysilek klienta ogranicza się do podjęcia decyzji o wyborze tytułu, usługi kurierskiej i dokonaniu płatności.

Elektroniczne kanały dystrybucji skupiają dwa rodzaje przepływów – elektroniczny i fizyczny. Pierwszy z nich ma miejsce w przypadku towarów i usług niematerialnych, tj. audiobooki i e-booki w formatach cyfrowych – zatem ich zakup i dostawa odbywa się całkowicie przez Internet. Drugi wymiar przepływów dotyczy towarów materialnych – ich dostawa wiąże się z fizycznym dostarczeniem zamówienia do klienta. Na polskim rynku książki podstawę sprzedaży on-line, zarówno pod względem jej woluminu, jak i wartości, nadal stanowi obrót książką drukowaną (Gołębiewski 2017, s. 24–27), co zapewne wynika z przyzwyczajęń czytelników do tradycyjnej formy, barier technicznych (przede wszystkim wśród starszych klientów) oraz stosunkowo wysokich jeszcze kosztów czytników książek elektronicznych.

W przekonaniu niektórych badaczy cyfryzacja zasobów kulturowych nie stanowi zagrożenia dla książki drukowanej. Jak zauważył Łukasz Gołębiewski e-booki i audiobooki nie konkurują z tradycyjnymi książkami papierowymi, lecz stanowią ich uzupełnienie. To czytelnicy dobierają sposób przyjmowania treści do swoich aktualnych potrzeb i preferencji, dostępności pewnych publikacji oraz dogodnych okoliczności ich recepcji (np. słuchanie audiobooków w podróży samochodem i czytanie lektury w postaci tekstu, gdy jest to możliwe) (Tamże, s. 25–29).

Do książek sprzedawanych za pośrednictwem Internetu można zaliczyć e-booki. Są to publikacje książkowe, zapisane w formie elektronicznej, składające się z tekstu oraz zdjęć, które za pomocą odpowiedniego oprogramowania emitowane są na ekranach komputerów lub urządzeń mobilnych (Pliki elektroniczne [online]...). Od wydawców forma ta wymaga koncentracji w obszarach takich jak budowa oferty, tworzenie sieci dystrybucji, zwiększanie zaufania do biznesowego potencjału książek cyfrowych, a przede wszystkim ciągłej edukacji konsumentów i popularyzacji kontaktu z cyfrową formą książki. O ile w przypadku atlasów, map i artykułów naukowych można zauważyć zwiększone wykorzystanie cyfryzacji i digitalizacji to w przypadku albumów turystycznych nie jest to takie oczywiste, ponieważ liczy się nie tylko poziom merytoryczny i funkcjonalność publikacji, ale przede wszystkim jej walory artystyczne, a także rodzaj papieru, forma zapisu, czy układu typograficznego (Gołębiewski 2009, s. 92).

W formie elektronicznej niezmiennym powodzeniem cieszą się mapy i atlasy. W obecnym stanie – panującej pandemii – nowego znaczenia nabrały e-przewodniki, wirtualne mapy, a także publikacje w formie audiobooków. Naprzeciw klientom wyszły wydawnictwa promujące region, które zaczęły oferować wirtualne spacerzy. Taka forma ma zachęcić do poznawania nowych miejsc i ich uroków „bez wychodzenia z domu”, i zobaczenia „na żywo” prezentowanych miejscowości.

Publikacje regionalne w obrocie księgarskim

Rynek książki, w którego obrębie funkcjonują księgarnie, opiera się na działaniach prowadzonych w ramach funkcjonowania segmentu gospodarki obejmującego m. in. sprawy wydawania oraz sprzedaży hurtowej i detalicznej książek, dystrybucji, aktywności firm i innych instytucji zaangażowanych w tego typu działalność, a także kwestii wpływających na popyt i podaż w tej dziedzinie (Tobera 2008, s. 37–66). Wydawnictwa powinny analizować i wdrażać nowe formy promocji książki w obrocie księgarskim. W czasach, kiedy rynek książki elektronicznej rośnie, ważny jest ciągły rozwój i dopasowanie się do wymagań klientów korzystających z tradycyjnych form dystrybucji.

Sprzedają detaliczną książek zajmują się księgarnie pośredniczące między twórcami a publicznością literacką. Sprzedaż odbywa się w dużych sieciach dystrybucyjnych, takich jak np.: Empik, Matras, Świat Książki, jak i w małych klimatycznych punktach księgarskich. Zaletą tych drugich jest to, że można w nich znaleźć niszowe polskie wydawnictwa i pozycje regionalne. Misją lokalnych księgarń jest m.in. współpraca z małymi, pobliskimi firmami poligraficznymi oraz propagowanie kultury regionu. Według raportu Ogólnopolskiej Bazy Księgarń, księgarnie turystyczne stanowią 1% z ogółu placówek księgarskich (Ogólnopolska Baza Księgarń [online]), zaś na podstawie danych adresowych można przyjąć, że w Grudziądzu w drugiej połowie 2021 r. działało 10 księgarń, zaś w Bydgoszczy i Toruniu było ich po 20.

W tym miejscu warto wspomnieć o projekcie WiedzaKsięgarza.pl, pod patronatem Fundacji Legalna Kultura, który zrzesza małe księgarnie i jest przestrzenią do wymiany dobrych praktyk stosowanych w branży księgarskiej – zarówno w Polsce, jak i na świecie. Celem programu jest wspieranie księgarzy w promocji czytelnictwa w małych społecznościach oraz w sytuacji konkurencji na rynku zdominowanym przez wielkie sieci księgarskie. W Polsce działa ok. 230 niezależnych, autorskich księgarń (Tamże). Jak zauważa Magdalena Wójcik w obecnych czasach małe przedsiębiorstwa księgarskie stają przed niełatwym wyzwaniem, aby utrzymać się na rynku, zdominowanym przez technologię i duże koncerny. Podczas budowania strategii biznesowych ważne jest,

aby odpowiednio rozpoznawać potrzeby współczesnego klienta i wykorzystywać je w procesie kreowania nowych funkcji pośrednictwa sprzedaży. Rola księgarń – jako instytucji książki i kultury, powinna opierać się na wkładzie w proces upowszechniania kultury książki. Księgarnie powinny wspólnie partycypować w procesie pośredniczenia między publikacją, a jej odbiorcą – wybierając, prezentując i udostępniając zasoby oraz informacje o nich. Taka forma pracy księgarń nie jest wyłącznie formą procesu kupna – sprzedaży, ale zyskuje charakter handlowo-usługowy, istotny w kontekście gospodarczym, jak również społecznym (Wójcik 2013, s. 34–38). Tadeusz Hussak, analizując rolę księgarń i dorobek polskiego księgarstwa, zachęca do „społecznego traktowania pracy księgarskiej w kulturze i dla kultury” (2010, s. 47–52). Natomiast według Steve Webera współczesny księgarz powinien skoncentrować swoje działania na usługach i postrzegać księgarstwo w kategoriach działalności usługowej. Pracownik księgarni winien być źródłem informacji na temat udostępnianych publikacji, doradzać, odpowiadać na pytania i pomagać w wyborze lektury. Księgarz więc nie tylko pośredniczy w akcie sprzedaży, ale również świadczy kompleksową usługę dostępu do zasobów kultury. Jest to specyfika, która odróżnia internetową dystrybucję, co może mieć korzystny, a nawet istotny wpływ na pozostanie mniejszych przedsiębiorstw na rynku czytelnictwem (Wójcik 2013, s. 42–48).

Promocja książki regionalnej w bibliotekach

Biblioteki to kluczowe instytucje w systemie zapewniania dostępu do informacji i kultury w regionach. Są to także często instytucje „pierwszego kontaktu z kulturą”, będące obok zakupów własnych, głównym źródłem lektur dla czytelników w każdym wieku. Lokalne biblioteki często posiadają pełen dostęp do literatury dotyczącej miejscowości, w której są zlokalizowane. Nierzadko są to unikatowe wydania, których próżno szukać w Internecie. Biblioteki specjalizują się w miejscowej historii i gromadzą wszystko, w tym mapy, opracowania genealogiczne lokalnych rodzin i książki miejscowych autorów.

Od 2017 r. wiele bibliotek w Polsce wzięło udział w programie „Z Biblioteką do Kultury”, który zapewnia bezpłatne karty czytelnikom. Dzięki temu osoby uczęszczające do bibliotek nie tylko mogą wypożyczyć książki, filmy, czasopisma, gry i inne materiały biblioteczne, ale również mogą skorzystać ze zniżek do instytucji kultury, takich jak muzea, teatry, kina czy księgarnie, stanowiących o wartości miasta i całego regionu. Biblioteki, biorące udział w programie mają za zadanie przygotowanie własnej usługi – czyli wygodnej, atrakcyjnej dla czytelników elektronicznej karty bibliotecznej z dostępem do katalogu. System rabatów obejmuje m.in.: zakup tańszych biletów na wydarzenia kulturalne

i sportowe, uzyskanie zniżek w wybranych placówkach usługowych, szkołach językowych, sklepach, restauracjach, księgarniach i firmach przewozowych. Program „Z Biblioteką do Kultury” cieszy się dużym zainteresowaniem, a nawiązywanie współpracy z partnerami jest korzystne dla obu stron. Dzięki temu, że coraz więcej podmiotów bierze udział w akcji. Korzyści uzyskują też czytelnicy, ponieważ mają ułatwiony dostęp do tzw. kultury wyższej. Zyski z wdrożenia programu odnotowują również instytucje kultury. Dostrzeżono na przykład zmianę wizerunku biblioteki i znacznie lepsze postrzeganie jej – nie tylko przez mieszkańców, którzy wraz z kartą biblioteczną otrzymują dostęp do szerokiej oferty usługowej, lecz także przez media i środowiska biznesowe, dla których biblioteka stała się atrakcyjnym partnerem do współpracy.

Mieszkańcom Grudziądza i okolic program partnersko-lojalnościowy dał dostęp do kultury, nauki oraz rozrywki. W ramach karty bibliotecznej posiadacze otrzymują zniżki do Centrum Kultury Teatr, do kina Helios, na wystawy w Muzeum im. ks. dr. Władysława Łęgi, a także darmowy dostęp w różnego rodzaju prelekcjach, spotkaniach dyskusyjnych i tym podobnych. Popularność programu cały czas wzrasta, dlatego w planach są także: wydanie informatora – przewodnika po kulturze i „oszczędnym” dostępie do usług w regionie, a także wprowadzenie jednolitej identyfikacji wizualnej dla partnerów programu (Biblioteka Miejska w Grudziądzu [online]).

Nieodłączną częścią funkcjonowania bibliotek są nowe technologie i e-usługi. W 2019 r. prawie 72% bibliotek publicznych posiadało katalog on-line, co stanowi wzrost o 4,9% i przyczynia się do szybszego i łatwiejszego odnalezienia oraz zamówienia poszukiwanych przez użytkowników publikacji. Dostęp do licencjonowanych zbiorów (książek i czasopism elektronicznych, baz danych i innych zbiorów elektronicznych) umożliwiło 2011 bibliotek (Biblioteki publiczne w 2019 roku, 2020). Coraz więcej bibliotek jest obecnych w mediach internetowych – na stronie www lub w serwisach społecznościowych – tworząc stały kontakt z czytelnikami oraz chcąc pozyskać nowych. Główna biblioteka miasta Grudziądza posiada swój fanpage na witrynie Facebook: <https://www.facebook.com/BibliotekaMiejskaGrudziadz>, dzięki której utrzymuje stały kontakt z czytelnikami, przypomina o kalendarzu spotkań literackich, publikuje informacje o konkursach i zabawach promujących czytelnictwo, region kujawsko-pomorski i miasto Grudziądz.

Biblioteki nie realizują jednak wyłącznie funkcji informacyjnej. Oprócz ciekawej lektury każdy czytelnik – dorosły i dziecko – ma możliwość rozwijania swoich pasji i zainteresowań. Nawet najmniejsze biblioteki są organizatorami lokalnych wydarzeń, w tym spotkań z autorami, warsztatów dla dzieci i dorosłych. Są także miejscem spotkań klubów książki i dyskusji literackich. Wszystkie te wydarzenia odbywają się bezpłatnie i zapewniają uczestnikom całe

mnóstwo atrakcji, stanowiąc także często dodatkowe źródło informacji oraz formę promocji publikacji regionalnych. Biblioteki grudziądzkie organizują zajęcia edukacyjne dla dzieci w wieku przedszkolnym i szkolnym. Zajęcia te odbywają się w różnych formach, na przykład jako: pogadanki połączone z prezentacją, zajęcia terenowe i warsztaty. Tematami zajęć były między innymi: „Być wzorem za Wiktoorem” – zajęcia edukacyjne o patronie Biblioteki Miejskiej w Grudziądzu (Wiktorze Kulerskim), „Za górami, za lasami, w pięknej willi pod lipami...” – zajęcia o historii gmachu Biblioteki Miejskiej w Grudziądzu, „Historia Biblioteki Miejskiej w Grudziądzu” – zwiedzanie gmachu ksiąźnicy, prezentacja multimedialna i prezentacja najciekawszych zbiorów. Każde spotkanie zostało dostosowane wieku uczestników. Oferta dla dorosłych jest także ciekawa. Biblioteki proponują spotkania z autorami regionalnych książek, warsztaty, czy tak zwane „kluby książki”. Dla każdej grupy wiekowej przygotowana jest oferta tematyczna stałych zajęć edukacyjnych poszerzających wiedzę m.in. o regionie i mieście.

W filiach bibliotek grudziądzkich działa Informacja o Regionie/Biblioteczny Ośrodek Informacji, który udziela informacji bibliograficznych, bibliotecznych, rzeczowych, tekstowych o powiecie grudziądzkim i okolicach. Z usług pracowni korzystają m. in. uczniowie, studenci, nauczyciele, pracownicy wyższych uczelni, autorzy, tłumacze, dziennikarze, redaktorzy, pracownicy instytucji kultury, przedstawiciele urzędów. Pracownia Informacji o Regionie posiada własny księgozbiór, z którego można korzystać na miejscu. Przechowuje i opracowuje zbiory powiązane przedmiotowo i podmiotowo z regionem kujawsko-pomorskim (książki turystyczne, wydawnictwa ciągłe, czasopisma informujące o działalności lokalnej, dokumenty życia społecznego) oraz udostępnia je prezentacyjnie w swojej siedzibie. Współpracuje z organizacjami pozarządowymi i stowarzyszeniami, instytucjami kultury, ośrodkami edukacyjnymi, fundacjami, w zakresie promowania regionu kujawsko-pomorskiego. Ponadto Biblioteka Miejska w Grudziądzu posiada dziewięć filii, zajmujących się propagowaniem czytelnictwa, promowaniem informacji, upowszechnianiem wiedzy i kultury, również tej dotyczącej regionu kujawsko-pomorskiego.

W Grudziądzu w 2019 r. odnotowano, podobnie jak w całej Polsce, nieznaczny wzrost czytelnictwa. Z danych Biblioteki Miejskiej w Grudziądzu wynika, że w 2019 r. odwiedzin w bibliotece było o 12092 więcej niż rok wcześniej. Zbiory biblioteczne udostępniono (na zewnątrz i na miejscu) 289981 razy, podczas gdy w roku 2018 liczba wszystkich udostępnionych zbiorów wynosiła 281293. Jeśli chodzi o udostępnianie zbiorów, zauważono tendencję wzrostową w kategorii wypożyczenia książek do domów oraz wykorzystania zbiorów specjalnych (Biblioteka Miejska w Grudziądzu [online]).

W porównaniu z rokiem 2018 zwiększyła się również liczba czytelników zarejestrowanych w bibliotekach grudziądzkich. W 2019 r. wyniosła ona 11047, natomiast w 2018 r. – 10668 osób, czyli o prawie 400 osób mniej. Wzrost ten może wydawać się niewielki, jednakże trzeba zaznaczyć, że miasto Grudziądz od paru lat odnotowuje spadek liczby mieszkańców, a więc wzrost liczby czytelników w porównaniu z ubiegłymi latami jest tym bardziej istotny. Szczegółowe informacje na temat wykorzystanych zbiorów w Bibliotece Miejskiej w Grudziądzu zamieszczono w tabeli 2.

Tab. 2. Udostępnienie zbiorów Biblioteki Miejskiej w Grudziądzu w latach 2018–2019

Udostępnianie zbiorów				
Wyszczególnienie	2018 rok		2019 rok	
	Na zewnątrz	Na miejscu	Na zewnątrz	Na miejscu
Książki	255.148	5.218	265.714	4.192
Czasopisma	2.075	12.137	1.887	10.995
Zbiory specjalne	6.687	28	7.106	87
Razem:	263.910	17.383	274.707	15.274
Odwiedziny w bibliotece (ogółem)	115.228		127.320	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Biblioteki Miejskiej w Grudziądzu, <http://www.biblioteka.grudziadz.pl/index.php>

W ramach działalności bibliotek można również mówić o Dyskusyjnych Klubach Książki, spotkaniach literackich oraz bookcrossingu, które także mogą wzmacniać czytelnictwo książki regionalnej, turystycznej i podróżniczej.

Promocja książki regionalnej w ramach Dyskusyjnych Klubów Książki

Dyskusyjne Kluby Książki to program, który realizowany jest we współpracy z wojewódzkimi bibliotekami publicznymi. Działa od 2007 r. Finansowany i merytorycznie wspierany jest przez Instytut Książki. Stanowi jeden z najważniejszych projektów promujących czytelnictwo w Polsce (Dyskusyjne Kluby Książki, 2019). W 2014 r. został dodany do Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa 2014–2020 Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego (Biblioteka Miejska w Grudziądzu [online]). Celem Dyskusyjnych Klubów Książki jest tworzenie miejsc, w których można swobodnie rozmawiać o wspólnie czytanej literaturze oraz animowanie społeczności skupionych wokół lokalnych bibliotek. Dyskusyjne Kluby Książki to grupy czytelników skupiające ludzi w różnym wieku, którzy lubią czytać i spotykają się, aby porozmawiać o książkach, wyrazić swoją opinię, zainspirować się do czytania. Spotkania

klubów nie mają ściśle określonej formy, są otwarte dla wszystkich. Mogą być prowadzone przez moderatora lub klubowicza. Moderator nie musi znać się na literaturze, a klubowicze nie są zmuszeni do prowadzenia poważnych dyskusji. Spotkania mają być okazją do zabawy i poznania nowych ludzi, są też sposobem spędzania czasu wolnego, a także poznania nowych autorów i książek. Kluby DKK to także szansa do rozmowy z ulubionym pisarzem podczas spotkań autorskich, promowania czytelnictwa, a także zachęta do zakupu nowych publikacji, także tych regionalnych. W ramach projektu organizowane są także wykłady oraz warsztaty. Pomysł oparty jest na założeniu, że są potrzebne miejsca, w których można rozmawiać o przeczytanych książkach oraz, że nie trzeba być krytykiem literackim, by czerpać przyjemność z dyskusowania o książce. Kluby funkcjonują przy bibliotekach zarówno wojewódzkich, jak i filiach bibliotecznych w małych miejscowościach.

Działania promujące czytelnictwo, takie jak utworzony w ramach pracy Instytutu Książki Program Dyskusyjnych Klubów Książki zanotowały w 2019 roku wzrost. Do końca maja 2019 r. liczba DKK wzrosła do 1758, tj. o 45 w stosunku do roku 2018. Obecnie działa 625 DKK dla dzieci i młodzieży oraz 1133 DKK dla dorosłych. W gminach wiejskich działa 557 klubów, w gminach miejsko-wiejskich 449, a w miastach 752. W 2019 r. spotkania DKK odbyły się 7780 razy. DKK skupiają obecnie ponad 17500 stałych członków (Dyskusyjne Kluby Książki, 2019).

Biblioteka Miejska w Grudziądzu przystąpiła do opisanego projektu w kwietniu 2007 r. Klubowicze i moderatorzy angażują się w akcje promujące czytelnictwo i ruch Dyskusyjnego Klubu Książki, uczestniczą w festiwalach literackich, targach książki i konkursach oraz biorą udział w wykładach i warsztatach. Pracę klubów nadzorują koordynatorzy wojewódzcy. W ramach działalności DKK odbywają się spotkania autorskie z pisarzami. W regulaminie klubu znajduje się zapis o tym, że spotkania z autorami są „ukoronowaniem” istnienia i aktywności klubu. W Grudziądzu działa aktualnie siedem Dyskusyjnych Klubów Książki dla czytelników dorosłych. Do końca maja 2019 r. odbyło się 318 spotkań autorskich, które były finansowane bądź współfinansowane ze środków programu. Tego typu spotkania cieszą się dużym powodzeniem i mogą być okazją do promowania książki regionalnej. W filii Biblioteki im. Marka Kulerskiego zaproszenie do spotkania autorskiego przyjęła między innymi Krystyna Borucińska, autorka książki „Kresowianie w Grudziądzu”, która opowiedziała o pracy nad publikacją, a także podzieliła się swoją historią. Książka ukazała się w październiku 2019 r. Autorka zebrała w niej wspomnienia grudziądzan, przybyłych do miasta z Kresów.

Promocja książki regionalnej na spotkaniach literackich

Jedną z form promocji książki regionalnej są spotkania czytelnicze. Spotkania autorskie – inaczej zwane literackimi, lub wieczorami autorskimi stanowią formę popularyzacji czytelnictwa i literatury oraz dają możliwość bezpośredniego kontaktu z autorem. Organizowane są w księgarniach i bibliotekach, a także mniej oficjalnie – w lokalnych kawiarniach. Spotkania autorskie są bezpłatne. Dla czytelnika to forma lepszego poznania twórcy, zbliżenia się do niego, otrzymania autografu i przede wszystkim możliwość osobistej rozmowy z autorem. Z kolei pisarz dzięki opiniom zasłyszczanym od czytelników dokonuje oceny swojego dzieła.

Spotkania autorskie promujące nową książkę stanowią obustronną korzyść, zarówno dla autora, który ma szansę na jej reklamę i dotarcie do jak największego grona „czytających” odbiorców, jaki i dla biblioteki lub innej instytucji organizującej spotkanie autorskie, która zdobywa większe zainteresowanie i rozpoznawalność. Podczas takich spotkań można nabyć książkę, album, przewodnik. Często w trakcie spotkania czytane są fragmenty publikacji oraz omawiane zagadnienia ujęte w opracowaniu. Książka regionalna, podróżnicza i turystyczna niezwykle często promowana jest w ramach takich spotkań. Przy czym, z czytelnikami spotykają się rozpoznawalni i popularni w całym kraju autorzy, jak np. Martyna Wojciechowska opowiadająca o swoich książkach podróżniczych, jak i lokalni, mało znani badacze historii dziejów miast i regionów.

Przykładem oryginalnego sposobu promocji książki jest Nadbałtyckie Centrum Kultury w Gdańsku, organizujące wycieczki literackie, podczas których pisarz oprowadza czytelników po bliskich sobie miejscach, przedstawiając fragmenty książki (Nadbałtyckie Centrum Kultury [online]). Stałym elementem kończącym spotkanie autora z czytelnikiem jest rozdawanie autografów i podpisywanie książek. Z kolei gośćmi Biblioteki Miejskiej w Grudziądzu byli między innymi: podróżnik Adam Jędrzejewski, podróżnik Waldemar Jabłoński, malarka Klara Stolp – współtworząca wystawy plenerowe dotyczące Grudziądza, etnograf i historyk sztuki regionalnej Łukasz Ciemiński.

Bookcrossing jako forma popularyzacji książki regionalnej

Bookcrossing (z ang. book – książka; crossing – podróż) – inaczej „uwalnianie książek” jest niczym innym, jak przekazywaniem książek, poprzez pozostawianie ich w miejscach publicznych, tak aby jak najwięcej osób mogło je przeczytać – a następnie pozostawić następnemu „znalcy”. Jest to niekonwencjonalna forma dzielenia się książką, za pomocą metody „podaj dalej”, przyczyniająca się do rozpowszechniania czytelnictwa, bez opłat, kart bibliotecznych czy ram instytucjonalnych. W Polsce od 2004 r. działa fundacja

Bookcrossing Polska. Szacuje się, że w naszym kraju w obiegu jest 300232 książek (Bookcrossing Polska [online]).

W regionie kujawsko-pomorskim działają 32 punkty „uwalniania” książek. W samym Grudziądzu znalazły się do tej pory trzy miejsca wymiany, a swój początek inicjatywa Bookcrossingu miała miejsce na Rynku Miasta 24 maja 2019 r. podczas akcji Biblioteki Miejskiej, towarzyszącej imprezie „Majówka na trawie”. Akcja cieszy się dużą popularnością, dlatego w planach Urzędu Miejskiego jest wstawienie kolejnych tzw. półek wymiany, aby inicjatywa dzielenia się książką docierała do coraz większej liczby mieszkańców (Majówka na trawie Grudziądz [online]).

Ogromną rolę w inspirowaniu aktywności turystycznej odgrywa dopasowanie książki do zainteresowań i potrzeb czytelnika. W kontakcie z nadmiarem pozycji wydawniczych potencjalny czytelnik może zareagować zniechęceniem. Wymiana, która nie wiąże się bezpośrednio z zakupem, a więc poświęceniem środków na niedopasowany produkt, często jest preferowaną metodą nabywania książek. Dzięki tej metodzie czytelnik może odnaleźć właściwą dla siebie ofertę ukierunkowania wypoczynku bez ponoszenia dodatkowych kosztów. Warto także zauważyć, że bookcrossing daje szansę dotarcia do starszej książki regionalnej, która nie jest już dostępna w tradycyjnym obiegu księgarskim.

Targi książki jako specyficzna forma obiegu książki regionalnej i turystycznej

Wiele miast podejmuje aktywne działania na rzecz rozwoju turystyki oraz promocji regionu. Wykorzystywane są również różne sposoby, aby dotrzeć do czytelników książki podróżniczej. Walory regionu prezentowane są między innymi na targach turystycznych. O profesjonalizmie wystawców świadczą przyznawane nagrody. Dla przykładu na międzynarodowych targach World Travel Market w Londynie w 2018 r. Polska otrzymała prestiżową nagrodę „Best in Travel” przewodnika turystycznego „Lonely Planet”, który uznał ją za jedno z dziesięciu najlepszych miejsc na świecie pod względem korzystnego stosunku ceny do jakości świadczonych usług. Tak więc Polska została uznana za kraj wart obejrzenia na międzynarodowych targach turystycznych.

Organizowane targi książki i spotkania autorskie są okazją do prezentacji, wręczenia prospektów i folderów oraz do zakupu produktu turystycznego. Imprezy te organizowane są cyklicznie, skupiając uwagę odbiorców i wystawców. Wystawiane są na nich książki lokalnych autorów i pasjonatów regionu, książki o statusie ogólnopolskich bestsellerów, oraz wydania premierowe (Dragievic-Šešić & Stojaković 2010, s. 128–129). Oferta targów skupia się nie tylko na

aktywnej sprzedaży publikacji, ale również na ich promocji, realizując bogate programy tematyczne, towarzyszące spotkaniom autorskimi.

Jednymi z popularniejszych są Warszawskie Targi Książki. Trwają one zazwyczaj trzy dni. W 2019 r. w targach wzięło udział 807 wystawców z 27 krajów, ponad 1 tys. autorów i aż 80,5 tys. osób odwiedzających, co pokazuje, jaką skalę ma to wydarzenie (Warszawskie Targi Książki [online]). Pomimo że Warszawskie Targi Książki organizowane są dopiero od 2010 r., Warszawa ma długą tradycję związaną z targami książki, bowiem od 1956 do 2010 r. odbywały się tam Międzynarodowe Targi Książki. Natomiast w jesiennym kalendarzu obowiązkowym punktem stają się Międzynarodowe Targi Książki w Krakowie. Działają one od 1996 r. Łącznie w krakowskich targach wzięło udział 40 020 wystawców z całej Polski i z zagranicy, zarejestrowano 1 642 954 odwiedzających (Targi w Krakowie [online]).

Specjalistyczne targi, wyodrębnione dla skonkretyzowanego typu klienta również zyskują obecnie na popularności. Są to takie wydarzenia, jak: Poznańskie Spotkania Targowe – Książka dla Dzieci i Młodzieży, Targi Książki Akademickiej i Naukowej we Wrocławiu, Międzynarodowe Targi Książki w Białymstoku, Targi Książki Katolickiej w Warszawie, Śląskie Targi Książki w Katowicach, Poznańskie Dni Książki nie tylko Naukowej, Targi Książki Historycznej w Warszawie, Wrocławskie Targi Dobrych Książek oraz Salon Ciekawej Książki w Łodzi. Wszystkie odbywające się imprezy są okazją do propagowania książki turystycznej.

Duże znaczenie dla promocji i dystrybucji książek, zwłaszcza tych regionalnych, mają targi książki organizowane w Grudziądzu. Organizowany jest tam „Wiosenny Kiermasz Wydawnictw i Pamiątek o Grudziądzu”. Informacja Turystyczna Miasta Grudziądza zachęca do udziału w wydarzeniu tradycyjnie organizowanym na przełomie marca i kwietnia. Kiermasz trwa dwa tygodnie i jest skierowany do wydawców grudziądzkich chcących przedstawić swoje publikacje, jak i osób prywatnych, które posiadają na sprzedaż książki, czy pamiątki związane z miastem. Dzięki temu można znaleźć wszelkiego rodzaju przewodniki, mapy, artykuły – często unikatowe, które nie są już w sprzedaży na masową skalę. Informacja Turystyczna ogłasza zbiórkę książek na swojej stronie internetowej, a także na Facebooku zachęcając: „wszystkie osoby, które mają podwójne egzemplarze albumów, przewodników, map o mieście bądź są już po wiosennych porządkach na półkach i znalazły „zbędne” pamiątki prosimy o ich przyniesienie, by pracownicy Informacji Turystycznej mogli wystawić je na sprzedaż na kiermaszu z zaproponowaną przez obecnego właściciela ceną. W ten sposób trafią do naprawdę odpowiednich osób” (Facebook Informacji Turystycznej w Grudziądzu [online]).

Informacja turystyczna

Ogromną rolę w promocji miasta i regionu ma informacja turystyczna. Zgodnie z ustawą o samorządzie gminnym sprawy kultury fizycznej i turystyki należą do zadań własnych gminy². W tym zakresie gminy zobowiązane są m. in. do: promocji gminy, ochrony zabytków i opieki nad nimi, rozwoju infrastruktury turystycznej, opracowania informacji turystycznej, promocji turystyki (Drażkiewicz 2009, s. 269). Głównym celem informacji turystycznej jest pogłębienie wiedzy o regionie. Każda gmina posiada w swoim budżecie środki finansowe na realizację zadań w zakresie upowszechniania turystyki i krajoznawstwa. Miasto skoncentrowane na turystyce musi posiadać punkt informacji turystycznej, który aktualizuje bazę danych w zakresie atrakcji turystycznych, hotelarstwa, gastronomii, wydarzeń kulturalnych i sportowych. Powinien również zamawiać i dystrybuować materiały/foldery o tematyce turystycznej oraz prowadzić sprzedaż pamiątek i gadżetów. Głównym koordynatorem systemu informacji jest Polska Organizacja Turystyczna.

Można wyróżnić następujące formy świadczenia informacji:

- wydawniczą – foldery, ulotki, czasopisma, przewodniki, mapy;
- medialną – Internet, prasa, telewizja;
- osobową – touroperatorzy, przewodnicy.

System informacji turystycznej to zespół działań, który polega na zapewnieniu konsumentom i organizatorom usług turystycznych łatwego i pełnego dostępu do informacji turystycznej. Zatem informacja turystyczna to z jednej strony uporządkowany zbiór danych służących organizatorom i konsumentom usług turystycznych, z drugiej zaś – system obejmujący sieć centrów i punktów informacji turystycznej.

Z punktu widzenia odbiorcy informacji musi ona posiadać pewne cechy. Mianowicie powinna ona być:

- użyteczna, co oznacza, że musi przynosić odbiorcy konkretne korzyści – np. zwiększenie zasobu wiedzy o danym regionie, mieście – w tym przypadku Grudziądzu i regionie kujawsko-pomorskim;
- zrozumiała, tzn. że adresat jest w stanie niejako odkodować przekaz. Im prostszy przekaz, tym jest bardziej zrozumiała, co jest szczególnie ważne w przypadku folderów i przewodników turystycznych o kategorii ogólnej. Przykładem błędnego działania może być wysyłka folderów w języku polskim do turystów z Niemiec, którzy nie będą w stanie zrozumieć przekazu;

² Por. art. 7.1. ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, Dz. U. z 2020 r. poz. 713.

- dostępna – odbiorca powinien mieć możliwość skorzystania z informacji – i tak na przykład osoba niewidoma nie wykorzysta przewodnika wydanego drukiem bez Alfabetu Braille’a, a więc zawarte w niej informacje będą dla niej niedostępne; innym przykładem jest po prostu zapewnienie dostępu do folderów informacyjnych, a więc opublikowanie ich w odpowiedniej liczbie egzemplarzy i ulokowanie w kluczowych dla turystów punktach;
- aktualna – cecha ta jest ściśle powiązana z szybkością przepływu informacji. Informacja spóźniona, nieaktualna przestaje mieć jakąkolwiek wartość dla odbiorcy. Cecha ta jest szczególnie istotna w przypadku przewodników turystycznych zawierających ceny, rozkłady jazdy, godziny otwarcia instytucji itp.;
- rzetelna i prawdziwa, posiadająca wartość merytoryczną dla odbiorcy informacji (Panasiuk 2010, s. 63–64).

System informacji turystycznej wiąże także wspólne narzędzia pracy. Bazy danych informacji turystycznej mają licznych odbiorców, a także wielu twórców. Tylko zgodna i systematyczna współpraca wszystkich architektów informacji i umiejętność szybkiego reagowania na zapotrzebowanie odbiorców może przyczynić się do sprawnego działania systemu i osiągnięcia zamierzonych efektów.

Niezależnie od prowadzonej działalności podstawowej placówki informacji turystycznej mogą, a nawet powinny, prowadzić działania o charakterze uzupełniającym. Sfera tej działalności uzupełniającej może obejmować sprzedaż przewodników, map turystycznych, a także książek regionalnych od wydawców indywidualnych (Golebski (red.) 2006).

Grudziądzki Punkt Informacji Turystycznej realizuje zadania rzeczowe w zakresie promowania walorów turystycznych miasta i regionu oraz udzielania wszechstronnej informacji turystycznej o Grudziądzu. Ponadto na bieżąco analizuje bazę danych w zakresie hotelarstwa, gastronomii, atrakcji turystycznych, wydarzeń kulturalnych i sportowych, zamawia i dystrybuuje gadżety promocyjne oraz przygotowuje i wydaje foldery informacyjne. W 2018 r. na wydawnictwa (mapy, atlasy, przewodniki i innego rodzaju książki turystyczne) Miejski Punkt Informacji Turystycznej wydał 57 240,54 zł. Ponadto wydano bezpłatne publikacje, mające na celu promocję regionu. Należały do nich takie tytuły, jak:

- *Przewodnik Grudziądz* wydrukowany w nakładzie 5 tys. egzemplarzy,
- Rajdowe książeczki rowerowe – 300 egzemplarzy,
- Książeczka *Grudziądz 1918–2018. 100. Rocznica odzyskania niepodległości* – 1 tys. egzemplarzy,
- *Przewodnik rowerowy po okolicach Grudziądza* – 5 tys. egzemplarzy.

Łącznie wydano na nie kwotę 26 717,10 zł³.

Natomiast w 2019 r. na sprzedaż wydawnictw, książek, map, roczników i tym podobnych Miejski Punkt Informacji Turystycznej przeznaczył kwotę 29 654,42 zł. Na bezpłatne publikacje wydano łącznie kwotę 35 883,46 zł. Zaliczają się do nich takie książki, jak:

- Przewodnik *Grudziądz TOP10* – 2,1 tys. egzemplarzy,
- *Rajdowe książeczki rowerowe* – 300 egzemplarzy,
- Przewodnik *Spacery po mieście* w etui – 2,1 tys. egzemplarzy,
- Przewodnik *Gotyk ceglany w Grudziądzu* – 4,2 tys. egzemplarzy,
- *Przewodnik Grudziądz* – 12 tys. egzemplarzy,
- *Mapa centrum i starego miasta Grudziądza* – 17 tys. egzemplarzy,
- *Spacery po mieście #Góra Zamkowa z Wieżą Klimek* – 4,2 tys. egzemplarzy,
- *Spacery po mieście #10 Bazylika kolegiacka p.w. św. Mikołaja* – 2,1 tys. egzemplarzy.

Różnica w kwotach za rok 2018 i 2019 wynika z faktu, że Miejska Informacja Turystyczna zamawia publikacje raz na dwa lata, a w następnym roku jedynie dodrukowuje brakujące egzemplarze.

Promocja książki turystycznej i regionalnej za pośrednictwem PTTK

Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze (PTTK) jest stowarzyszeniem powstałym w wyniku połączenia Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego i Polskiego Towarzystwa Tatrzańskie, którego zadaniem jest wspieranie turystów i krajoznawców. PTTK rozwija i upowszechnia krajoznawstwo oraz turystykę kwalifikowaną we wszystkich jej formach, od turystyki pieszej, górskiej i nizinnej począwszy, poprzez kajakową, kolarską, żeglarską, narciarską, konną, aż po motorową. Dodatkowo popularyzuje wiedzę o najbardziej atrakcyjnych turystycznie regionach Polski oraz promuje w kraju i zagranicą polskie produkty turystyczne, w tym turystyczną książkę regionalną. PTTK jest promotorem kultury czytelnicznej i popularyzatorem regionalnej książki turystycznej. Są to istotne działania w pozyskiwaniu klientów i zachęcaniu do zwiedzania kraju.

Do zadań grudziądzkiego oddziału PTTK należy popularyzacja turystyki pieszej i rowerowej. Oddział PTTK im. ks. pplk. dr. Władysława Łęgi zrzesza

³ Zob. dane informacyjne Urzędu Miejskiego w Grudziądzu (Sprawozdanie z wykonania budżetu... 2019).

pasjonatów miasta, organizuje też cykl „spacerków” z przewodnikiem. Efektem tych spotkań jest sprzedaż książek regionalnych wśród uczestników. Tematem spacerów po starym mieście i zabytkowej części Grudziądza były między innymi spotkania: „W poszukiwaniu Grudziądza ze starej pocztówki”, które odnosiły się do albumu turystycznego „Grudziądz na starej karcie pocztowej” oraz „Fortyfikacje grudziądzkie – opowieść historią pisana” – spacer w nawiązaniu do przewodnika: „Twierdza Grudziądz” śladami obiektów militarnych znajdujących się w okolicach miasta. Oddział grudziądzki skupia się na popularyzacji wiedzy krajoznawczej wśród turystów, młodzieży szkolnej, kierując się dewizą Aleksandra Jankowskiego z 1919 r.: „wstyd to wielki nie znać ojczystej ziemi”. Poza spacerami organizowane są rajdy i konkursy wiedzy o regionie, a laureaci nagradzani są przewodnikami regionalnymi. Grudziądzki oddział PTTK zajmuje się również popularyzacją wiedzy o regionie tak, aby pokazać jego walory i promować okolice.

Podsumowanie

Podsumowując, rynek książki turystycznej i regionalnej stanowi bardzo zróżnicowany obszar działalności promocyjnej. Z uwagi na specyfikę książki turystycznej jej formy promocji różnią się od form promocji innych typów książek. Działania mające na celu popularyzację tego typu literatury są zdeterminowane tematem poszczególnych tytułów, specyfiką regionu, formą turystyki, dla której zostały przygotowane, kategorią (narodowością, wiekiem, preferencjami itp.) czytelnika, ale także szeregiem innych czynników, które nie pozostają bez wpływu. W wielu przypadkach książka regionalna i turystyczna to tytuły niskonakładowe, przygotowane przez specjalistów fascynujących się określonym obszarem lub specyficzną formą turystyki. Dlatego pozycje te częściej niż poprzez typową kosztowną reklamę, popularyzowane są dzięki bezpośrednim kontaktom z autorami podczas spotkań autorskich, targów, konkursów, pikników, bądź innych wydarzeń organizowanych przede wszystkim przez lokalną administrację, biblioteki, muzea, towarzystwa i kluby turystyczno-historyczne. Trudno w tej chwili oceniać, jaka będzie przyszłość tradycyjnej drukowanej książki turystycznej i regionalnej. Niewątpliwie jednak dostępność informacji w Internecie sprawia, że wiele konwencjonalnych informatorów turystycznych traci swoich odbiorców.

Bibliografia

- 27 Ogólnopolski Przegląd Książki Krajoznawczej i Turystycznej (2019). W: Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze [online]. Pobrano 13 sierpnia 2020 r., z: <https://przeglad-ksiazki.pttk.pl/przeglad-ksiazki-2019/>
- Biblioteka Miejska w Grudziądzu [online]. Pobrano 17 sierpnia 2020 r., z: <http://www.biblioteka.grudziadz.pl>
- Biblioteki publiczne w 2019 roku (2020). W: Główny Urząd Statystyczny [online]. Pobrano 20 grudnia 2020 r., z: https://stat.gov.pl/download/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5493/14/4/1/biblioteki_publiczne_w_2019_roku.pdf
- Bookcrossing Polska [online]. Pobrano 14 lipca 2020 r., z: <https://bookcrossing.pl/>
- Dawidowicz-Chymkowska, Olga (oprac.) (2020). *Ruch Wydawniczy w Liczbach tom 69: 2019 książki*. Warszawa: Biblioteka Narodowa.
- Dragievic-Šešić, Milena & Stojaković, Branimir (2010). *Kultura: zarządzanie, animacja, marketing*. Warszawa: Narodowe Centrum Kultury.
- Drażkiewicz, Jacek (2009). Miejsce turystyki w zadaniach gminnego samorządu terytorialnego w Polsce. *Rocznik Żyrardowski*, 7, 265–286.
- Dyskusyjne Kluby Książki (2019). W: Instytut Książki [online]. Pobrano 15 lipca 2020 r., z: <https://instytutksiazki.pl/aktualnosci,2,dyskusyjne-kluby-ksiazki-w-liczbach,3854.html>
- Empik.com [online]. Pobrano 15 sierpnia 2020 r., z: www.empik.com
- Encyklopedia zarządzania [online]. Pobrano 13 lipca 2020 r., z: https://mfiles.pl/pl/index.php/Strona_główna
- Facebook Informacji Turystycznej w Grudziądzu [online]. Pobrano 14 lipca 2020 r., z: <https://www.facebook.com/itgrudziadz/>
- Golebski, Grzegorz (red.) (2006). *Kompendium wiedzy o turystyce*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Gołębiewski, Łukasz (2009). *E-książka/book. Szerokopasmowa kultura*. Warszawa: Biblioteka Analiz.
- Gołębiewski, Łukasz (2017). *Rynek książki w Polsce 2017. Dystrybucja*. Warszawa: Biblioteka Analiz.
- Hopfinger, Maryla (2007). *Literatura i media po 1989 roku*. Warszawa: Oficyna Naukowa.
- Hussak, Tadeusz (2010). *Dorobek kształcenia księgarzy: 60 lat istnienia szkół księgarskich*. Warszawa: Stowarzyszenie Księgarzy Polskich.
- Internet jako elektroniczny kanał dystrybucji [online]. W: SmartLearning. Pobrano 13 sierpnia 2020 r., z: <https://smartlearning.eu/>
- Jędrusiak, Tadeusz (2008). *Turystyka kulturowa*. Warszawa: Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne.
- Kluby Książki. W: Instytut Książki [online]. Pobrano 17 sierpnia 2020 r., z: <https://instytutksiazki.pl/kluby-ksiazki,6.html>
- Majówka na trawie Grudziądz [online]. W: Grudziądz. Nasze miasto. Pobrano 14 lipca 2020 r., z: <https://grudziadz.naszemiasto.pl/tag/majowka-na-trawie-grudziadz>
- Meyer, Beata & Milewski, Dawid (2009). *Strategie rozwoju turystyki w regionie*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Nadbałtyckie Centrum Kultury [online]. Pobrano 4 lipca 2020 r., z: <https://www.nck.org.pl/>
- Ogólnopolska Baza Księgarń [online]. Pobrano 9 listopada 2021 r., z: <https://obk.pik.org.pl/news/report>
- Panasiuk, Aleksander (2010). *Informacja Turystyczna*. Warszawa: Wydawnictwo C. H. Beck.

- Pliki elektroniczne [online]. W: Wydawnictwo Literackie. Pobrano 10 sierpnia 2020 r., z: <https://www.wydawnictwoliterackie.pl/pliki-elektroniczne>
- Runge, Anna & Runge, Jerzy (2008). *Słownik pojęć z geografii społeczno-ekonomicznej*. Katowice: Videograf Edukacja.
- Sierpińska, Maria & Niedbała, Bogusław (2013). *Controlling operacyjny w przedsiębiorstwie. Centra odpowiedzialności w teorii i praktyce*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Sprawozdanie z wykonania budżetu za 2018 rok (2019). W: BIP Gmina-miasto Grudziądz [online]. Pobrano 16 lipca 2020 r., z: <http://bip.grudziadz.pl/strony/18661.dhtml>
- Targi w Krakowie [online]. Pobrano 24 czerwca 2020 r., z: <https://targi.krakow.pl/>
- Tobera, Marek (2008). Bibliologia wobec polskiego rynku książki 1944–2007. *Przegląd Biblioteczny*, **1**, 37–66.
- Urlopowe zwyczaje Polaków – lato 2020. Wyniki badania (2020). W: InfoWire.pl [online]. Pobrano 29 stycznia 2021 r., z: <https://infowire.pl/generic/release/549196/urlopowe-zwyczaje-polakow-lato-2020-wyniki-badania>
- Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, Dz. U. z 2020 r. poz. 713.
- Warszawskie Targi Książki [online]. Pobrano 14 lipca 2020 r., z: www.targi-ksiazki.waw.pl/o_targach-fakty_i_liczby
- Wiadomości Turystyczne [online]. Pobrano 12 lipca 2020 r., z: www.wiadomosciturystyczne.pl
- Wojciechowska, Maja (2009). Współczesne formy reklamy książki. *Zarządzanie Biblioteką*, **1**, 97–110.
- Wojciechowska, Maja & Zielińska, Marta (2020). Książka jako produkt turystyczny (na przykładzie Grudziądza). *Acta Universitatis Lodzianis. Folia Librorum*, **2**, 127–153.
- Wojciechowska, Maja & Zielińska, Marta (2021). Rola książki regionalnej i turystycznej w promocji regionu na przykładzie Grudziądza. *Acta Universitatis Lodzianis. Folia Librorum*, **2**, 19–42.
- Wójcik, Magdalena (2013). *Web 2.0 w działalności usługowej instytucji książki*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.

The regional tourist book market and forms of its promotion on the example of Grudziądz and the Kuyavian-Pomeranian region

ABSTRACT: The aim of the article is to present the regional tourist book market on the example of Grudziądz and the Kuyavian-Pomeranian region. Based on the analysis of literature and source data as well as interviews with employees of cultural institutions, the categories of tourism books, distribution channels and methods of its promotion were described, especially the forms of operation of bookstores, libraries, PTTK and tourist information points, as well as promotion via the Internet. Attention was paid to the forms of supporting the readership of regional books by organizing various types of festivals, book fairs, Book Discussion Clubs, literary meetings, etc. Finally, the specificity of the tourist book was characterized in the context of the forms of its promotion.

KEYWORDS: tourist book, regional book, book promotion, book advertisement, popularization of reading, Grudziądz, Kuyavian-Pomeranian region

Marzena Przybysz

Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich

e-mail: m.przybysz@sbp.pl

„Bibliotekarz” odzwierciedleniem aktywności bibliotekarzy i bibliotek w latach 2020–2021

DOI: <http://doi.org/10.18778/0860-7435.34.03>

Abstrakt: Miesięcznik „Bibliotekarz” ukazuje się od 1919 r. Zgodnie ze swym profilem poświęcony jest sprawom bibliotekarzy i bibliotek. Pandemia COVID-19 przeorganizowała działalność bibliotek. Artykuł przedstawia analizę tematyczną czasopisma w latach 2020–2021 w kontekście aktywności bibliotekarzy i bibliotek ze szczególnym uwzględnieniem działań zaradczych pandemii dla użytkowników bibliotek.

Słowa kluczowe: „Bibliotekarz”, pandemia, aktywność bibliotekarzy, działalność bibliotek

Wstęp

Pierwszy numer „Bibliotekarza” ukazał się ponad 100 lat temu, w kwietniu 1919 r. „Bibliotekarz” – początkowo jako organ Sekcji Bibliotek Powszechnych Związku Bibliotekarzy Polskich, o częstotliwości miesięcznej – był poświęcony sprawom bibliotek powszechnych i czytelnictwa. W założeniach, określonych i spisanych w pierwszym tekście redakcyjnym przez redaktor naczelną Wandę Dąbrowską (1919, 1), zaakcentowana była wyraźnie wartość i znaczenie publikowanych w czasopiśmie treści:

Przystępując pomimo tak trudnych warunków doby obecnej [...] Związek Bibliotekarzy¹ Polskich jest przekonany, że działa w myśl życzeń zainteresowanego ogółu, ma bowiem pełne przeświadczenie, że posiadanie własnego organu zawodowego stało się palącą potrzebą, odczuwaną przez wszystkich pracowników bibliotecznych.

Zadania pisma są jasne: ma ono służyć sprawie bibliotekarstwa powszechnego w imię zrozumienia doniosłości tej dziedziny pracy w życiu społeczeństwa, w imię wszechstronnego postępu bibliotekarstwa a tem samem i czytelnictwa, którego najistotniejszym podłożem są biblioteki powszechne.

W tym celu pismo winno [...] stać się punktem wymiany myśli, wątpliwości, a także zdobytych doświadczeń, punktem zapoznania się i zbliżenia wzajemnego, oraz przeglądu dorobków dotychczasowych, a także ośrodkiem dążeń i wysiłków ku budowaniu planów mocnych i jasnych na przyszłość, ku wypracowaniu jednolitych i możliwie najlepszych metod pracy, we wszystkich dziedzinach działalności bibliotecznej (*Bibliotekarz*, 1919, 1, s. 1).

Przytoczone słowa skierowane do ówczesnego czytelnika uzyskały poparcie środowiska bibliotekarskiego. Zaprezentowany program wyznaczył na lata kierunek oraz określił charakter pisma: obok spraw fachowych, związanych bezpośrednio z udoskonalaniem działalności bibliotek, akcentowana była społeczna rola bibliotek powszechnych i bibliotekarza, nie tylko „urzędnika – administratora, lecz i wychowawcy, cichego sternika oświaty narodowej” (*Bibliotekarz*, 1919, 1, s. 2). Pismo od początku szeroko otworzyło swe łamy na pogłębianie znajomości „naturalnego terenu pracy bibliotekarskiej – księgozbioru” (*Bibliotekarz*, 1919, 1, s. 2). Jednym z wytycznych programu czasopisma było przybliżenie pracownikom bibliotek warsztatu i warunków pracy poprzez prowadzenie obszernego działu sprawozdawczego z życia bibliotek powszechnych na całym obszarze kraju. Treść miesięcznika uzupełniały przegląd krytyczny ruchu wydawniczego, przegląd czasopism, sprawozdania

¹ W cytowanym tekście została zachowana pisownia oryginalna z 1919 r.

z działalności instytucji i towarzystw oświatowych oraz organizacji pokrewnych, wiadomości różne oraz dział pytań i odpowiedzi.

Pierwsze miesiące wydawania miesięcznika, w zderzeniu z rzeczywistością, nie były łatwe. Komplikacje organizacyjne i finansowe spowodowały zawieszenie publikacji czasopisma na prawie 10 lat. Od kwietnia 1929 r. zaczął ukazywać się „Biuletyn Biblioteki m.st. Warszawy”. Czasopismo związane z Biblioteką Publiczną m. st. Warszawy poświęcone było sprawom bibliotek publicznych, głównie – Biblioteki Publicznej w Warszawie. Od numeru 1/2 z 1934 r. miesięcznik zmienił tytuł na „Bibliotekarz: biuletyn Biblioteki Publicznej m.st. Warszawy” i wydawany był przez Związek Bibliotekarzy Polskich oraz Bibliotekę Publiczną m. st. Warszawy. Po drugiej wojnie światowej redakcja wznowiła działalność. W październiku 1945 r. ukazał się pierwszy powojenny numer czasopisma. Przez kolejne lata redakcja stopniowo rozszerzała tematykę pisma o zagadnienia ogólne, przekształcając go w fachowy organ poruszający aktualne problemy bibliotekarstwa.

Dostosowywany do wymagań czytelniczych przez lata układ treści obejmuje: różnorodne problemy bibliotekarskie; bibliotekarstwo polskie i zagraniczne oraz współpracę międzynarodową; problemy pracowników bibliotecznych, ich kształcenie i doskonalenie zawodowe, z uwzględnieniem problemów bibliotekarzy szkół wyższych i bibliotekarzy dyplomowanych; status bibliotekarza nauczyciela, a także mocne i słabe strony działalności bibliotek szkolnych; problemy rynku książki związane z aktualną sytuacją społeczną i ekonomiczną; historię bibliotekarstwa, czasopiśmiennictwa i książki polskiej; omówienia i recenzje książek; księgozbiory biblioteczne, czytelnictwo i problemy jego upowszechniania; kształcenia użytkowników bibliotek; informacje naukową i dokumentację; komputeryzację bibliotek, digitalizację zbiorów, sieci biblioteczne i media elektroniczne; przepisy prawne z komentarzami; sylwetki bibliotekarzy; informacje o działalności Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich i International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA); informacje o działalności Biblioteki Publicznej m. st. Warszawy – Biblioteki Głównej Województwa Mazowieckiego.

Treści są prezentowane w działach: „Od Redaktora”, „Artykuły”, „Z bibliotek”, „O bibliotekach w prasie”, „Sprawozdania i relacje”, „Przegląd piśmiennictwa”, „Prawo biblioteczne”, „Ochrona danych osobowych w pracy bibliotekarza: doświadczenia i praktyka”, „Z żalobnej karty”, „Wspomnienia”, „Wywiady”, „Z życia SBP”, „Z życia Koszykowej”, „W kilku słowach”, „Po-staktualia”.

Dzisiejszy „Bibliotekarz” to czasopismo poświęcone w dalszym ciągu sprawom bibliotek, bibliotekarzy i czytelnictwa. Na jego łamach ukazują się artykuły problemowe i informacyjne, dotyczące praktyki bibliotecznej, organizacji

bibliotek, czytelnictwa, doskonalenia zawodowego, doświadczenia z pracy bibliotek publicznych i naukowych, prawa bibliotecznego, nowych technologii, utrwalania pamięci o osobach i instytucjach związanych z książką.

Publikowane są zarówno artykuły o charakterze merytorycznym, publicystyczno-popularyzatorskim i biograficznym, jak również recenzje, felietony inspirowane problematyką bibliotecarską, sprawozdania i relacje z wystaw i konferencji, wywiady z bibliotekarzami i osobami interesującymi się problematyką z szeroko pojętej bibliologii, wspomnienia. Wydawcą czasopisma jest Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich we współpracy z Biblioteką Publiczną m. st. Warszawy – Biblioteką Główną Województwa Mazowieckiego. Wychodzi ono w nakładzie około 7 tys. egzemplarzy.

Ze szczególnie przychylnym odbiorem spotykają się materiały, które nie tylko poszerzają wiedzę i kompetencje bibliotekarzy, ale są pomocne w rozwiązywaniu problemów, służą pogłębianiu wiedzy praktycznej, są przewodnikiem w obrębie problemów istotnych zarówno dla bibliotekarzy w małych wiejskich bibliotekach, jak i w dużych skupiskach miejskich. Wartością tekstów „Bibliotekarza” jest również to, że przygotowywane są przez specjalistów, ludzi doskonale znających problemy bibliotecarskie i umiejętnie wykorzystujących swą wiedzę w relacji z odbiorcami. „Bibliotekarz” żywo reaguje na zmiany zachodzące w bibliotekarstwie. Obchody jubileuszowe 100-lecia czasopisma, które odbyły się w 2019 r., zaowocowały publikacją nowych tekstów związanych tematycznie z historią, analizą podejmowanej problematyki na stronach miesięcznika, odbiorem przez czytelników i ich opiniami (Gębołyś, 2019; Konieczna, 2019). Następne dwa lata, na przełomie drugiej dekady 21. wieku, okazały się szczególne dla wszystkich. Pandemia COVID-19 zmieniła nie tylko harmonogram życia osobistego, przewartościowała priorytety, ale również przeorganizowała działalność bibliotek. Towarzysząca nam przez ten czas sytuacja zagrożenia zdrowotnego w działalności bibliotecarskiej została uwidoczniła w tematyce publikowanych tekstów w „Bibliotekarzu” w latach 2020–2021, dotyczącej aktywności bibliotekarzy i bibliotek ze szczególnym uwzględnieniem działań zaradczych pandemii dla użytkowników bibliotek.

[„Bibliotekarz” 2020–2021

Pośród wydanych w ostatnich dwóch latach numerów miesięcznika należy wyróżnić lutowy numer „Bibliotekarza” z 2020 r., bowiem oprócz stałych działów i rubryk, zawierał materiały nawiązujące do wspomnianego już wydarzenia – obchodów 100-lecia pisma w 2019 r., jego historii i dorobku, roli jaką pełniło w środowisku bibliotekarzy oraz znaczenia poruszanych w tekstach problemów we wspomnieniach i ocenie osób, które były związane z jego redagowaniem, ale

także czytelników, praktyków i teoretyków bibliotekarstwa. W marcowym numerze natomiast zostały opublikowane refleksje na marginesie seminarium jubileuszowego *Czasopisma bibliotekarskie w Polsce. Jubileusz 100-lecia „Bibliotekarza” i 70-lecia „Poradnika Bibliotekarza”*, które odbyło się 22 listopada 2019 r. w gmachu Biblioteki Publicznej m.st. Warszawy – Biblioteki Głównej Województwa Mazowieckiego.

Dział „Wspomnienia” w numerze 5. z 2021 r. poświęcony był zmarłej 16 kwietnia 2021 r. w Warszawie Joannie Pasztaleniec-Jarzyńskiej, przewodniczącej Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich w kadencji 2017–2021. Joanna Pasztaleniec-Jarzyńska od ponad 40 lat uczestniczyła w rozwoju bibliotekarstwa polskiego. Natomiast w numerze 7/8 z 2021 r. zostało opublikowane wspomnienie zmarłej 5 maja 2021 r. Bożeny Bednarek-Michalskiej, która całe zawodowe życie związana była z Biblioteką Uniwersytecką w Toruniu.

Miesięcznik przez lata był swoistym „sejsmografem” wydarzeń w środowisku bibliotekarskim na tle ogólnej sytuacji społecznej, ekonomicznej i politycznej państwa. Odnosi się to również do tematyki wypełniającej strony czasopisma w latach 2020–2021 i da się potwierdzić przeprowadzoną poniżej analizą tematyczną poszczególnych numerów czasopisma z lat 2020–2021 oraz dołączonym do tego tekstu spisem alfabetycznym, w obrębie działów według autorów, numerów „Bibliotekarza” i tytułów artykułów.

W dziale **Artykuły** w minionych dwóch latach zostało opublikowanych 68 artykułów autorów reprezentujących uniwersytety, szkoły wyższe, politechniki, biblioteki wojewódzkie, powiatowe, miejskie, muzealne, archiwa, fundacje, instytuty naukowe związane ze środowiskiem akademickim, bibliotekarskim z Warszawy, Białegostoku, Bydgoszczy, Gdańska, Gorzowa Wielkopolskiego, Kalisza, Kielc, Kolbuszowej, Krakowa, Lublina, Olsztyna, Płocka, Poznania, Rzeszowa, Słupska, Sopotu, Szczecina, Świebodzina, Zielonej Góry. Wśród tekstów znalazły się artykuły merytoryczne, przeglądowe, problemowe, prezentujące zagadnienia, stany badań, raporty z badań, referaty z konferencji.

Omówione zostały działania bibliotek wojewódzkich, jak np. Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Rzeszowie, Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. E. Sukertowej-Biedrawiny w Olsztynie, Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Łodzi, Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze, Biblioteki Publicznej m. st. Warszawy – Biblioteki Głównej Województwa Mazowieckiego czy też miejskich, np. Biblioteki w Bieczu, Książnicy Płockiej im. Władysława Broniewskiego w Płocku, Biblioteki Publicznej w Świebodzinie, Przedstawione zostały aktywności Biblioteki Narodowej, Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Słupsku, Biblioteki Politechniki Poznańskiej, Biblioteki Politechniki Krakowskiej, Biblioteki Wyższej Szkoły Biznesu w Gorzowie

Wielkopolskim, Biblioteki Głównej Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Technologicznego w Szczecinie, Centralnej Biblioteki Wojskowej.

Rozpiętość tematyczna artykułów jest duża, spośród nich należy wymienić teksty przedstawiające sytuację bibliotekarzy pracujących w polskich muzeach z punktu widzenia bibliotekarza muzealnego na przykładzie bibliotek w Krakowie, Warszawie, Malborku, Białymstoku. Omówiono rezultaty cyklu szkoleń dla bibliotekarzy "MARC 21 – warsztaty dla bibliotekarzy-katalogerów firmowane przez Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich i Centrum NUKAT", jak również obszary działalności bibliotek w czasie pandemii COVID 19 oraz prace, jakie biblioteki powinny podejmować, aby po opanowaniu zagrożenia epidemicznego ponownie otworzyć placówki dla czytelników.

Zaprezentowano m.in. zbiory biblioteki beletrystycznej w bibliotece naukowej – Bibliotece Głównej Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie. Omówione zostały prowadzone w Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej im. H. Łopacińskiego w Lublinie prace nad organizacją konkursu i galą kolejnej edycji Nagrody im. A. Platto 2020 r. – nagrody skierowanej do bibliotekarzy z bibliotek publicznych województwa lubelskiego. Pośród tekstów teoretycznych wymienić należy artykuł dotyczący nowej edycji tablic skróconych UKD omawiający ich zawartość, wskazujący zmiany wprowadzone w stosunku do poprzedniego wydania tablic skróconych UKD z 2006 r. jak również artykuł przedstawiający rodzaje źródeł informacji oraz analizę nowego wymiaru kultury informacyjnej w Polsce, także tekst omawiający katalogowanie literatury dla dzieci i młodzieży z użyciem deskryptorów Biblioteki Narodowej.

Wśród raportów z badań należy wyróżnić tekst omawiający współpracę bibliotek publicznych i szkolnych w świetle celów i zadań Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa w latach 2014, 2016–2017 dotyczący działań bibliotek publicznych i szkolnych wynikających z ich uczestnictwa w Priorytecie 3 NPRCz. Omówiono w nim wnioski z badań ankietowych przeprowadzonych przez Instytut Książki i Czytelnictwa Biblioteki Narodowej wśród bibliotek publicznych i szkolnych biorących udział w programie, a dotyczących m.in. celów i zasięgu współpracy, form pracy bibliotecznej oraz jej efektów organizacyjnych. Omówione zostały również wyniki badań czytelnictwa młodzieży szkolnej prowadzone w 2017 r. (7/8 2020 r.). Badania te dotyczyły praktyk czytelniczych nastolatków w środowisku cyfrowym. Przedstawiono strategię czytelnicze młodzieży oraz rekomendacje dla pracy bibliotek wynikające z tych badań. W tym podwójnym numerze został zamieszczony artykuł, który także odnosi się do działalności bibliotek, ale ujmuje problem w kontekście standardów ich pracy. Przedstawiono realizowany od kilku lat projekt Analiza Funkcjonowania Bibliotek (AFB) prowadzony przez Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich we współpracy z trzema konferencjami dyrektorów bibliotek. Tekst poświęcony

był głównie bibliotekom publicznym, które stanowią najliczniejszą grupę bibliotek uczestniczących w tym projekcie. Kontynuacją tematu były treści opublikowane w numerze 11/2020, podejmujące problematykę projektu AFB. Przybliżono w nich czytelnikom badania prowadzone w ramach programu AFB i omówiony jeden ze wskaźników funkcjonalności zaproponowany polskim bibliotekom uczestniczącym w projekcie. W numerze 3/2021 przedstawione zostały wskaźniki funkcjonalności bibliotek publicznych południowej części województwa lubuskiego. Zaprezentowano wyniki analizy sytuacji wybranych bibliotek według wskaźników funkcjonalności przeprowadzonej w oparciu o dane Analizy Funkcjonalności Bibliotek Publicznych. Artykuł był jedną z pierwszych prób analizy i miał zachęcić bibliotekarzy do podejmowania podobnych prób oceny działalności i efektywności pracy własnych bibliotek z wykorzystaniem dostępnych wskaźników funkcjonalności, dających możliwość porównań z wynikami pracy bibliotek o podobnym potencjale i zbliżonych warunkach pracy.

Ważnym zagadnieniem podejmowanym w „Bibliotekarzu”, było kształcenie akademickie bibliotekarzy i zaprezentowanie doświadczeń ośrodków krajowych w kontekście zmian. W numerze piątym w 2020 r. przedstawiona została sytuacja ośrodków akademickich, które prowadzą lub prowadziły studia bibliotekoznawcze. Omówiony został stan prawny w zakresie programów i zasad kształcenia. W numerze czerwcowym z tego roku został opublikowany wartościowy tekst omawiający sytuację studiów bibliotekoznawczych w zakresie realizowanych programów kształcenia i opcji wyboru specjalizacji zawodowych. W tekście zostało postawione pytanie o zakres wiedzy zdobywanej przez studentów i możliwości jej zastosowania w praktyce bibliotecznej.

Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich w 2021 r. powołało w ramach AFB zespół, który postawił sobie za cel opracowanie założeń metodologicznych badań i wypracowanie narzędzia badania wpływu społecznego i ekonomicznego polskich bibliotek publicznych. W artykule opublikowanym w numerze 11. z 2021 r. przedstawiono prace zespołu (zidentyfikowanie 28 obszarów życia, na które biblioteki publiczne mogą mieć wpływ dzięki swojej działalności, opracowanie kwestionariusza ankiety do badań, zorganizowanie spotkania z bibliotekarzami praktykami).

Inny zamieszczony w tym numerze artykuł prezentował wyniki prowadzonych przez Zespół AFB badań w zakresie wykorzystania danych i wskaźników funkcjonalności dostępnych w bazach i raportach tworzonych w ramach projektu. Przedstawił charakterystykę bibliotek publicznych, pedagogicznych i akademickich biorących w nim udział oraz szczegółową analizę materiału badawczego, z którego wynikało, że biblioteki wykorzystują zbierane dane najczęściej do porównania osiągniętych wyników z wynikami bibliotek o podobnym statusie,

do rozmów z organizatorami, jako materiał do aplikowania o środki w programach i projektach.

Opublikowany w numerze styczniowym z 2021 r. tekst omawiał działania podnoszące kompetencje zawodowe bibliotekarzy województwa podlaskiego, które były organizowane przez Biblioteczną Ligę Powiatową trzech powiatów (białostockiego, łomżyńskiego i suwalskiego). Podczas spotkania poświęconego doskonaleniu zawodowemu bibliotekarzy przeprowadzona została mini-sonda pt. Zmiany w mojej bibliotece w latach 2014–2019. W artykule zebrano wyniki sondy, które omawiały opinie bibliotekarzy na temat swojej pracy w bibliotekach.

W numerze wakacyjnym z 2020 r. podjęto temat wykorzystywania przez polskie biblioteki współczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych. Poszerzenie oferty bibliotek o nowe funkcje to wymóg czasów, wynikający z konieczności nadążania za pojawiającymi się rozwiązaniami technologicznymi i oczekiwań użytkowników bibliotek.

Oprócz stanów badań publikowane były teksty o charakterze monograficznym, przeglądowym. W artykule dotyczącym czasopisma „Kontrasty” omówiono: prace omawiające to czasopismo zarejestrowane w bibliografii, historię, publikowane teksty oraz sylwetki współpracujących dziennikarzy i autorów. W innym artykule przedstawiono straty fonografii polskiej z I połowy XX wieku jako dźwięki nie utrwalone, ale też dźwięki utracone dla potomnych oraz zniekształcone. W numerze wrześniowym 2020 r. znaleźć można artykuł przeglądowy przedstawiający rynek przekładów polskiej literatury pięknej na język rumuński, szczególnie po II wojnie światowej. Z kolei w numerze 11. z 2020 r. omówiono twórczość pisarza Adama Bahdaja, oraz zaprezentowano sylwetki ilustratorów jego książek. W numerze 12. z tegoż roku przedstawiono sylwetkę i działalność Karola Brzozowskiego, autora rękopisu *Rady dla wnuczków*, będącego interesującym źródłem dla badaczy gospodarki i kultury w XIX w., ale także czytelnictwa pojawiającego się w tym okresie. Zamieszczony w numerze 4. z 2021 r. artykuł *Długie i owocne życie Papcia Chmiela. Henryk Jerzy Chmielewski 1923–2021* omawiał życie i aktywność zmarłego pod koniec stycznia 2021 r. znanego rysownika komiksów, wieloletniego współpracownika „Świata Młodych”, autora poczytnego komiksu *Tytus, Romek i A'Tomek*. Autor artykułu przedstawił proces twórczy Papcia Chmiela, jego pracowitość, poczucie humoru, dzięki czemu popularność komiksu i jego twórcy była pielęgnowana przez dekady wśród czytelników i miłośników komiksów w Polsce.

Opublikowany w numerze wrześniowym 2020 r. artykuł przeglądowy omawiał szczegółowo działania planowane przez Fundację Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego w latach 2021–2022, jej ofertę dla bibliotek publicznych we współpracy z innymi organizacjami i instytucjami jako partnerami.

Zmiany i przeobrażenia, jakie dokonały się w minionych latach w bibliotekach publicznych stanowiły cenny kapitał i punkt wyjścia do kolejnych propozycji na najbliższe dwa lata. Jedną z nich był projekt *Biblioteka online, ale blisko – pomagająca w czasach kryzysu* opierający się na podstawowych atutach bibliotek publicznych – uniwersalności i bezpłatności oferty, wzmacnianiu wspólnoty środowiskowej oraz przeciwdziałaniu wykluczeniu cyfrowemu.

W „Bibliotekarzu” prezentowane były również referaty przedstawione podczas konferencji pod hasłem *Fonografia polska od Niepodległości do dziś* (13–14 maja 2019 r. w Gołuchowie), 38. Spotkania Zespołu ds. Bibliografii Regionalnej ZG SBP pod hasłem *Popularyzacja regionalnych baz danych i wiedzy o książce* zorganizowanej w Wojewódzkiej i Miejskiej Bibliotece Publicznej im. Emilii Sukertowej w Olsztynie (30–31 maja 2019 r.).

Z działań Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich omówiony został m.in. Ogólnopolski Konkurs Bibliotekarz Roku realizowany w latach 2010–2020 – jego geneza, założenia i przebieg. Przypomniano również najważniejsze prace Zespołu Historyczno-Pamiętnikarskiego prowadzone od 1964 r., m.in. organizowanie wieczorów wspomnień, prace edytorskie oraz podjętą w ostatnich latach współpracę z Wikipedią w celu opracowywania i wprowadzania haseł z zakresu bibliotekarstwa. Zaprezentowano także program i założenia powstałej w 2019 r. Sekcji Bibliotek Muzeów, Galerii i Instytucji Kultury przy ZG SBP.

Rozpoczęto publikację cyklu artykułów poświęconych czasopismu „Bibliotekarz” okresu międzywojennego (1919–1929–1939).

W okresie pandemicznym "Bibliotekarz" również zapisywał zdarzenia w bibliotekach zarówno publicznych, akademickich, pedagogicznych jak i szkolnych z całego kraju.

W dziale **Z bibliotek** opublikowanych zostało 50 tekstów. Zamieszczone w nim teksty omawiały nie tylko działalność bibliotek krajowych, ale także zagranicznych, jak np. stan bibliotek w RPA, zarówno publicznych, akademickich, jak i szkolnych oraz rolę bibliotek w likwidacji różnic w dostępie do informacji. Zaprezentowano również biblioteki czeskie z Hradec Králové: Bibliotekę Naukową i Bibliotekę Miejską, ich historię i bieżącą działalność. Wśród opisywanych bibliotek krajowych znalazły się biblioteki szkół wyższych: Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, Biblioteki Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie; Biblioteki Politechniki Łódzkiej; przedstawiono dokonania bibliotek wojewódzkich: Książnicy Pomorskiej im. Stanisława Staszica w Szczecinie, Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Olsztynie, Biblioteki Publicznej m.st. Warszawy – Biblioteki Głównej Województwa Mazowieckiego, Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej im. J. C. Korzeniowskiego w Gdańsku, Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. Marszałka Piłsudskiego w Łodzi, Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. Hieronima Łopacińskiego

w Lublinie, Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej – Książnicy Kopernikańskiej w Toruniu, Książnicy Podlaskiej im. Ł. Górnickiego w Białymstoku, Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Rzeszowie, Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej i Centrum Animacji Kultury w Poznaniu; bibliotek miejskich: Książnicy Beskidzkiej w Bielsku-Białej, Miejskiej Biblioteki Publicznej w Rudzie Śląskiej, Biblioteki Publicznej Miasta i Gminy Barcin, Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Jana Pawła II w Opolu, Biblioteki Publicznej w Ożarowie Mazowieckim, Biblioteki Miejskiej w Łodzi, Biblioteki Publicznej w Dzielnicy Śródmieście m. st. Warszawy, Przemyskiej Biblioteki Publicznej im. Ignacego Krasickiego w Przemyśle; bibliotek gminnych: Gminnej Biblioteki Publicznej we Wróblewie, Biblioteki Publicznej Gminy Wiązowna; bibliotek szkolnych: Biblioteki Szkolnej Szkoły Podstawowej nr 51 w Lublinie oraz bibliotek pedagogicznych: Biblioteki Pedagogicznej w Tarnowie, Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej im. Marii Grzegorzewskiej w Zielonej Górze.

W zbiorze tekstów *#NieZostawiamCzytelnika* prezentowane były działania bibliotek na rzecz czytelników prowadzone w czasie epidemii (nr 5–6 2020).

W dziale **Wywiady** opublikowano 11 rozmów: Jana Wołosza z dr. Zdzisławem Bieleniem, wieloletnim zastępcą dyrektora Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. H. Łopacińskiego w Lublinie oraz z profesorem Jadwigą Sadowską; Violetty Łabędzkiej z Tadeuszem Chrobakiem, wieloletnim dyrektorem Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. Emanuela Smolki w Opolu; Marzeny Przybysz z Elżbietą Kampa, wieloletnią dyrektorką Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Jana Pawła II w Opolu; Bożeny Winiarskiej z Lucjanem Bąbolewskim, dyrektorem Książnicy Pomorskiej im. Stanisława Staszica w Szczecinie.

Opublikowano rozmowy z finalistami konkursu Bibliotekarz Roku 2019: z Karolem Baranowskim, pracującym w Pedagogicznej Bibliotece Wojewódzkiej w Krakowie oraz w Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej w Krakowie; Ewą Kmieciak-Wronowicz, dyrektorką Miejskiej Biblioteki Publicznej w Czechowicach-Dziedzicach; Katarzyną Żák-Caplot, kierownikiem Biblioteki Muzeum Warszawy. Zaprezentowano rozmowy z finalistami konkursu Bibliotekarz Roku 2020: z Moniką Machowicz, instruktorem w Krośnieńskiej Bibliotece Publicznej; Krzysztofem Dąbkowskim, dyrektorem Miejskiej Biblioteki Publicznej w Olsztynie; Marcinem Dudą, kierownikiem Oddziału Dziecięco-Młodzieżowego Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Jana Pawła II w Opolu. Wywiady te przeprowadziła Marzena Przybysz.

W dziale **O bibliotekach w prasie** zamieszczono wybór z bieżącej prasy regionalnej przygotowany przez autorów z Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie, Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Josepha Conrada Korzeniowskiego w Gdańsku, Książnicy

Płockiej im. Władysława Broniewskiego, Książnicy Pomorskiej im. Stanisława Staszica w Szczecinie (10 artykułów).

W dziale **Sprawozdanie i relacje** (11 artykułów) omawiane były: 38. spotkanie Zespołu do spraw Bibliografii Regionalnej ZG SBP, które odbyło się w Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej w Olsztynie; Targi Książki w Krakowie; Śląskie Targi Książki w Katowicach; sesje webinarowe bibliotek uczelnianych w czasie pandemii. Przeczytać można było sprawozdania z wyjazdu do Biblioteki Uniwersytetu Południowoczeskiego i Biblioteki Naukowej Południowych Czech w Czeskich Budziejowicach; działań bibliotek województwa podlaskiego uczestniczących w konkursie „Biblioteka miejscem innowacji”; wyjazdu integracyjnego w Kole Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej – Książnicy Kopernikańskiej, a także 12 Forum Młodych Bibliotekarzy, które odbyło się we wrześniu 2019 r. w Poznaniu. Konferencja została zorganizowana przez poznańskie biblioteki, przebiegała pod hasłem „Bibliotekarz DO POZNANIA”. Ponadto zrelacjonowane zostały: ogólnopolska konferencja naukowa „Wzory osobowe i wzorce współczesnych wykonawców zawodów bibliotekarskich i informacyjnych” (zorganizowana przez Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Śląskiego we współpracy z Centrum Informacji Naukowej i Bibliotece Akademickiej w Katowicach); Kongres IFLA 2021 oraz seminarium „Od statystyki bibliotecznej do badań wpływu i wartości bibliotek” w ramach projektu AFB.

W dziale **Prawo biblioteczne** znalazły się 22 artykuły Rafała Golata na temat nowych uwarunkowań spraw cywilnych, Ustawy o bibliotekach na tle innych ustaw w kontekście orzecznictwa sądowego, centrów usług społecznych, nowego prawa zamówień publicznych, likwidacji bibliotek fachowych, zbywania środków trwałych przez biblioteki publiczne, działalności bibliotek wobec klasyfikacji statystycznych, podstaw niedochodzenia należności cywilno-prawnych, oceny ryzyka zawodowego pracowników, działalności wydawniczej bibliotek, nadzoru działalności biblioteki, zakresu podmiotowego odpowiedzialności za naruszenie dyscypliny finansów publicznych, wyroków TSUE dotyczących ebooków, uwarunkowań formalno-prawnych w zakresie listów w działalności bibliotek, nowych progów i trybów w zamówieniach publicznych, liczenia terminy, przeglądu orzecznictwa w zakresie rozpowszechniania wizerunków przez biblioteki, pracowników zarządzających w bibliotekach, istoty porozumień z wolontariuszami, nowego wyroku TSUE w sprawie linkowania, aspektów prawnych logotypów bibliotek oraz aspektów proceduralnych kwalifikacji umów.

Natomiast w dziale **Ochrona danych osobowych w pracy bibliotekarza. Doświadczenia i praktyka** (12 artykułów) zamieszczone zostały artykuły Sylwii Czub-Kielczewskiej, w których autorka omówiła: sprawozdanie roczne

dla administratora danych, opublikowanie Kodeksu RODO dla bibliotek, wyzwania związane z długofalową pracą zdalną i zasady dostosowywania środków ochrony danych osobowych do bieżącej pracy bibliotek, elektroniczną rejestrację czytelnika, prawnie uzasadniony interes jako podstawę przetwarzania danych w bibliotece, Facebook biblioteki po wyroku Schrems II, IOD w zestawieniu z przepisami o dostępności, określanie czasu przechowywania i usuwania danych osobowych, błędy popełniane przy organizowaniu szkoleń i zajęć online, stacjonarne wydarzenia biblioteczne w dobie obostrzeń COVID-19, status i zadania IOD w bibliotece, a także realizowanie przez bibliotekę praw osób, których dane dotyczą.

Tematyka odnosząca się do epidemii koronawirusa

Sytuacja, jaka nastąpiła w kraju pod koniec pierwszego kwartału 2020 r., czyli wprowadzenie przez rząd na terenie całego kraju stanu epidemii, zmieniła życie osobiste i zawodowe, wpłynęła na pracę bibliotek i aktywność bibliotekarzy. Zamieszczony w numerze 4. z 2020 r. *Apel do Bibliotekarzy* wystosowany przez przewodniczącą SBP Joannę Pasztaleniec-Jarzyńską zachęcał do organizowania i prezentowania inicjatyw kierowanych do bibliotekarzy i czytelników (*#NieZostawiamCzytelnika*). O tego numeru tematyka zagrożenia i stanu epidemicznego wypełniła w znacznej mierze łamy kolejnych numerów „Bibliotekarza”.

W następnej części tego artykułu uwzględnione zostały treści opublikowane w poszczególnych działach „Bibliotekarza” odnoszące się do czasów epidemii COVID-19.

W dziale **Artykuły** został zamieszczony tekst dr. hab. Zdzisława Gębołysia z Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy *Koronawirus przed bramami polskich bibliotek – w polskich bibliotekach* (6/2020) przedstawiający niektóre obszary działalności bibliotek w czasie pandemii koronawirusa oraz prace, jakie biblioteki powinny podejmować, aby po opanowaniu zagrożenia epidemicznego ponownie otworzyć placówki dla czytelników. Autor proponował przygotowanie miniporadnika dotyczącego sytuacji bibliotek związanej z panującą epidemią, wykorzystanie doświadczeń Czechów w tym zakresie, a także wykorzystanie pomysłu stworzenia forum bibliotekarzy i specjalistycznych serwisów, tak jak zrobili to bibliotekarze niemieccy. Artykuł dr. Grzegorza Gmitera z Wydziału Dziennikarstwa, Informacji i Bibliologii UW *Biblioteki w środowisku internetu społecznościowego i technologii mobilnych w 2020 roku* (7/8/2020) omawiał wykorzystywanie przez polskie biblioteki współczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych. Autor stwierdził, że oferta bibliotek poszerzona o nowe funkcje jest nie tylko koniecznością, aby nadążyć za pojawiającymi się rozwiązaniami technologicznymi, ale również wynikiem oczekiwań użytkowników bibliotek.

Ponadto, nawiązując do sytuacji epidemicznej, akcentował fakt, że stosowanie technologii IT w bibliotekach przyczyniło się m.in. w czasie pandemii koronawirusa do ciągłości pracy bibliotek i aktywności polskich bibliotekarzy, nie tylko w dostarczaniu dokumentów cyfrowych, ale także licznych propozycji umożliwiających komunikowanie się, informowanie, czy prowadzenie zdalnej działalności upowszechniającej literaturę i formy zajęć z nią związane. W kolejnym artykule w tym numerze Roman Wojciechowski z Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Józefa Wybickiego w Sopocie *Biblioteka czy może pudełko mediów? Pandemiczne przemyślenia* (7/8/2020) nawiązał do działań Biblioteki Sopotkiej w okresie pandemii i wynikających z nich wniosków na przyszłość. Autor podkreślił, że ogromną rolę w przemianie bibliotek odgrywać będzie technologia i jeszcze większe otwarcie bibliotek na użytkownika. Edyta Strzelczyk z Biblioteki Głównej Politechniki Warszawskiej w tekście *Otwarta nauka jeszcze nigdy nie była tak ważna... w starciu z COVID-19* (9/2020) omówiła wywołaną epidemią koronawirusa sytuację w nauce, która wpłynęła na powstanie nowego modelu komunikacji naukowej, a także wyodrębnienie koncepcji otwartych danych badawczych. Przedstawiła podejmowane na całym świecie inicjatywy, których celem jest współpraca środowiska naukowego w walce z COVID-19. W artykule *Tyle słońca w bibliotece...* (10/2020) Joanna Banasiak przedstawiła działania podjęte w Książnicy Płockiej im. Władysława Broniewskiego w Płocku po otwarciu biblioteki dla czytelników w maju 2020 r. w związku z pandemią koronawirusa. Ada Walendziak i Andrzej Marcinkiewicz z Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. E. Sukertowej-Biedrawiny w Olsztynie w artykule *Biblioteka publiczna w czasach zarazy* (12/2020) przedstawili działania biblioteki w czasie pandemii koronawirusa od marca 2020 r. Mimo tej trudnej sytuacji pracownicy biblioteki bardzo dobrze odnaleźli się w swoich zawodowych czynnościach, byli bardzo aktywni. Najważniejsza część działań skierowana była na podtrzymanie kontaktów z użytkownikami i pomoc bibliotekarzom pracującym w małych bibliotekach. Czas pandemii przeznaczono także na samokształcenie, podnoszenie kwalifikacji, kontynuację prac nad Warmińsko-Mazurską Biblioteką Cyfrową. Ten czas to również szansa dla rozwoju biblioteki. Małgorzata Klos z Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej im. Macierzy Szkolnej w Gdańsku i Agata Szklarkowska z Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Słupsku w artykule *Kreatywnie mimo ograniczeń. Działalność bibliotek pedagogicznych w czasie pandemii 2020* (1/2021) przedstawiły dokonania bibliotek pedagogicznych w trudnym okresie pandemii. Tekst obrazował zaangażowanie i pomysłowość bibliotekarzy, którzy z myślą o użytkownikach proponowali różne formy dostępu do literatury, źródeł informacji niezbędnych w procesie kształcenia kadry pedagogicznej i uczniów. Drugi tekst (w tym numerze) Danuty Wachulak i Anny Wejman z Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Łodzi *Biblioteki w czasie*

pandemii w województwie łódzkim omawiał działania wybranych bibliotek publicznych w regionie. Autorki przedstawiły prace bibliotekarzy w bibliotekach gminnych, miejsko-gminnych oraz miejskich i powiatowych bibliotekach publicznych. Emilia Lepkowska z Biblioteki Politechniki Poznańskiej w artykule *Kilka refleksji na temat bibliotek naukowych i ich działań online dla użytkowników w czasie pandemii* (2/2021) zaprezentowała działalność bibliotek akademickich w trudnym czasie ograniczeń i restrykcji związanych z utrzymaniem dystansu społecznego. Autorka wskazała na szczególne zaangażowanie bibliotekarzy w wykorzystaniu nowych technologii w kontaktach i pomocy użytkownikom w dostępie do literatury i źródeł informacji oraz przedstawiła plany bibliotek na przyszłość. Tekst Marka M. Górskiego z Politechniki Krakowskiej, przewodniczącego Rady Wykonawczej KDBASP i Danuty Szewczyk-Kłos z Uniwersytetu Opolskiego, sekretarza Rady Wykonawczej KDBASP *Biblioteki akademickie po wdrożeniu reformy szkolnictwa wyższego i w czasie pandemii* (3/2021) przedstawiał nową sytuację, w jakiej znalazły się biblioteki wyższych uczelni i ich pracownicy. Autorzy artykułu nawiązywali do wyników ankiety przeprowadzonej pod koniec 2020 r. przez RW KDBASP i omówili zmiany, jakie zaszły w bibliotekach akademickich oraz ich wpływ na status zatrudnionych tam bibliotekarzy. Ważnym wątkiem poruszonym w tekście była także organizacja pracy w czasie pandemii. W kolejnym numerze (5/2021) Alicja Klich z Biblioteki Głównej Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Technologicznego w Szczecinie w artykule *Biblioteka uczelniana w dobie pandemii. System naczyń połączonych* nawiązała do funkcjonowania biblioteki w czasie trwania pandemii w obserwacji i ocenie jej pracowników. Dzięki rozmowom z nimi ich przedstawicielami, czytelnicy poznali odczucia związane z organizacją pracy w tym okresie, problemy dotychczas nieznanne, wymagające dobrych rozstrzygnięć. Tekst Bożeny Winiarskiej z Książnicy Pomorskiej im. Stanisława Staszica w Szczecinie pt. *Zostań w domu. Kilka refleksji z czasu pandemii* (w numerze 6. z 2021 r.) opisywał sytuacje i nastroje w czasie zamknięcia biblioteki w ciągu minionego roku. Ciekawie przedstawiony przebieg wydarzeń dopełniły komentarze bibliotekarzy z Książnicy i bibliotek województwa zachodniopomorskiego, ilustrujące konkretne inicjatywy, opisy działań, oddające odczucia i nastroje panujące wśród bibliotekarzy oraz czytelników bibliotek. Artykuł *Biblioteki (bez) przyszłości?* (6/2021) Tomasza Pawlika zawierał refleksje nad kondycją i wizerunkiem współczesnych bibliotek, po rocznym okresie pandemii. Zdaniem autora biblioteki przyszłości to miejsca dobrze przygotowane na nowych użytkowników, których pozyskują bibliotekarze ze wsparciem nowoczesnej technologii. Opublikowany w numerze 7/8 z 2021 r. artykuł dr Zofii Zasackiej *Książki i czytelnicy w czasie pandemii* przedstawiał wyniki badania przeprowadzonego przez Bibliotekę Narodową w 2020 r.

Problematyka epidemiczna wypełniła także dział **Z bibliotek**. W numerze 5. z 2020 r. w zbiorze tekstów *#NieZostawiamCzytelnika* zaprezentowane zostały działania bibliotek na rzecz czytelników prowadzone w czasie epidemii. Autorki: Agata Klichowska, Joanna Żółtowska, Elżbieta Kampa, Grażyna Szafraniak omówiły działania bibliotek (Biblioteki Publicznej m. st. Warszawy – Biblioteki Głównej Województwa Mazowieckiego, Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Jana Pawła II w Opolu, Biblioteki Publicznej Miasta i Gminy Barcin) na rzecz czytelników prowadzone w pierwszej fazie pandemii. Z kolei w numerze 6. z 2020 r., w artykule *Gryf w koronie*, Konrad Liskowacki z Książnicy Pomorskiej w Szczecinie opisał sytuację w tej bibliotece w czasie pandemii koronawirusa, omawiając pracę w Dziale Informacji Naukowej i Promocji oraz atmosferę panującą wśród jego pracowników w tej trudnej sytuacji. W drugim tekście *Liczy się więź, nie budynek* Ewa Krupa, Ewa Pawlak i Wojciech Albiński z Biblioteki Publicznej w Ożarowie Mazowieckim odnieśli się do nastrojów panujących wśród pracowników biblioteki, którzy podejmowali próby, by nawiązać kontakt z czytelnikami i podjąć działalność z zastosowaniem nowych technologii. Według autora na podkreślenie zasługiwało zaangażowanie biblioteki w akcje pomocowe w mieście. *Biblioteczny telefon pogadania* Katarzyny Dettlaff-Lubiejewskiej z Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Gdańsku to kolejny materiał nawiązujący do działań bibliotecznych w czasach „covidowych”. Autorka artykułu wprowadziła czytelników w kulisy działania „telefonu zaufania” dla swoich użytkowników, najczęściej wykorzystywanego przez osoby starsze, samotne, dla których kontakt z drugą osobą i rozmowa na temat literatury była relaksem i oderwaniem się od przygnębiającej rzeczywistości. Następny tekst *Tu wasza Wirtualna Biblioteka Szkolna* Ewy Ziembowicz z Biblioteki Szkolnej Szkoły Podstawowej nr 51 w Lublinie nawiązywał do podobnych problemów, tym razem z perspektywy działania biblioteki szkolnej. W zbiorze tekstów *#NieZostawiamCzytelnika* w numerze 6. z 2020 r. zaprezentowane zostały działania bibliotek na rzecz czytelników prowadzone w czasie epidemii w: Bibliotece Miejskiej w Łodzi, Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej w Łodzi, Bibliotece Politechniki Łódzkiej oraz Bibliotece Publicznej m.st. Warszawy. W numerze 11. z 2020 r. w tekście *Koronawirus – czytelnicy – bibliotekarze. Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie w czasie pandemii* autorka Bożena Lech-Jabłońska przedstawiała sytuację w bibliotece od czasu jej zamknięcia dla czytelników w połowie marca 2020 r. do października 2020 r. Omówiła działania prowadzone przez bibliotekarzy, prace i projekty dla czytelników w sieci, a także oczekiwany niecierpliwie przez wszystkich powrót do normalności. Tekst *Biblioteka w czasie pandemii* Bogdana Kocurka z Książnicy Beskidzkiej w Bielsku-Białej to spojrzenie na działania biblioteki w trudnym czasie wyłączenia jej z dotychczasowego rytmu pracy. Autor dzielił się refleksjami na temat bibliotecznych

inicjatyw dla czytelników, w bibliotece bez nich, ale w ścisłym kontakcie online z nimi. W numerze 6. z 2021 r. tekst autorstwa Małgorzaty Dobkowskiej z Książnicy Podlaskiej im. Ł. Górnickiego w Białymstoku *Czytelnia – tylko korzystać!*, przedstawiał Czytelnię Ogólną Książnicy, jej zbiory, organizację pracy i funkcjonowanie w czasie pandemii. Zbiory czytelnicy zawierały wiele roczników gazet i czasopism, w tym tytuły regionalne.

W dziale **Sprawozdania i relacje** w numerze 10. z 2020 r. zamieszczone zostało sprawozdanie z sesji webinarowych bibliotek uczelnianych dotyczące działalności bibliotek uczelnianych i bibliotekarzy w czasach pandemii zrelacjonowane przez Przemysława Kasperkiewicza.

Autorzy artykułów prawnych także nawiązywali do sytuacji pandemicznej, jak np. Sylwia Czub-Kielczewska, która w numerze 6. z 2020 r. przedstawiła wyzwania długofalowej pracy zdalnej.

Również w cyklicznych działach takich jak **O bibliotekach w prasie**, **Z życia SBP** (od numeru 5. z 2020 r. poprzez kolejne), **Z Życia Koszykowej** (Varsaviana w czasie zarazy Joanny Jaszek Bieleckiej w numerze 6. z 2020 r.), **Postaktualia** Jacka Wojciechowskiego (numery 5 i 6 z 2020 r.) oraz w poszczególnych notkach **W kilku słowach** dało się odnaleźć treści odnoszące się do sytuacji pandemicznej w realizowanych przez biblioteki pracach.

Podsumowanie

Epidemia w minionych dwóch latach zdominowała nie tylko życie społeczne, ale zmieniła sposób pracy bibliotek, obsługi czytelników. Czas pokazał, że bibliotekarze poradzi sobie z problemem zamknięcia bibliotek, wykazali się niespożytą energią i dbałością o czytelnika angażując się w różne inicjatywy, m.in. akcję pod patronatem Zarządu Głównego SBP – *#NieZostawiamCzytelnika*, doskonalili swoje umiejętności w zakresie pracy zdalnej, wykorzystywania nowych mediów do pozyskiwania informacji z zewnątrz oraz przekazywania wiedzy o swoich różnorodnych aktywnościach i doświadczeniach. Ten czas uświadomił wszystkim, jakim potencjałem dysponują biblioteki, jak aktywnie korzystają z niego bibliotekarze i jak potrafią być kreatywni. A miesięcznik „Bibliotekarz”, rejestrator życia bibliotek i bibliotekarzy, już od pierwszych miesięcy pandemii, na bieżąco, publikował i odzwierciedlał na swych łamach, starania oraz dokonania bibliotek i ich pracowników wychodzące naprzeciw czytelnikom i użytkownikom bibliotek.

Bibliografia

- Bibliotekarz* (1919). **1**, 1–2; *Bibliotekarz* (2020). **1–12** – *Bibliotekarz* (2021), **1–12**.
- Bursowa, Feliksa (1965). „Bibliotekarz”: lata 1945–1963. *Bibliotekarz* **4**, 101–109.
- Dąbrowska, Wanda (1963). Pierwsze wcielenie „Bibliotekarza”: przyczynek do dziejów pracy bibliotekarskiej, *Bibliotekarz*, **11**, 321–328.
- Gębołyś, Zdzisław (2019). „Bibliotekarz” 1919 – widziany po (100) latach, *Bibliotekarz*, **4**, 4–9.
- Gębołyś, Zdzisław (2021). „Bibliotekarz” 1919–1929–1939: czasopismo fachowe nie tylko dla bibliotekarzy. Cz. 1, *Heteroglossia*, **11**, 277–297.
- Gębołyś, Zdzisław (2021). „Bibliotekarz” 1919–1929–1939, Cz. 1, *Bibliotekarz*, **7/8**, 17–21.
- Gębołyś, Zdzisław (2021). „Bibliotekarz” 1919–1929–1939, Cz. 2, *Bibliotekarz*, **9**, 10–15.
- Gębołyś, Zdzisław (2021). „Bibliotekarz” 1919–1929–1939, Cz. 3, *Bibliotekarz*, **11**, 16–21.
- Gębołyś, Zdzisław (2021). „Bibliotekarz” 1919–1929–1939, Cz. 4 (1), *Bibliotekarz*, **12**, 7–12.
- Gębołyś, Zdzisław (2022). „Bibliotekarz” 1919–1929–1939, Cz. 4 (2). *Bibliotekarz*, **2**, 16–21.
- Gębołyś, Zdzisław (2022). „Bibliotekarz” 1919–1929–1939, Cz. 4 (3). *Bibliotekarz*, **3**, 13–18.
- Jopkiewicz, Andrzej (2006). 15 lat wydawania „Bibliotekarza” przez Redakcję w dotychczasowym składzie. *Bibliotekarz*, **2**, 30–31.
- Konieczna, Jadwiga (2019). Rola i miejsce „Bibliotekarza” w polskim bibliotekarstwie, w latach 1945–2019, *Bibliotekarz*, **4**, 10–19.
- Kornecka, Józefa (1963). „Bibliotekarz”: lata 1929–1939. *Bibliotekarz*, **11**, s. 328–335.
- Korycińska-Huras, Agnieszka (2005). Analiza zawartości miesięcznika „Bibliotekarz” – komentarz. *Bibliotekarz*, **7/8**, 26–29.
- Przelaskowski, Ryszard (1964). Rys dziejowy czasopisma „Bibliotekarz” (1919–1963). *Przegląd Biblioteczny*, R. 32, **3**, s. 153–162.
- Przybysz, Marzena (2019). Redaktorzy naczelni „Bibliotekarza”. *Bibliotekarz*, **4**, 20–22.
- Sobielga, Jolanta (2001). Analiza bibliometryczna cytowań w „Bibliotekarzu”. *Bibliotekarz*, **3**, 3–5.
- Suszko-Sobina, Irena (2004). Miara sukcesu – piętnastolecie „Bibliotekarza” pod redakcją Jana Wołosza. *Bibliotekarz*, **4**, 11–16.
- Wołosz, Jan (1997). „Bibliotekarz” na miarę potrzeb i warunków. *Przegląd Biblioteczny*, R.65, **4**, 375–378.
- Wołosz, Jan (2000). Wystąpienie ..., redaktora naczelnego „Bibliotekarza”. *Bibliotekarz*, **2**, 3–5.

Spis tekstów, które ukazały się w „Bibliotekarzu”, w latach 2020–2021

Stefańczyk, Elżbieta (2020-2021). *Od redaktora*, 1–12.

Jubileusz „Bibliotekarza”:

Czajka, Stanisław, Wojciechowski, Jacek, Wołosz, Jan, Maj, Jerzy, Buck, Andrzej, Staniów Bogumiła, Konieczna, Danuta, Rogoż, Michał, Wojciechowska, Maja (2020). *W stulecie „Bibliotekarza”*, 2.

Artykuły:

Banasiak, Joanna (2020). *Tyle słońca w bibliotece...*, 10.

Bikowska, Katarzyna (2020). *Promocja źródeł informacji*, 4.

Budyńska, Barbara; Małgorzata Jezierska (2021). *XI Kongres Bibliotek. Dzięje się!*, 2.

Czekaj-Wiśniewska, Beata (2021). *Centralna Biblioteka Wojskowa. Więcej niż biblioteka*. Cz. 1, 7/8.

Czekaj-Wiśniewska, Beata (2021). *Centralna Biblioteka Wojskowa. Więcej niż biblioteka*. Cz. 2, 9.

Deszczyńska, Martyna (2020). *Karol Brzozowski – bardziej gospodarz niż czytelnik*, 12.

Deszczyńska, Martyna (2021). *Konspirator, autor i wydawca. Lesław Łukaszewicz (1809-1855)*, 10.

Dobrołęcki, Piotr (2021). *Nic nie będzie już tak samo na rynku książki. Wejście smoka otwiera nową epokę*, 4.

Domagała, Małgorzata (2021). *Wskaźniki funkcjonalności bibliotek publicznych południowej części województwa lubuskiego*, 3.

Dombek, Ewa (2020). *Nie tylko o czytaniu prasy bibliotekarskiej*, 3.

Fortuna, Dorota (2021). *Biblioteki pisarzy*, 12.

Garczyńska, Maria (2020). *Biblioteka Beletrystyczna w bibliotece naukowej*, 10.

Gębolyś, Zdzisław (2020). *Koronawirus przed bramami polskich bibliotek – w polskich bibliotekach*, 6.

Gębolyś, Zdzisław (2020). *Polak – Rumun braćmi od krzyża, albo jakich polskich autorów znają i czytają Rumuni*, 9.

Gębolyś, Zdzisław (2021). *„Bibliotekarz” 1919-1929-1939*. Cz. 1. *Od pomysłu do wykonania – geneza, założenia, środowisko autorskie*, 7/8.

Gębolyś, Zdzisław (2021). *„Bibliotekarz” 1919-1929-1939*. Cz. 2. *O przewadze formy nad treścią (cechy formalne pisma)*, 9.

Gębolyś, Zdzisław (2021). *„Bibliotekarz” 1919-1929-1939*. Cz. 3. *Nie od razu Kraków zbudowano, albo jak budowano architekturę „Bibliotekarza”*, 11.

Gębolyś, Zdzisław (2021). *„Bibliotekarz” 1919-1929-1939*. Cz. 4. (1) *„Bibliotekarz” – kopalnią wiedzy o... Bibliotece Publicznej m.st. Warszawy*, 12.

- Gmiterek, Grzegorz (2020). *Biblioteki w środowisku internetu społecznościowego i technologii mobilnych w 2020 roku*, 7/8.
- Górska, Elżbieta (2020). *Biblioteki publiczne w projekcie Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich. Analiza Funkcjonowania Bibliotek*, 7/8.
- Górski, Marek M.; Szewczyk-Kłos, Danuta (2021). *Biblioteki akademickie po wdrożeniu reformy szkolnictwa wyższego i w czasie pandemii*, 3.
- Has-Tokarz, Anita, Chapska, Joanna & Kordybacha, Paweł (2020). *26. edycja Nagrody im. Anny Platto 2020 r.*, 10.
- Hollender, Henryk (2020). *Ratujmy co się da*, 6.
- Hys, Jolanta (2021). *Polska UKD Online*, 3.
- Hys, Jolanta, Kwiatkowska, Joanna (2020). *Nowa edycja tablic skróconych UKD nr 102/2019*, 4.
- Jagielska, Janina (2021). *Zespół Historyczno-Pamiętnikarski. Nowe zadania*, 3.
- Klich, Alicja (2021). *Biblioteka uczelniana w dobie pandemii. System naczyń połączonych*, 5.
- Kloczkowska, Lucyna (2020). *O działaniach Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Rzeszowie na rzecz bibliotek samorządowych Podkarpacia*, 1.
- Kłos, Małgorzata; Szklarkowska, Agata (2021). *Kreatywnie mimo ograniczeń. Działalność bibliotek pedagogicznych w czasie pandemii 2020*, 1.
- Kotlarek, Dawid (2020). *Biblioteka Publiczna w Świebodzinie. Nowa wizja, nowe możliwości*, 11.
- Królikowski, Jacek (2020). *Biblioteka w czasach kryzysu. Działania planowane przez FRSI w latach 2021-2022*, 9.
- Kruczkowski, Stefan (2020). *Sensacyjne nagrania z historii Polski w I połowie XX wieku*, 7/8.
- Kudra, Marta (2021). *Aplikacja Tap2C w świecie książek i czasopism*, 2.
- Lepkowska, Emilia (2021). *Kilka refleksji na temat bibliotek naukowych i ich działań online dla użytkowników w czasie pandemii*, 2.
- Lewandowicz-Nosal, Grażyna (2021). *Katalogowanie literatury dla dzieci i młodzieży z użyciem deskryptorów Biblioteki Narodowej. Wybrane zagadnienia*, 10.
- Malesa, Renata (2020). *Kształcenie akademickie bibliotekarzy. Doświadczenia ośrodków krajowych w kontekście zmian*, 5.
- Męzik, Katarzyna (2021). *Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół” we Francji*, 5.
- Morawiec, Barbara Maria (2021). *Academica.edu.pl – sieć wypożyczalni w całej Polsce*, 2.
- Nowakowski, Adam (2020). *Bahdaj ilustrowany*, 11.
- Paul, Magdalena (2021). *Po co nam biblioteki? Wpływ społeczny i ekonomiczny bibliotek publicznych*, 11.
- Pawlik, Tomasz (2021). *Biblioteki (bez) przyszłości?*, 6.
- Piątkowska-Pinczewska, Katarzyna (2020). *Archivalne nagranie transkrypcji pieśni Stanisława Moniuszki „Prząśniczka”*, 10.
- Piekarska, Joanna (2021). *O poszukiwaniu skarbów, czyli uzupełnianie zbiorów Biblioteki Narodowej*, 6.

- Pieńkowski, Michał (2020). *Wpływ fonografii na rozwój kinematografii w międzywojennej Polsce*, **1**.
- Pieńkowski, Michał (2020). *Janko Muzykant*, **12**.
- Rokicka-Szymańska, Małgorzata (2021). *W zaciszu zawodowych działań – biblioteczne blaski i cienie*, **1**.
- Rusek, Adam (2021). *Długie i owocne życie Papcia Chmiela. Henryk Jerzy Chmielewski 1923-2021*, **4**.
- Siuciak, Aleksandra (2021). *Bibliotekarz muzealny, czyli jaki? O roli i kompetencjach zawodowych bibliotekarza w muzeum na przykładzie Muzeum Zamkowego w Malborku*, **2**.
- Skrejko, Magdalena & Żák-Caplot Katarzyna (2020). *Bibliotekarz muzealny, czyli hybryda w świecie kultury*, **2**.
- Sobielga, Jolanta (2021). *Wykorzystanie danych i wskaźników funkcjonalności przez biblioteki biorące udział w Projekcie AFB (na podstawie badań ankietowych)*, **11**.
- Stachowska-Musiał, Ewa (2020). *Ogólnopolski Konkurs Bibliotekarz Roku 2010–2020*, **9**.
- Strojek, Agnieszka (2021). *Rozbudowa Biblioteki na Koszykowej*, **6**.
- Strzelczyk, Edyta (2020). *Otwarta nauka jeszcze nigdy nie była tak ważna... w starciu z COVID-19*, **9**.
- Strzelczyk, Edyta (2020). *Poznać, zmierzyć, opisać... satysfakcja użytkowników w projekcie Analiza Funkcjonowania Bibliotek*, **11**.
- Szarejko, Sylwia (2021). *Muzea i ich biblioteki – uzupełnienie, współistnienie, rywalizacja? Przypadek Muzeum Pamięci Sybiru*, **7/8**.
- Szymański, Łukasz (2020). *Bibliografia regionalna dla systemu MAK + i nie tylko...*, **2**.
- Tawfik, Renata (2021). *Otwarcie na kulturę. Fenomen oddolnych działań czytelniczych poszerzających bibliotekarstwo*, **4**.
- Trzeszczakowska, Hanna (2020). „Kontrasty” w Bibliografii fonografii polskiej, **5**.
- Wachulak, Danuta & Wejman Anna (2021). *Biblioteki w czasie pandemii w województwie łódzkim*, **1**.
- Walczevska-Klimczak, Grażyna (2020). *Współpraca bibliotek publicznych i szkolnych w świetle celów i zadań Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa w latach 2014, 2016-2017*, **3**.
- Walendziak, Ada & Marcinkiewicz, Andrzej (2020). *Biblioteka publiczna w czasach zarazy*, **12**.
- Winiarska, Bożena (2021). *Zostań w domu. Kilka refleksji z czasu pandemii*, **6**.
- Wiśniewska, Iwona (2020). *MARC 21 – warsztaty dla bibliotekarzy-katalogerów firmowane przez SBP i Centrum NUKAT*, **4**.
- Wojciechowski, Roman (2020). *Biblioteka czy może pudełko mediów? Pandemiczne przemyślenia*, **7/8**.
- Zasacka, Zofia (2020). *Czytanie książek papierowych a lektura cyfrowa – wyzwania dla bibliotek*, **7/8**.
- Zasacka, Zofia (2021). *Książki i czytelnicy w czasie pandemii*, **7/8**.

Žák-Caplot, Katarzyna (2021). *Sekcja Bibliotek Muzeów, Galerii i Instytucji Kultury przy ZG SBP. Kim jesteśmy? Co robimy? Gdzie o nas slychać i gdzie nas spotkać?*, 9.

Z bibliotek:

- Baranowska, Ewa & Zwierzyńska, Jolanta (2020). *Zainspirowani literatura*, 10.
- Baranowska, Ewa & Zwierzyńska, Jolanta (2020). *Od Pana Tadeusza do Balladyny... Łódzkie odłoty Narodowego Czytania*, 12.
- Bortkiewicz, Teresa (2021). *Powiatowy Rajd Rowerowy „Odjazdony Czytelnik”*, 10.
- Czaja, Marek (2021). *Biblioteka Pedagogiczna w Tarnowie. 70 lat historii*, 4.
- Dettlaff-Lubiejewska, Katarzyna (2020). *Biblioteczny telefon pogadania*, 6.
- Dobkowska, Małgorzata (2021). *Czytelnia – tylko korzystać!*, 6.
- Dobkowska, Małgorzata (2021). *Lokalne a uniwersalne. Regionalia z Książnicy Podlańskiej*, 9.
- Dworak, Agnieszka (2021). *Kodowanie w bibliotece. Nauka poprzez zabawę*, 5.
- Galuszka, Krystian (2020). *Stacja Biblioteka*, 5.
- Heropolitański, Stanisław (2021). *Książka ma głos. Biblioteczne warsztaty dla młodzieży szkolnej*, 5.
- Hryniewicka, Katarzyna (2021). *Czytanie dla najmłodszych*, 3.
- Jeziński, Paweł (2020). *Druciarz, krawiec, żołnierz, szpieg, czyli... klient, czytelnik, słuchacz, widz, użytkownik biblioteki*, 12.
- Klichowska, Agata Joanna, Żółtowska, Joanna, Kampa Elżbieta & Szafraniak, Grażyna (2020). *#NieZostawiamCzytelnika*, 5.
- Knapik, Elżbieta (2021). *Biblioteka Biecz*, 7/8.
- Knapik, Elżbieta (2021). *Marzenia się spełniają...*, 12.
- Kocurek, Bogdan (2020). *Biblioteka w czasie pandemii*, 11.
- Kossak-Błachowicz, Anna (2020). *Inicjatywy promocyjne Książnicy Pomorskiej. Cz. 1. Planszówkowa RozGRYFka w bibliotece*, 12.
- Kossak-Błachowicz, Anna (2021). *Inicjatywy promocyjne Książnicy Pomorskiej. Cz. 2. Fantastyczna biblioteka, czyli gry biblioteczne i inne atrakcje*, 1.
- Kozica, Joanna (2020). *70 lat działalności Gminnej Biblioteki Publicznej we Wróblewie*, 4.
- Krawczyk, Jerzy (2020). *Biblioteki Akademii Górniczo-Hutniczej w stulecie uczelni*, 2.
- Krupa, Ewa, Pawlak, Ewa & Albiński, Wojciech (2020). *Liczy się więź, nie budynek*, 6.
- Lech-Jabłońska, Bożena (2020). *Koronawirus – Czytelnicy – Bibliotekarze. Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie w czasie pandemii*, 11.
- Liskowacki, Konrad (2020). *Gryf w koronie*, 6.
- Maciejewska, Małgorzata (2020). *Festival Czytania „Odkrywczy Wyobraźni” – szczególne święto książki. Cz. 1*, 9.
- Maciejewska, Małgorzata (2020). *Festival Czytania „Odkrywczy Wyobraźni” – szczególne święto książki. Cz. 2*, 10.

- Marcinkiewicz, Lilia (2020). *Zachodniopomorska Biblioteka Cyfrowa „Pomerania”. 10 lat dokumentowania historii regionu*, **3**.
- Markiewicz, Marzena (2021). *Oferta Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. Marszałka J. Piłsudskiego w Łodzi dla seniorów i osób z niepełnosprawnościami/dysfunkcjami*, **1**.
- Milc, Ludmiła (2020). *Druki Orgelbrandów*, **9**.
- Milc, Ludmiła (2021). *Wydawnictwa Księgarni Polskiej w zbiorach Czytelni Naukowej Nr VII*, **2**.
- Modzelewska, Teresa (2021). *Historia bliska sercu*, **10**.
- Nalewajska, Lilianna (2021). *Kniborna znaczy biblioteka*, **1**.
- Nowak, Aleksandra (2020). *Organizacja i metodyka działalności bibliotek w Republice Południowej Afryki*, **1**.
- Płoszczyńska, Małgorzata Elżbieta (2021). *Dlaczego warto zabezpieczyć zbiory biblioteczne folią samoprzylepną?*, **9**.
- Pawluk, Katarzyna (2020). *Gorąco polecam!, czyli „Praktyka dla praktyka”*, **5**.
- Pawluk, Katarzyna (2020). *Historia na kopertach*, **10**.
- Pawluk, Katarzyna (2021). *Odczytywana wciąż na nowo „Lalka” Bolesława Prusa w plenerze*, **3**.
- Pawluk, Katarzyna (2021). *114 okładek polskich ilustratorów (a może być więcej), czyli pokazujemy nasze zbiory*, **9**.
- Przyłuska, Izabela (2021). *Oficjalna inauguracja działalności Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej i Centrum Animacji Kultury w wyremontowanej siedzibie*, **12**.
- Rau, Anna (2021). *#odwołane, czyli dokumenty życia społecznego w czasach COVID-19*, **2**.
- Romulewicz, Anita (2020), *Formy promocji Warmii i Mazur*, **5**.
- Romulewicz, Krzysztof (2021). *Wykorzystanie elektronicznych baz „Bibliografii Warmii i Mazur”*, **5**.
- Szafińska-Chadała, Marzena & Świdkiewicz, Dariusz (2021). *Jubileusz 70-lecia Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej im. Marii Grzegorzewskiej w Zielonej Górze*, **10**.
- Szymczak-Ryczel, Joanna, Zwierzyńska, Jolanta, Baranowska, Ewa, Gajda, Izabela & Parnowska, Marta (2020). *#NieZostawiamCzytelnika*, **6**.
- Waltoś, Maciej (2021). *Przemyska Biblioteka Publiczna im. Ignacego Krasickiego w Przemyslu*, **12**.
- Wesołowska, Sylwia (2021). *Zachodniopomorska Encyklopedia*, **2**.
- Wysocka, Anna (2020). *Bibliografia Warmii i Mazur nieprzerwanie od 1945 r.*, **3**.
- Zielińska, Magdalena (2020). *Co skrywa Książnica Kopernikańska w Toruniu. Kolekcja księdza Stanisława Kujota*, **12**.
- Ziembowicz, Ewa (2020). *Tu nasza Wirtualna Biblioteka Szkolna*, **6**.
- Zmitrowicz, Małgorzata (2020). *Otwarcie Muzeum Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy*, **1**.
- Zwierzewicz, Katarzyna (2020). *Czytelnia Pomorzańszczyzny. Działalność i wpływ na upowszechnianie wiedzy historycznej i lokalnej*, **11**.

Wspomnienia:

- (2021), *Bożena Bednarek-Michalska (1957-2021)*, 7/8.
- (2021), *Joanna Paształeniec-Jarzyńska (1949-2021). Przewodnicząca Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich (2017-2021)*, 5,
- Czerniejewska, Emilia (2021). *Marzyciel niezłomny. Wspomnienie o Marku Dubińskim*, 11.
- Lech-Jabłońska, Bożena & Wilk, Kamila (2021). *Teresa Świerczewska*, 3.

Wywiady:

- Łabędzka, Violetta (2021). *Mam szczęście do ludzi. Rozmowa z Tadeuszem Chrobakiem, dyrektorem Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. Emanuela Smotki w Opolu*, 5.
- Przybysz, Marzena (2020). *Rozmowa z Karolem Baranowskim Bibliotekarzem Roku 2019*, 7/8.
- Przybysz, Marzena (2020). *Rozmowa z Ewą Kmiecik-Wronowicz, dyrektorką Miejskiej Biblioteki Publicznej w Czechowicach-Dziedzicach*, 9.
- Przybysz, Marzena (2020). *Rozmowa z Katarzyną Żak-Caplot, kierownikiem Biblioteki Muzeum Warszawy*, 10.
- Przybysz, Marzena (2021). *Rozmowa z Elżbietą Kampą, dyrektorką Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Jana Pawła II w Opolu*, 6.
- Przybysz, Marzena (2021). *Rozmowa z Moniką Machowicz, Bibliotekarzem Roku 2020*, 7/8.
- Przybysz, Marzena (2021). *Rozmowa z Krzysztofem Dąbkowskim, dyrektorem Miejskiej Biblioteki Publicznej w Olsztynie*, 9.
- Przybysz, Marzena (2021). *Rozmowa z Marcinem Dudą kierownikiem Oddziału Dziecięco-Młodzieżowego Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Jana Pawła II w Opolu*, 10.
- Winiarska, Bożena (2021). *Rozmowa z Lucjanem Bąbolewskim dyrektorem Książnicy Pomorskiej im. Stanisława Staszica w Szczecinie*, 11.
- Wołosz, Jan (2020). *Z dr. Zdzisławem Bieleniem o pracy i życiu w dekadach powojennego bibliotekarstwa*, 1.
- Wołosz, Jan (2021). *Prawie pół wieku w bibliotekarstwie. Z profesora Jadwigą Sadowską rozmawia Jan Wołosz*, 12.

O bibliotekach w prasie:

- Grzenkowicz, Grzegorz (2020). *Regał dedykowany zmarłej dziennikarce...*, 11.
- Joć-Adamkowicz, Iwona & Grzenkowicz, Grzegorz (2020). *Historia i ciekawostki w wersji audio...*, 4.
- Joć-Adamkowicz, Iwona & Grzegorz Grzenkowicz (2021). *Moda na kroniki nie wszędzie przemija...*, 5.
- Joć-Adamkowicz, Iwona & Grzenkowicz, Grzegorz (2021). *Doceniono autorów z Pomorza...*, 11.

- Prymak-Sawic, Agnieszka (2020). *Moniuszko w rytmach samby...*, **3**.
- Prymak-Sawic, Agnieszka (2021). *Biblioteki w czasie pandemii – wyzwania i pomysły...*, **2**.
- Prymak-Sawic, Agnieszka (2021). *Pandemia sprzyja czytaniu...*, **7/8**.
- Strzelecka, Izabela (2020). *Kultura książki...*, **7/8**.
- Strzelecka, Izabela (2021). *Odkrywanie historii regionu...*, **1**.
- Typiak, Kowalska, Iwona (2020). *Wydawnictwo Książnicy Płockiej...*, **5**.

Sprawozdania i relacje:

- Kasperkiewicz, Przemysław (2020). *Jesienny weekend z książką z... literackim Noblem w tle!*, **1**.
- Kasperkiewicz, Przemysław (2020). *Zamiast o książce na Narodowym... Raport z ubiegłorocznych Śląskich Targów Książki w Katowicach*, **9**.
- Kasperkiewicz, Przemysław (2020). *Biblioteki uczelniane i bibliotekarze w czasach pandemii. Sprawozdanie z sesji webinarowych*, **10**.
- Konieczna, Krystyna (2020). *Wyjazdy i integracja w Kole Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej – Książnicy Kopernikańskiej*, **4**.
- Kycler, Maria (2020). *Wzory osobowe i wzorce współczesnych wykonawców zawodów bibliotekarskich i informacyjnych*, **7/8**.
- Marszałek, Katarzyna (2020). *12. Forum Młodych Bibliotekarzy*, **4**.
- Mrugowska, Magdalena (2021). *Analiza Funkcjonowania Bibliotek. Relacja z seminarium*, **11**.
- Nalewajska, Liliana (2020). *Czeskie Budziejowice. O czeskich księżnicach raz jeszcze*, **3**.
- Romulewicz, Anita (2020). *Bibliografowie regionalni w Olsztynie*, **1**.
- Ślaska, Katarzyna (2021). *Kongres inny niż wszystkie. IFLA 2021*, **10**.
- Trusiuk, Joanna (2020). *Biblioteka miejscem innowacji*, **3**.

Przegląd piśmiennictwa:

- Jezierska, Małgorzata (2021). *Z biblioteką czy bez? Badanie nienżytkowników biblioteki*, **12**.
- Kasperkiewicz, Przemysław (2020). *Jakub Maciej Łubocki: Propedutyka języków de-skryptorowych*, **12**.
- Konieczna, Danuta (2020). *Artur Jazdon: Biblioteka Uniwersytetu w Poznaniu 1919–2018: zasoby, działania, ludzie*, **2**.
- Korczyńska-Derkacz, Małgorzata (2020). *Profesor Jadwiga Kotodziejewska. Badaczka i promotorka bibliotek i czytelnictwa. Księga pamiątkowa*, **7/8**.
- Lewandowicz-Nosal, Grażyna (2020). *Biblioteki dla dzieci i ich działalność – dwie książki, dwa spojrzenia*, **3**.
- Łaskarzewska, Hanna (2021). *Książki mają swoją historię. Studia ofiarowane Profesor Barbarze Bienkowskiej*, **7/8**.
- Przybysz, Marzena (2020). *Z oficyny wydawniczej SBP*, **1**.

- Przybysz, Marzena (2020). *Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich na Ziemi Lubuskiej 1954-2019* / zespół redakcyjny Maria Adamek, Maria Wasik, **10**.
- Urbańska, Danuta (2021). *Mobilna biblioteka*, **6**.

Prawo biblioteczne:

- Golat, Rafał (2020). *Nowe uwarunkowania spraw cywilnych (wybrane aspekty orzecznicze i legislacyjne)*, **1**.
- Golat, Rafał (2020). *Ustawa o bibliotekach a inne ustawy (w kontekście orzecznictwa sądowego)*, **2**.
- Golat, Rafał (2020). *Centra usług społecznych*, **3**.
- Golat, Rafał (2020). *Nowe prawo zamówień publicznych*, **4**.
- Golat, Rafał (2020). *Likwidacja bibliotek fachowych*, **5**.
- Golat, Rafał (2020). *Działalność bibliotek a klasyfikacje statystyczne*, **7/8**.
- Golat, Rafał (2020). *Podstawy niedochodzenia należności cywilnoprawnych*, **9**.
- Golat, Rafał (2020). *Ocena ryzyka zawodowego pracowników*, **10**.
- Golat, Rafał (2020). *Działalność wydawnicza bibliotek (odniesienia systemowe)*, **11**.
- Golat, Rafał (2020). *Nadzór nad działalnością biblioteki*, **12**.
- Golat, Rafał (2021). *Zakres podmiotowy odpowiedzialności za naruszenie dyscypliny finansów publicznych*, **1**.
- Golat, Rafał (2021). *Wyroki TSUE dotyczące ebooków*, **2**.
- Golat, Rafał (2021). *Listy a działalność bibliotek (uwarunkowania formalno-prawne)*, **3**.
- Golat, Rafał (2021). *Nowe progi i tryby w zamówieniach publicznych*, **4**.
- Golat, Rafał (2021). *Jak liczyć terminy?*, **5**.
- Golat, Rafał (2021). *Rozpowszechnianie wizerunków przez biblioteki (przegląd orzecznictwa)*, **6**.
- Golat, Rafał (2020). *Zbywanie środków trwałych przez biblioteki publiczne*, **6**.
- Golat, Rafał (2021). *Pracownicy zarządzający a biblioteki*, **7/8**.
- Golat, Rafał (2021). *Istota porozumień z wolontariuszami*, **9**.
- Golat, Rafał (2021). *Nowy wyrok TSUE w sprawie linkowania*, **10**.
- Golat, Rafał (2021). *Logo biblioteki – aspekty prawne*, **11**.
- Golat, Rafał (2021). *Aspekty proceduralne kwalifikacji umów*, **12**.

Ochrona danych osobowych w pracy bibliotekarza.

Doświadczenie i praktyka:

- Czub-Kielczewska, Sylwia (2020). *Sprawozdanie roczne dla administratora danych*, **2**.
- Czub-Kielczewska, Sylwia (2020). *Opublikowanie Kodeksu RODO dla bibliotek*, **4**.
- Czub-Kielczewska, Sylwia (2020). *Wyzwania długofalowej pracy zdalnej*, **6**.
- Czub-Kielczewska, Sylwia (2020). *Elektroniczna rejestracja czytelnika*, **7/8**.

- Czub-Kielczewska, Sylwia (2020). *Prawnie uzasadniony interes jako podstawa przetwarzania danych w bibliotece*, **10**.
- Czub-Kielczewska, Sylwia (2020). *Facebook biblioteki po wyroku Schrems II*, **12**.
- Czub-Kielczewska, Sylwia (2021). *IOD a przepisy o dostępności*, **2**.
- Czub-Kielczewska, Sylwia (2021). *Określanie czasu przechowywania i usuwania danych osobowych*, **4**.
- Czub-Kielczewska, Sylwia (2021). *Błędy popełniane przy organizowaniu szkoleń i zajęć online*, **6**.
- Czub-Kielczewska, Sylwia (2021). *Stacjonarne wydarzenia biblioteczne w dobie obostrzeń COVID-19*, **7/8**.
- Czub-Kielczewska, Sylwia (2021). *Status i zadania IOD w bibliotece*, **10**.
- Czub-Kielczewska, Sylwia (2021). *Realizowanie przez bibliotekę praw osób, których dane dotyczą*, **12**.

Z żałobnej karty:

- (2020). *Witold Przybyszewski*, **12**.
- Butkiewicz, Marian (2020). *Irmína Padzińska*, **5**.
- Czerniejewska, Emilia & Dubiński, Marek (2021). *Józef Gerus*, **5**.
- Dubiński, Marek (2020). *Janina Maria Stempel*, **2**.
- Dubiński, Marek (2020). *Alicja Skrzypczak-Jurkowska*, **3**.
- Dubiński, Marek (2020). *Maria Teresa Kamińska*, **6**.
- Dubiński, Marek (2020). *Jerzy Hajnisz, Elżbieta Hajnisz*, **9**.
- Dubiński, Marek (2020). *Krzyszyna Ryglewska-Szyszyka*, **11**.
- Dubiński, Marek (2021). *Teresa Bogdzio*, **1**.
- Dubiński, Marek (2021). *Anna Wąligórska-Gerus*, **5**.
- Dubiński, Marek (2021). *Izabela Pisula*, **6**.
- Dubiński, Marek (2021). *Barbara Kunciewicz-Sima*, **7/8**.
- Dubiński, Marek (2021). *Mieczysław Sima*, **7/8**.
- Dubiński, Marek & Bednarek, Ireneusz Krzysztof o. OFM (2020). *O. dr Ambroży Maria Edmund Lubik*, **1**.
- Dubiński, Marek & Bednarek, Ireneusz Krzysztof o. OFM (2020). *Ignacy Klandiusz Sikora*, **10**.
- Dubiński, Marek & Czerniejewska, Emilia (2021). *Maria Kaczmarek-Popławska*, **12**.
- Dubiński, Marek, Klesta, Damian & Statkiewicz, Halina (2021). *Izydor Statkiewicz*, **3**.
- Fromelc-Pawelczyk, Teresa (2021). *Zofia Jaśkowska*, **2**.
- Hys, Jolanta (2020). *Adam Stopa*, **12**.
- Markiewicz, Marzena (2021). *Aleksandra Przybylska-Kacprzak*, **9**.
- Przywan, Mariola & Przybylska, Jolanta (2020). *Wiesława Rejmer-Zakleka*, **4**.
- Włodyka-Mliczek, Anna (2021). *Zofia Rusinek*, **10**.

Z życia SBP:

Przybysz, Marzena (2020-2021), *Z życia SBP*, 1–12.

Z życia Koszykowej:

(2020). *Debaty międzynarodowe*, 12.

Audycka, Tatiana & Szczypińska, Olga (2020). *Wystawa Potterianów ze zbiorów Muzeum Książki Dziecięcej*, 6.

Audycka-Szatrawska, Tatiana (2020). *Piknik Rodzinny pod jabłonią*, 11.

Audycka-Szatrawska, Tatiana (2021). *Tak już nie mówimy!*, 2.

Bortnowska, Katarzyna & Karczewska, Anna (2020). *Konkurs „Inspirowani Tyrmandem”*, 9.

Czajkowski, Michał (2021). „*Nowościownik*” – newsletter Muzeum Książki Dziecięcej, 3

Gąsowska, Aleksandra (2021). *Kontakt Koszykowa i Vlog Debiut Koszykowa*, 3.

Gruda, Ewa (2020). 27. *Biennale ilustracji Bratysława. Wystawa laureatów*, 5.

Gruda, Ewa (2020). *Czarowanie słowem i piosenką. Spotkanie z Joanną Papuzińską i Antonim Beksiakiem*, 11

Gruda, Ewa (2021). *Polska ilustracja w Islandii*, 4.

Jaszek Bielecka, Joanna (2020). *Varsaviana Roku Konkurs im. Hanny Szwanckowskiej (Dawniej Najlepsze Varsaviana Roku)*, 1.

Jaszek Bielecka, Joanna (2020). *Varsaviana w czasie zarazy*, 6.

Kamiński, Paweł (2021). „*Poezi na Koszykowej*” grudzień 2020 – maj

Kitrasiewicz, Piotr (2020). *Czar dawnego kina*, 3.

Kitrasiewicz, Piotr (2020). *Na planie z Kirkiem Douglasem*, 10.

Kitrasiewicz, Piotr (2021). *Być jak Mira*, 5.

Kitrasiewicz, Piotr (2021). *W filmowej aurze*, 7/8.

Klichowska, Agata (2020). *Warsztaty komiksowe*, 1.

Klichowska, Agata (2020). *Wystawa „Król pianistów w świecie polityki. Ignacy Jan Paderewski w dokumentach archiwalnych”*, 2.

Klichowska, Agata (2020). *Warsztaty tworzenia muzyki generatywnej w Bibliotece na Koszykowej*, 4.

Klichowska, Agata (2020). *Spotkanie „Trzeci Świat szuka muzycznej trzeciej drogi”*, 6.

Klichowska, Agata (2020). *Modernizacja budynku „Plomby” w Bibliotece na Koszykowej*, 10.

Kordel, Grażyna (2020). *Mistrzowie ekslibrisu polskiego – Konstancy Maria Sopoćko*, 4.

Lewandowska, Grażyna Małgorzata (2021). *Stanisław Lentz. Rysownik i karykaturzysta. Wystawa wirtualna w Mazowieckiej Bibliotece Cyfrowej*, 5.

Lewandowska, Grażyna Małgorzata (2020). *Wystawy wirtualne w Mazowieckiej Bibliotece Cyfrowej*, 7/8.

Motas, Maciej (2020). *O konspiracji narodowej w Warszawie*, 10.

Motas, Maciej (2021). *Odłony Cata*, 4.

- Motas, Maciej (2021). *Zapomniany traktat i zapomniana*, 5.
- Motas, Maciej (2021). *Bibliografia Wojciecha Korfantego*, 11.
- Niewieczerzal, Maria & Skowera, Maciej (2020). *XXIX Sesja Varsavianstyczna „Warszawa w kulturze dla dzieci i młodzieży”*, 3.
- Niewieczerzal, Marta & Skowera, Maciej (2021). *Lista skarbów Muzeum Książki Dziecięcej za rok 2020*, 9.
- Panasewicz, Mariola (2020). *Relacje Polski i Meksyku w polityce i sztuce*, 2.
- Pawlikowski, Tomasz (2021). *O wystawie „Jakub Potocki (1863-1934) i jego dar dla Biblioteki Publicznej m.st. Warszawy”*, 10.
- Pawlikowski, Tomasz (2021). *O wystawie „Marcin Śmiglecki (1563-1618) i jego dzieło”*, 12.
- Rąbkowska, Ewelina (2020). *Spotkanie z Józefem Wilkoniem*, 1.
- Rąbkowska, Ewelina (2020). *Spotkanie z Barbarą Gawryluk i ilustratorami*, 2.
- Rąbkowska, Ewelina (2021). *Para-buch! Książka w ruch! – spotkanie online w Muzeum Książki Dziecięcej*, 1.
- Rąbkowska, Ewelina (2021). *Premiera bibliofilskiej edycji wyboru wierszy Krzysztofa Kamila Baczyńskiego „Wyje za mną ciemny, wielki czas”*, 11.
- Sieklicka, Joanna (2020). *Afryka na Koszykowej: zawite związki islamu i chrześcijaństwa w Afryce*, 12.
- Sieklicka, Joanna (2021). *Wystawa „20 lat Putina na ostrzu ołówka”*, 2.
- Sieklicka, Joanna (2021). *Cykl spotkań „Społeczeństwo w czasach zarazy”*, 6.
- Sieklicka, Joanna (2021). *Wystawa fotograficzna: „Manuskrypty” w ramach projektu „Bałkany – wspólne dziedzictwo” (1-30 czerwca 2021 r.)*, 9.
- Sobalski, Marcin (2020). *Schronisko książek*, 7/8.
- Szczypińska, Olga & Czajkowski, Michał (2021). *Światozmieniaczki. Herstorie w literaturze dziecięcej, młodzieżowej i popularnej*, 6.
- Zarachowicz, Zofia (2020). *Wystawa plakatów cyrkowych*, 4.

Postaktualia:

Wojciechowski, Jacek (2020-2021). *Postaktualia*, 1–12.

W kilku słowach:

(2020-2021), 1–12.

The "Bibliotekarz" [Librarian] reflects the activity of librarians and libraries

ABSTRACT: The „Bibliotekarz” monthly has been published since 1919. According to its profile, it is devoted to librarians and libraries. The COVID-19 pandemic has reorganized library activities. The article presents a thematic analysis of the journal in 2020–2021 in the context of the activity of librarians and libraries, with particular emphasis on pandemic remedial actions for library users.

KEYWORDS: "Bibliotekarz" [Librarian], pandemic, library activity, activity of librarians

Marcin Mikołajczyk

Akademia Kaliska

im. Prezydenta Stanisława Wojciechowskiego

e-mail: m.mikolajczyk@akademia.kalisz.pl

 <https://orcid.org/0000-0003-0397-7311>

„Blżej Biblioteki. Pismo bibliotekarzy Wielkopolski południowo-wschodniej” – próba charakterystyki

DOI: <http://doi.org/10.18778/0860-7435.34.04>

Abstrakt: Artykuł ma na celu prezentację regionalnego fachowego czasopisma bibliotekarskiego pt. „Blżej Biblioteki. Pismo bibliotekarzy Wielkopolski południowo-wschodniej” wydawanego przez PBP Książnicę Pedagogiczną im. Alfonsa Parczewskiego w Kaliszu od 2013 r. Omówiona została m.in. geneza powstania pisma, krąg autorów oraz tematyka poruszana na łamach periodyku bibliotekarskiego. Uzupełnieniem tekstu jest dołączona bibliografia obejmująca zawartość siedemnastu numerów czasopisma.

Słowa kluczowe: biblioteki, czasopisma bibliotekarskie, Kalisz, PBP Książnica Pedagogiczna im. A. Parczewskiego, „Blżej Biblioteki”

Wprowadzenie

Początki czasopiśmiennictwa bibliotekarskiego w Europie i Stanach Zjednoczonych należy wiązać z gwałtownymi zmianami w sferze gospodarczej, społecznej, a co za tym idzie także w nauce i technice, przypadającymi na pierwszą połowę XIX stulecia. Jak pisała Barbara Góra:

Początki czasopiśmiennictwa bibliotekarskiego na świecie sięgają pierwszej połowy XIX wieku, czyli okresu, kiedy rozwój nauk, uniwersytetów oraz przedsięwzięć wydawniczych wywołał konieczność wewnętrznej reorganizacji bibliotek, a co za tym idzie – także nowej organizacji pracy bibliotekarzy. Wytyczną nowego kierunku w bibliotekarstwie miała być służba publiczna bibliotek i bibliotekarzy. W okresie tym również tworzyły się lub rozbudowywały centralne biblioteki, powstające głównie jako zbiornice pełnej produkcji wydawniczej danego kraju. W XIX wieku dokonały się też zasadnicze przemiany w organizacji wewnętrznej księżnic i budownictwie bibliotecznym (1996, s. 12).

W Polsce początki czasopiśmiennictwa bibliotekarskiego przypadają na trudny czas zaborów i represji politycznych. Pierwsze polskie czasopismo pod tytułem „Przegląd Biblioteczny. Czasopismo ilustrowane poświęcone bibliotekoznawstwu, bibliotekarstwu i bibliologii” pod redakcją Stefana Dembego ukazało się w 1908 r. z inicjatywy Towarzystwa Biblioteki Publicznej w Warszawie. Rok po odzyskaniu przez Polskę niepodległości, w 1919 r., światło dzienne ujrzał „Bibliotekarz. Organ Sekcji Bibliotek Powszechnych Związku Bibliotekarzy Polskich”, poświęcony sprawom bibliotek powszechnych. W 1927 r. powstał organ naukowy polskiego bibliotekarstwa pod patronatem Związku Bibliotekarzy Polskich – „Przegląd Biblioteczny” z podtytułem „Wydawnictwo Bibliotekarzy Polskich. Centralny organ naukowy polskiego bibliotekarstwa”, ukazujący się do dzisiaj. Na początku lat 90. XX w., jak zauważa przywoływana wyżej B. Góra:

W polskiej rzeczywistości zapanowały trudne warunki związane ze zmianami politycznymi i ekonomicznymi. W nowej sytuacji biblioteki, ośrodki informacji i inne placówki kulturalno-oświatowe musiały znaleźć dla siebie odpowiednie miejsce [...]. Od 1989 r. można mówić o transformacji prasy. Zliberalizowane zostały przepisy prawne, gdyż zniesiono cenzurę i zlikwidowano koncern „RSW Prasa – Książka – Ruch”. Spowodowało to rozwój na szerszą skalę prasy regionalnej i sublokalnej promującej rodzimych twórców. [...] W okresie od 1989 do 1990 r. włącznie ukazywało się 58 czasopism poświęconych książce i bibliotece, w tym 27 regionalnych i nowych na bibliotekarskim rynku wydawniczym czasopism o charakterze sublokalnym (1997, s. 365–366).

W bazie Biblioteki Narodowej w latach 1985–2010 zarejestrowanych było 77 tytułów czasopism bibliotekarskich. W 2010 r. baza „ARIANTA – naukowe i branżowe polskie czasopisma elektroniczne” rejestrowała 38 tytułów czasopism bibliotekarskich, udostępnianych zarówno w wersji drukowanej, jak i online (Ostrowska, 2010, s. 6), obecnie, w dziedzinie bibliotekoznawstwa i informacji naukowej rejestruje ich 93.

Znakiem czasu było ukazanie się 1 kwietnia 1999 r. pierwszego numeru „Elektronicznego Biuletynu Informacyjnego Bibliotekarzy” (EBIB), którego głównym celem jest szeroka współpraca bibliotekarzy z całego kraju, dostarczanie szybkiej, taniej oraz profesjonalnej informacji. W kolejnych latach zaobserwować można pojawianie się nowych tytułów bibliotekarskich periodyków elektronicznych.

W Wielkopolsce już w latach 40. XIX stulecia fundator Biblioteki Kórnickiej, Tytus Działyński podjął ideę wydawania czasopisma naukowego – organu Biblioteki. Podobne aspiracje miał jego syn Jan, który planował wydawanie „Kwartalnika Biblioteki Kórnickiej”. Niestety, z różnych powodów, żadna z inicjatyw nie doszła do skutku. Zamyśl Działyńskich zrealizował dopiero Józef Grycz, dyrektor Biblioteki w latach 1928–1929. Pod jego redakcją w roku 1929 ukazał się pierwszy zeszyt „Pamiętnika Biblioteki Kórnickiej”. Czasopismo zostało powołane dla popularyzowania zbiorów i dokumentowania dziejów Biblioteki. „Pamiętnik” zamieszcza rozprawy historyczne i historycznoliterackie, przeważnie dotyczące XIX w., oparte głównie na materiałach Biblioteki, edycje poszczególnych zabytków i źródeł oraz wykazy poszczególnych zespołów (Korpała, 1977, s. 270). Układ periodyku pozostał w zasadzie trwały od czasów jego powstania. Obejmuje on rozprawy i artykuły, materiały i publikacje ineditów, opracowania bio- i bibliograficzne, opisy zbiorów i nowych nabytków, sprawozdania z działalności, nekrologi, recenzje czy polemiki. Pierwsze cztery numery ukazały się nakładem Fundacji „Zakłady Kórnickie”, zeszyty od 5. do 22. wydawało Ossolineum, od zeszytu 23. czasopismo wydaje Biblioteka Kórnicka własnym nakładem. Na początku „Pamiętnik” ukazywał się nieregularnie, najczęściej z powodu braku funduszy i materiałów, od 2013 r. jest rocznikiem.

Kolejnym wielkopolskim periodykiem bibliotekarskim jest „Biblioteka” – rocznik naukowy, wydawany przez Bibliotekę Uniwersytecką w Poznaniu. Ukazuje się od 1997 r., obecna edycja stanowi kontynuację czasopisma pod tym samym tytułem, wydawanego w latach 1960–1970, które publikowano w serii „Prace naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza”. Aby podkreślić ten fakt, ale jednocześnie zaznaczyć różnice w nowej edycji, rocznik otrzymał

podwójną numerację¹. Czasopismo ma charakter ogólnopolski i skierowane jest do wszystkich zainteresowanych problematyką, ale niewątpliwie głównymi odbiorcami są pracownicy bibliotek akademickich i studenci instytutów informacji naukowej i bibliotekoznawstwa. Zakres tematyczny obejmuje zagadnienia zarówno współczesnego bibliotekarstwa, bibliologii, informacji naukowej jak i historii bibliotek, dziejów książki i zbiorów bibliotecznych. Główne działy to: *Materiały i rozprawy*, *Miscellanea*, *Przekłady i Recenzje* (Święćkowski, 2012, s. 12).

„Winieta. Pismo Biblioteki Raczyńskich” jest pismem o charakterze popularnym, edukacyjnym ze szczególnym uwzględnieniem znaczenia książki i biblioteki. Pierwszy numer czasopisma ukazał się w marcu 1997 r. Pomysł pisma narodził się w gronie kilku osób (z Krzysztofem Kluppem na czele), które wyszły z założenia, iż działalność Biblioteki Raczyńskich jest na tyle bogata i różnorodna, a zbiory tak cenne dla kultury i nauki, że warto je szerzej upowszechnić. Periodyk jest kwartalnikiem, średni nakład wynosi 900 egzemplarzy. Jego adresatami są czytelnicy Biblioteki Raczyńskich, bibliotekarze oraz społeczności Poznania i regionu.

Wspomnieć również należy o „Informatorze Bibliotekarza Wielkopolskiego”, półroczniku wydawanym w latach 1967–1972 przez Wojewódzką Bibliotekę Publiczną w Poznaniu pod redakcją Franciszka Łozowskiego. „Informator” na swoich łamach prezentował m.in. osiągnięcia i doświadczenia bibliotek, różne aktualne zagadnienia pracy bibliotecznej, czytelnictwo grup społecznych i zawodowych czy problemy bibliotecznej służby informacyjnej. Jako specjalna wkładka załączona była jednostronnie drukowana *Bibliografia Wielkopolski* opracowywana na podstawie *Przewodnika Bibliograficznego*. Ogółem ukazało się 11 zeszytów pisma i 5 wkładek *Bibliografii* za lata 1966–1967 (Korpala, 1977, s. 278).

Kalisz posiadający bogate tradycje biblioteczne, posiadał także w swej historii fachowe pismo bibliotekarskie, a był nim wydawany w latach 1976–1979, przez ówczesną Wojewódzką Bibliotekę Publiczną w Kaliszu „Bibliotekarz Kaliski”. Periodyk ukazywał się w formie poradnika informacyjno-metodycznego jako kwartalnik. Na jego łamach zamieszczane były artykuły metodyczno-instrukcyjne, zestawienia bibliograficzne, przegląd literatury o regionie, przyczynki do dziejów miejscowej książki oraz kronika wydarzeń. Pismo było wydawane techniką maszynopisu powielanego, w związku z tym jego szata graficzna prezentowała się skromnie. Ukazywało się w nakładzie 250–300 egzemplarzy, które drukowano początkowo w stacji poligraficznej Wytwórni Sprzętu

¹ Pierwszy rocznik nowej edycji opatrzone numerem 1, natomiast ciągłość tytułu zaakcentowano dodanym w nawiasie, kolejnym numerem odnoszącym się do całości czasopisma.

Komunikacyjnego w Kaliszu, a później w stacji poligraficznej Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Kaliszu. Jego redaktorem naczelnym był Ryszard Bieniecki, a samo piśmko wydawane było do użytku wewnętrznego (Walczak, 2013, s. 3).

Cel badawczy

Głównym zadaniem badawczym, jakie sobie postawiono, jest analiza regionalnego fachowego czasopisma bibliotekarskiego pt. „Blżej Biblioteki. Pismo bibliotekarzy Wielkopolski południowo-wschodniej” wydawanego przez PBP Książnicę Pedagogiczną im. Alfonsa Parczewskiego w Kaliszu od 2013 r. W szczególności starano się przedstawić genezę powstania periodyku, jego wydawcę, krąg autorów oraz tematykę poruszaną na łamach czasopisma. Jako uzupełnienie, do artykułu dołączono bibliografię obejmującą zawartość siedemnastu numerów „Blżej Biblioteki” za lata 2013–2021.

Najważniejszym źródłem dla autora niniejszego tekstu była analiza treści omawianego pisma.

Metodą, jaką przede wszystkim zastosowano podczas charakterystyki periodyku, była analiza jego zawartości (metoda bibliograficzna), w mniejszym stopniu wykorzystano pogłębiony wywiad indywidualny, a szczególnie jedną z jego form, jaką jest wywiad częściowo standaryzowany/strukturalizowany, przeprowadzony z redaktorem naczelną oraz członkami rady redakcyjnej. Wspomnieć należy również o analizie dotychczasowego piśmiennictwa związanego z badanym tematem.

Warto nadmienić, że półrocznik kaliskiej Książnicy Pedagogicznej był już obiektem opracowania naukowego w monografii autorstwa Moniki Olczak-Kardas pt. *Fachowe czasopisma dla bibliotekarzy w Polsce XXI wieku. Biblioteki pedagogiczne*, wydanej przez Wydawnictwo Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w 2020 r. Zamierzeniem autorki było pokazanie różnorodności czasopism wydawanych przez biblioteki pedagogiczne oraz podkreślenie funkcji, jakie pełniły one w środowisku lokalnym. M. Olczak-Kardas przedstawiła m.in.: organizację pracy w redakcjach, aktywność i strukturę autorów, cechy formalno-wydawnicze pism, poruszaną w tekstach tematykę oraz trudności z jakimi borykają się twórcy periodyków. Analiza została zakończona na roku 2018 (Olczak-Kardas, 2020, s. 15–16).

Geneza powstania pisma

Po 34 latach od ukazania się ostatniego numeru „Bibliotekarza Kaliskiego”, w wyniku coraz bardziej odczuwalnego braku w środowisku bibliotekarzy Kalisza² miejscowego fachowego pisma dla bibliotekarzy³, postanowiono wrócić do idei bibliotekarskiego wydawnictwa regionalnego.

Pomysł utworzenia nowego czasopisma bibliotecznego w Kaliszu zrodził się w Publicznej Bibliotece Pedagogicznej Książnicy Pedagogicznej im. Alfonsa Parczewskiego. Poprzedzony został badaniem ankietowym, przeprowadzonym przez inicjatorkę pisma – dr Bogumiłę Celer. Ankietą objęto pracowników biblioteki pedagogicznej z filiami, bibliotek szkół wyższych, bibliotek publicznych i szkolnych. Badanie miało na celu określenie potrzeby utworzenia regionalnego pisma bibliotekarskiego, gotowość bibliotekarzy do współtworzenia pisma oraz rozpoznanie ich potrzeb, a co za tym idzie dostosowanie do nich przyszłego periodyku (Celer, 2014, s. 2–5). Pozytywna odpowiedź większości z ankietowanych przyspieszyła proces tworzenia nowego pisma. Podjęto następujące działania: zapoznano się ze specyfiką innych regionalnych czasopism bibliotekarskich takich jak: „Bibliotekarz Lubuski”, „Pro Libris”, „Siglum”, „Sowa Mokotowa”, „Bibliotheca Nostra”, „Poradnik Bibliograficzno-Metodyczny” wydawanych przez biblioteki różnego typu; powołano skład redakcji periodyku, w tym redaktora naczelnego, sekretarza redakcji; określono cele i charakter czasopisma, założenia wydawnicze, formę edytorską, zasięg terytorialny, częstotliwość ukazywania się; zaproszono bibliotekarzy do współtworzenia periodyku i przesyłania artykułów.

² Na terenie powiatu kaliskiego działa 11 bibliotek gminnych z 15 filiami oraz kilkadziesiąt szkolnych. W Kaliszu funkcjonują: Biblioteka Akademii Kaliskiej im. Prezydenta Stanisława Wojciechowskiego, Biblioteka Kaliskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, Biblioteka Muzeum Okręgowego Ziemi Kaliskiej, Biblioteka Wydziału Pedagogiczno-Artystycznego UAM, Biblioteka Wyższego Seminarium Duchownego Diecezji Kaliskiej, Biblioteka Publiczna im. Adama Asnyka z 10 filiami, Publiczna Biblioteka Pedagogiczna Książnica Pedagogiczna im. Alfonsa Parczewskiego z 6 filiami (w Jarocinie, w Ostrzeszowie, Krotoszynie, w Kępnie, w Ostrowie Wielkopolskim i Pleszewie) oraz liczne biblioteki szkolne.

³ Według *Encyklopedii książki* czasopisma fachowe (zwane również branżowymi lub zawodowymi) to liczna i bardzo zróżnicowana grupa pism poświęconych popularyzowaniu i wdrażaniu osiągnięć naukowych i doświadczeń praktycznych z różnych dziedzin gospodarczej i społecznej działalności ludzi dorosłych. Są adresowane do osób wykonujących określone zawody i chcących podnosić swoje kwalifikacje w tym zakresie bądź uprawiających jakąś działalność na zasadzie miłośnictwa. Tworzą kategorię pośrednią między czasopismami naukowymi a popularnonaukowymi (Dziki & Pisarek, 2017, s. 434).

Spotkanie założycielskie odbyło się 8 listopada 2012 r. w Książnicy Pedagogicznej. Do członków kolegium zaproszono przedstawicieli wszystkich typów bibliotek Kalisza i subregionu. Wszyscy wyrazili gotowość społecznego działania na rzecz środowiska zawodowego. W skład kolegium weszły następujące osoby: Bogumiła Celer⁴ (PBP Książnica Pedagogiczna im. A. Parczewskiego w Kaliszu) – redaktor naczelna, Anna Wojtyńska⁵ (PBP Książnica Pedagogiczna im. A. Parczewskiego w Kaliszu) – sekretarz redakcji, Maria Kubacka-Gorwecka⁶ (Miejska Biblioteka Publiczna im. A. Asnyka w Kaliszu), Monika Sobczak-Waliś⁷ (Miejska Biblioteka Publiczna im. A. Asnyka w Kaliszu), Małgorzata Judasz⁸ (Gminna Biblioteka Publiczna im. Braci Gillerów w Opatówku), Henryka Karolewska⁹ (PBP Książnica Pedagogiczna im. A. Parczewskiego w Kaliszu), Bogusława Nowicka¹⁰ (Biblioteka Zespołu Szkół Ponadgimnazjalnych nr 2 w Kaliszu), Jerzy Wasilkowski¹¹ (PBP Książnica Pedagogiczna im. A. Parczewskiego w Kaliszu).

⁴ Bibliotekarz, doktor nauk humanistycznych w zakresie bibliologii i informatologii, nauczyciel dyplomowany, regionalistka, kierownik Działu Zbiorów Specjalnych w PBP Książnicy Pedagogicznej im. A. Parczewskiego w Kaliszu. Członek zarządu Kaliskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, sekretarz naukowy komisji wydawniczej KTPN, przewodnicząca pracowni słowników biograficznych KTPN. Od 2008 r. członek Towarzystwa Przyjaciół Książki w Kaliszu. Od 2018 r. członek Polskiego Towarzystwa Bibliologicznego. Autorka (współautorka) i redaktorka kilku książek, autorka ponad 100 artykułów z dziedziny bibliologii i historii regionalnej, bibliotekarstwa oraz biogramów, scenariuszy wystaw. Sekretarz redakcji „Studiów Kaliskich”.

⁵ Nauczyciel bibliotekarz w PBP Książnicy Pedagogicznej im. A. Parczewskiego w Kaliszu. Członek Kaliskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk i Towarzystwa Przyjaciół Książki w Kaliszu.

⁶ Bibliotekarz, regionalistka, kierownik Filii nr 6 Miejskiej Bibliotece Publicznej im. Adama Asnyka w Kaliszu. Członek Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich.

⁷ Starszy kustosz, kierownik Działu Zbiorów Specjalnych w Miejskiej Bibliotece Publicznej im. Adama Asnyka w Kaliszu, historyk, regionalistka, redaktor naczelna „Rocznika Kaliskiego”, wiceprezes Polskiego Towarzystwa Historycznego Oddział w Kaliszu.

⁸ Bibliotekarka Gminnej Biblioteki Publicznej im. Braci Gillerów w Opatówku, regionalistka. Współzałożycielka i wiceprzewodnicząca Wojewódzkiego Klubu Kronikarza OSP Województwa Wielkopolskiego, członkini Komisji ds. Młodzieży, Kobietych Drużyn Pożarniczych, Kultury i Sportu, Kobiet oraz Zespołu ds. Kultury i Popularyzacji Kobiecego Pożarnictwa ZOW ZOSP RP Województwa Wielkopolskiego.

⁹ Nauczyciel bibliotekarz, były kierownik działu informacyjno-bibliograficznego PBP Książnicy Pedagogicznej im. A. Parczewskiego w Kaliszu. Członek Kaliskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk i Towarzystwa Przyjaciół Książki w Kaliszu. Autorka książek i artykułów naukowych i popularnonaukowych.

¹⁰ Bibliotekarka Zespołu Szkół Ponadgimnazjalnych nr 2 w Kaliszu.

¹¹ Nauczyciel bibliotekarz w PBP Książnicy Pedagogicznej im. A. Parczewskiego w Kaliszu. Członek Kaliskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk i Towarzystwa Przyjaciół Książki w Kaliszu.

Powołano także radę redakcyjną, do której zaproszono dyrektorów największych bibliotek Kalisza i regionu: dr hab. Ewę Andrzyśiak¹², mgr. Adama Borowiaka¹³, mgr Jadwigę Miluškę-Stasiak¹⁴ oraz dr. hab. Krzysztofa Walczaka¹⁵.

W 2021 roku do rady redakcyjnej zaproszono mgr Jolanę Nowosielską¹⁶ i mgr Małgorzatę Kołodziej¹⁷, a do zespołu redakcyjnego mgr. Marcina Mikołajczyka¹⁸ (Biblioteka Akademii Kaliskiej im. Prezydenta Stanisława Wojciechowskiego).

Podczas zebrania założycielskiego ustalono tytuł nowego periodyku. Po długich rozmowach i kilku propozycjach (m.in. powrót do tytułu „Bibliotekarz Kaliski”) przyjęto, że nowe czasopismo będzie nosić tytuł „Bliżej Biblioteki. Pismo bibliotekarzy Wielkopolski południowo-wschodniej”. Wyznaczono cele i zakres tematyczny, jego strukturę, formę edytorską. Określone zostały główne cele projektu: integracja środowiska zawodowego (szeroka współpraca), budowanie forum dyskusyjnego, dostarczanie środowisku bibliotekarzy profesjonalnych informacji.

¹² Profesor Akademii Kaliskiej im. Prezydenta Stanisława Wojciechowskiego, wcześniej Uniwersytetu Łódzkiego, nauczyciel akademicki, bibliolog, regionalistka. Wiceprezes Kaliskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, prezes Towarzystwa Przyjaciół Książki w Kaliszu. Wieloletni wicedyrektor PBP Książnicy Pedagogicznej im. A. Parczewskiego w Kaliszu. Autorka, współautorka i redaktorka kilkunastu książek, ponadto artykułów w prasie i pracach zbiorowych z zakresu bibliologii, biografistyki oraz regionalistyki.

¹³ W latach 2003–2020 dyrektor Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Adama Asnyka w Kaliszu. Inicjator i współzałożyciel Stowarzyszenia Wychowanków Gimnazjum i Liceum im. Adama Asnyka w Kaliszu, w którym pełnił obowiązki sekretarza, a następnie prezesa. Twórca i redaktor ilustrowanego biuletynu „Asnykowiec”. Członek Kaliskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk.

¹⁴ Bibliotekarka i regionalistka. Była dyrektor Gminnej Biblioteki Publicznej im. Braci Gillerów w Opatówku. Współzałożycielka Towarzystwa Przyjaciół Opatówka i czasopisma „Opatowianin”, którego była redaktorem w latach 1990–2007. Członkini Kaliskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk i Towarzystwa Przyjaciół Książki w Kaliszu. Autorka publikacji poświęconych Opatówkowi i okolicy oraz ich wybitnym mieszkańcom.

¹⁵ Nauczyciel akademicki, bibliolog, regionalista, profesor Akademii Kaliskiej im. Prezydenta Stanisława Wojciechowskiego, prezes Kaliskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, członek Rady Towarzystw Naukowych przy Prezydium Polskiej Akademii Nauk. Wieloletni dyrektor PBP Książnicy Pedagogicznej im. A. Parczewskiego w Kaliszu.

¹⁶ Dyrektor PBP Książnicy Pedagogicznej im. A. Parczewskiego w Kaliszu.

¹⁷ Wicedyrektor PBP Książnicy Pedagogicznej im. A. Parczewskiego w Kaliszu, członek Kaliskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk. Autorka artykułów naukowych.

¹⁸ Historyk, regionalista, bibliotekarz w Bibliotece Akademii Kaliskiej im. Prezydenta Stanisława Wojciechowskiego. Sekretarz naukowy Kaliskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, członek komisji rewizyjnej KTPN i Towarzystwa Przyjaciół Książki w Kaliszu, członek Polskiego Towarzystwa Historycznego Oddział w Kaliszu oraz Polskiego Towarzystwa Bibliologicznego.

Ustalono, iż artykuły, materiały i informacje składające się na kolejne wydania powinny spełniać co najmniej jedno z następujących kryteriów: zapoznać z problematyką bibliotekarską i sprawami szeroko pojętej kultury regionu, angażować bibliotekarzy w rozwiązywanie problemów lokalnego środowiska bibliotekarskiego, wskazywać potrzebę bycia aktywnym w podnoszeniu jakości pracy w bibliotece, umożliwiać i uczyć swobodnego wypowiedzania poglądów, przedstawiać przykłady aktywności innych bibliotek spoza regionu, promując działania, które można przenieść na teren Wielkopolski południowo-wschodniej, promować postawy i działania aktywnych bibliotekarzy, dążyć do tego, aby periodyk stał się atrakcyjny, popularny i chętnie czytany przez możliwie dużą liczbę bibliotekarzy i czytelników, co ułatwi docieranie z głównym przesłaniem pisma „Bądź aktywny!”

Ustalono także, iż na podstawową zawartość pisma będą składały się następujące zagadnienia: działalność dydaktyczno-metodyczna – teksty omawiające różne formy zajęć bibliotecznych dla uczniów i przedszkolaków, zestawienia bibliograficzne, zagadnienia oświatowe, wyniki badań ankietowych prowadzonych w bibliotekach przez pracowników, sprawozdania z organizowanych przez placówki imprez, sesji, wystaw, konkursów, związanych z praktyką bibliotekarską, komunikaty i sprawozdania z konferencji, w których uczestniczyli pracownicy.

Zaprojektowano podstawowy szablon numerów, na który złożyły się działy: *Od redakcji, Artykuły, Sprawozdania i relacje, Przegląd wydawnictw o regionie, Silva rerum.*

Ustalono, iż pismo opierać się będzie na pracy społecznej redakcji, co oznaczało, że redakcja nie będzie płacić za dostarczone materiały.

W dalszej części spotkania podjęto temat częstotliwości ukazywania się periodyku, jego nakładu, kolportażu – rozważano czy pismo powinno być sprzedawane czy może jednak rozprowadzane bezpłatnie? Zajęto się także sprawami czysto technicznymi – zastanawiano się nad formą i kształtem winiety; formatem oraz rodzajem papieru, na którym będzie drukowane, co uzależnione było od możliwości finansowych wydawcy; ilością kolorów na stronie oraz stroną internetową.

Pierwszym krokiem po ukonstytuowaniu się nowego czasopisma było jego zarejestrowanie w sądzie, wystąpienie do Biblioteki Narodowej z wnioskiem o nadanie numeru ISSN oraz ogłoszenie naboru tekstów do pierwszego numeru.

Ryc. 1, 2. Spotkanie założycielskie pisma 8 listopada 2012 r. Od lewej siedzą: J. Wasilkowski, M. Sobczak-Waliś, H. Karolewska, B. Celer, A. Wojtyńska, K. Walczak, A. Borowiak, J. Miluśka-Stasiak

Źródło: ze zbiorów PBP Książnicy Pedagogicznej im. A. Parczewskiego w Kaliszu

Wydawca

Wydawcą pisma bibliotekarzy Wielkopolski południowo-wschodniej jest Publiczna Biblioteka Pedagogiczna Książnica Pedagogiczna im. Alfonsa Parczewskiego w Kaliszu. Biblioteka powstała w 1949 r. jako Pedagogiczna Biblioteka Powiatowa, wchodząc od 1957 r. w skład utworzonej sieci bibliotek pedagogicznych. Kiedy w 1975 r. utworzono województwo kaliskie, nastąpiło przekształcenie biblioteki powiatowej w Pedagogiczną Bibliotekę Wojewódzką w Kaliszu. W skład jej struktury weszły również następujące filie (dawne biblioteki powiatowe) w miastach: Jarocin, Kępno, Krotoszyn, Ostrów Wielkopolski, Ostrzeszów, Pleszew, Syców i Wieruszów. Nadzór nad placówką pełniło Kuratorium Oświaty i Wychowania (następnie Kuratorium Oświaty) w Kaliszu. W 1994 r. biblioteka otrzymała imię Alfonsa Parczewskiego – wybitnego kaliszczanina, prawnika, działacza politycznego, społecznego i kulturalnego, rektora Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie. Likwidacja województwa kaliskiego w 1998 r., doprowadziła do przekształcenia biblioteki, od roku następnego, w Książnicę Pedagogiczną im. Alfonsa Parczewskiego w Kaliszu (PBP KP). Tym samym Książnica stała się jedną z pięciu bibliotek pedagogicznych działających na terenie województwa wielkopolskiego, podlegających Urzędowi Marszałkowskiemu w Poznaniu. W tym czasie filie w Sycowie i Wieruszowie zostały przyłączone do innych bibliotek (Walczak, 2009, s. 3–5). Obecnie PBP KP funkcjonuje w niedawno oddanym do użytku nowoczesnym budynku przy ul. Południowej 62.

Prace naukowe, bibliograficzne i popularyzatorskie, prowadzone przez bibliotekę zgodnie z *Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych* owocują licznymi wydawnictwami. Do najważniejszych zaliczyć można serię *Katalogi i Bibliografie*, w której ukazało się 15 pozycji popularyzujących m.in. zbiory biblioteki. Na uwagę zasługują: D. Wańki *Kalisz i ziemia kaliska na łamach „Gazety Kaliskiej” 1893–1914. Bibliografia* (Kalisz 1998), *Bibliografia historii Kalisza, t. 1–4 pod red. E. Andrysiak* (Kalisz 2002–2007), *Książka i ludzie książki w życiu i pracy Alfonsa Parczewskiego* (E. Andrysiak, 2005), *Bibliografia prasy kaliskiej 1805–2005* w opracowaniu E. Andrysiak i B. Celer (2005), *Towarzystwo Bibliofilów Polskich w Wilnie 1926–1939* (E. Andrysiak, 2007), *Biblioteki pedagogiczne wobec wyzwań współczesnej oświaty. Materiały konferencji naukowej Kalisz 11–12 maja 2006*, pod red. D. Wańki (2008), *Książnica Pedagogiczna im. Alfonsa Parczewskiego w Kaliszu. Historia, działalność, zbiory 1949–2009* w opracowaniu K. Walczaka (2009), *Kaliszka jednodniówka „Prosna” i krąg jej autorów* autorstwa H. Karolewskiej (2010), *Kalisz w grafice Czesława Wosia* pod red. K. Walczaka (2015), *Motywy sakralne w ekslibrisie. Z kolekcji Książnicy Pedagogicznej w Kaliszu. Katalog wystawy* w oprac. B. Celer

i H. Karolewskiej (2016), *Książnica Pedagogiczna im. A. Parczewskiego w Kaliszu. Spojrzenie w przeszłość. Księga pamiątkowa* pod red. B. Celer (2017), *Ekslibrisy jubileuszowe Książnicy Pedagogicznej im. A. Parczewskiego w Kaliszu* w oprac. B. Celer (2019), *70 ekslibrisów dla kobiet. Katalog wystawy ekslibrisów z kolekcji Książnicy Pedagogicznej im. A. Parczewskiego w Kaliszu* (red. B. Celer, 2019) czy *Szkieł do portretu Władysława Kościelniaka. Dedykacje i autografy z księgozbioru artysty* tej samej autorki (Kalisz 2020).

Wspomnieć również trzeba, że bibliotekarze i pracownicy kaliskiej książki wiele publikują w czasopismach i pracach zbiorowych o zasięgu zarówno regionalnym, jak i krajowym.

Ryc. 3. Siedziba PBP Książnicy Pedagogicznej im. A. Parczewskiego w Kaliszu, ul. Południowa 62

Źródło: <https://kalisz.naszemiasto.pl/>, fot. Andrzej Kurzyński

Opis edycji

W latach 2013–2021 wyszło 17 numerów „Blżej Biblioteki. Pisma bibliotekarzy Wielkopolski południowo-wschodniej”. Czasopismo ukazuje się jako półrocznik. Pierwszy numer wyszedł w 2013 r., w latach 2014–2015 wychodziły dwa numery rocznie, od roku 2016 czasopismo wychodzi jako jeden numer łączony.

Na początku periodyk wychodził spod pras drukarskich w formacie B5 (23x16). Od numeru 1/2 (10/11) z 2018 r., z okazji pięciolecia czasopisma, redakcja podjęła decyzję o zmianie formatu na zbliżony do A4 (25x20,5).

Objętość czasopisma wahała się od 48 stron w pierwszym numerze, do 158 stron w numerze z 2021 r. Dokładną liczbę stron wszystkich numerów przedstawia poniższa tabela:

Tab. 1. Objętość poszczególnych numerów czasopisma

ROK	NUMER	LICZBA STRON
2013	1	48
2014	1 (2)	60
2014	2 (3)	54
2015	1 (4)	68
2015	2 (5)	68
2016	1/2 (6/7)	84
2017	1/2 (8/9)	92
2018	1/2 (10/11)	122
2019	1/2 (12/13)	144
2020	1/2 (14/15)	144
2021	1/2 (16/17)	158

Źródło: opracowanie własne

Projekt okładek, skład i łamanie każdego numeru jest dziełem redaktor naczelnej dr B. Celer. Okładka każdego numeru poza tytułem, kolejnym numerem, rokiem wydania i numerem ISSN 2300-0570, podaje informacje o zawartości czasopisma. Prezentowane są tutaj wybrane artykuły wraz z zapowiadającymi je fotografiami (ryc. 4, 5.). Pismo jest bogato ilustrowane, zamieszczone na jego łamach materiały ikonograficzne, wykresy i tabele podnoszą wartość informacyjną poszczególnych tekstów. W każdym numerze występuje żywa pagina (Celer, 2016, s. 16–17).

Za druk niemal wszystkich numerów periodyku odpowiedzialny jest Zakład Usług Poligraficznych Dangraf Kalisz, numery z lat 2019 2020 tłoczyła Pracownia Poligraficzna PBP KP Kalisz.

Nakład czasopisma wynosi 150 egzemplarzy, wyjątkiem był numer z roku 2020, wydany w nakładzie 70 sztuk.

Ryc. 4. Okładka pierwszego numeru czasopisma

Źródło: opracowanie własne

Ryc. 5. Okładka czasopisma z 2021 roku

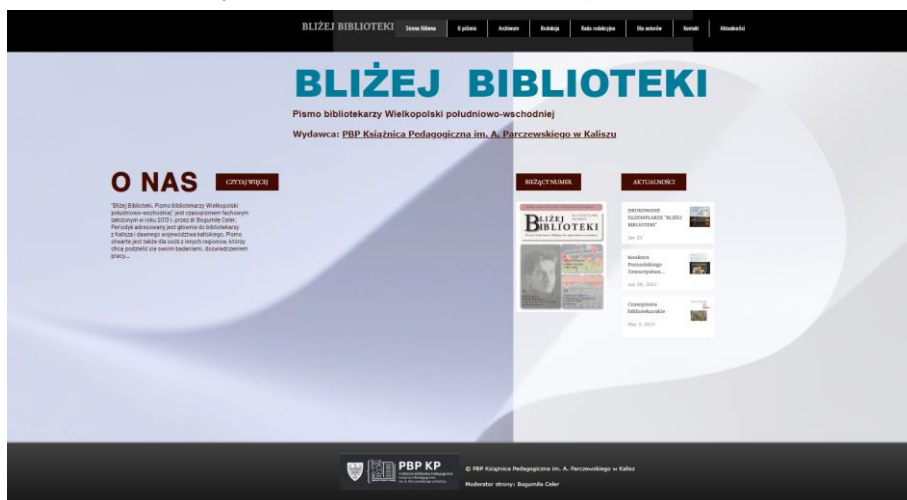
Źródło: opracowanie własne

Czasopismo wychodzi w wersji tradycyjnej i elektronicznej, chociaż wersją referencyjną (pierwotną) jest wersja drukowana. Wersja elektroniczna dostępna jest na platformie Issuu, Calaméo i FlipHTML5. Pismo posiadają biblioteki kaliskie. Dostępne jest również w księżnicach uprawnionych do otrzymywania bibliotecznych egzemplarzy obowiązkowych, a ponadto w Bibliotece Raczyńskich w Poznaniu i Bibliotece Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk.

Strona internetowa

Od samego początku czasopismo ma swoją stronę internetową, dostępną w domenie PBP Książnicy Pedagogicznej – <https://ksiaznica70.wixsite.com/blizej-biblioteki>. W kolejnych zakładkach: *O piśmie, Archiwum, Redakcja, Rada redakcyjna, Dla autorów, Kontakt, Aktualności*) umieszczone są najważniejsze informacje na temat periodyku, wskazówki dla autorów, a także dostęp do numerów archiwalnych w formacie flash oraz pdf. Za redakcję pierwszej wersji strony internetowej odpowiedzialna była Anna Wróblewska – bibliotekarz nauczyciel PBP Książnicy Pedagogicznej, Filia w Kępnie, obecnie moderatorem jest B. Celer.

Ryc. 6. Strona internetowa „Blżej Biblioteki”

Źródło: <https://ksiaznica70.wixsite.com/blizej-biblioteki>

Krąg autorów

Jak początkowo zakładała redakcja, zakres merytoryczny pisma przewidywał publikowanie i prezentację głównie badań prowadzonych w środowisku nauczycieli i bibliotekarzy Wielkopolski południowo-wschodniej (subregion kaliski). Założenie to już w drugim roku funkcjonowania periodyku okazało się nieaktualne. Pismo, wbrew swojemu tytułowi, poszerzyło grono autorów o bibliotekarzy, nauczycieli, regionalistów i bibliofilów z innych regionów Polski (Celer, 2016, s. 17).

Tab. 2. Krąg autorów – stan ilościowy

INSTYTUCJE		LICZBA AUTORÓW
Biblioteki	PBP KP im. A. Parczewskiego w Kaliszu	21
	MBP im. A. Asnyka w Kaliszu	8
	Gminna Biblioteka Publiczna im. Braci Gillerów w Opatówku	3
	Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy w Pleszewie	4
	Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy w Pogorzeli	1
	MBP im. Stanisława Grochowiaka w Lesznie	1
	PBP w Poznaniu	1
	Biblioteki szkolne	3
	Biblioteka Akademii Kaliskiej im. Prezydenta Stanisława Wojciechowskiego	5
	Biblioteka Narodowa	1
	Biblioteka Jagiellońska	1
	Biblioteka Ośrodka Kultury Leśnej w Gołuchowie	1
Szkoły		17
Centra Doskonalenia Nauczycieli		1
Ośrodki Doskonalenia Nauczycieli		2
Archiwa Państwowe		1
Muzeum Narodowe w Poznaniu		1
Muzeum Okręgowe Ziemi Kaliskiej		1
Wydział Historii UAM		1
Inne		2
RAZEM		76

Źródło: opracowanie własne

Wśród autorów „Blżej Biblioteki” najliczniejszą grupę stanowili bibliotekarze i pracownicy Książnicy Pedagogicznej – Ewa Andrysiak, Monika Antczak, Stefania Brzezińska-Michalska, Bogumiła Celer, Henryka Karolewska, Magdalena Kobierska, Małgorzata Kołodziej, Katarzyna Kubiak, Andrzej Kurzyński, Anna Lisiecka, Iwona Maciejewska, Marianna Marciniak, Marcin Mikołajczyk, Ewa Obala, Róża Pomiecińska, Jolanta Szymańska, Mariola Śmiecińska,

Krzysztof Walczak, Anna Wojtyńska, Anna Wróblewska, Aldona Zimna oraz MBP im. Adama Asnyka w Kaliszu – Jakub Bartolik, Arkadiusz Błaszczyk, Izabela Fietkiewicz-Paszek, Marcin Galant, Mateusz Halak, Maria Kubacka-Gorwecka, Ewa Obala, Monika Sobczak-Waliś. Pozostali bibliotekarze reprezentowali biblioteki publiczne różnego szczebla (miejskie, gminne): Gminną Bibliotekę Publiczną im. Braci Gillerów w Opatówku (Jadwiga Miluńska-Stasiak, Małgorzata Judasz, Małgorzata Matysiak), Bibliotekę Publiczną Miasta i Gminy w Pleszewie (Paulina Marciniak, Izabela Wagner, Sławomir Dera, Bartosz Biernacki), Bibliotekę Publiczną Miasta i Gminy w Pogorzeli (Renata Tuszyńska) oraz Miejską Bibliotekę Publiczną im. Stanisława Grochowiaka w Lesznie (Barbara Halusek), a także biblioteki pedagogiczne (PBP w Poznaniu – Roksana Suchan) i szkolne – Bibliotekę Zespołu Szkół Ponadgimnazjalnych nr 2 w Kaliszu (Bogusława Nowicka), Bibliotekę Zespołu Szkół Ponadgimnazjalnych nr 1 w Kępnie (Danuta Wabnic), Bibliotekę Liceum Ogólnokształcącego nr 1 im. mjr Henryka Sucharskiego w Kępnie (Paulina Pacyna-Dawid). W piśmie znalazły się także teksty pracowników Biblioteki Akademii Kaliskiej im. Prezydenta Stanisława Wojciechowskiego (wcześniej Biblioteka Uczelniana PWSZ w Kaliszu) (Małgorzata Calka, Beata Leśna, Ewa Obala, Ewa Szczurek, Marcin Mikołajczyk), Biblioteki Narodowej (Danuta Szechowska-Fraćzyk) i Biblioteki Jagiellońskiej (Beata Kurek) oraz Biblioteki Ośrodka Kultury Leśnej w Gołuchowie (Romana Koch).

Wśród publikujących na łamach czasopisma zauważalną grupę stanowili także nauczyciele – Iwona Bednarek (Zespół Szkół Podstawowych nr 2 w Sieradzu), Grzegorz Brodacki (Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 2 w Sieradzu), Dorota Bukowska (Szkoła Podstawowa (dalej SP) im. Polskich Noblistów w Nowych Skalmierzycach), Sylwia Czelusta (SP Specjalna nr 19 w Kaliszu), Sylwia Bogumiła Dęga (Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 2 w Sieradzu), Zofia Grzesiak (Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 2 w Sieradzu), Joanna Jopek (Zespół Szkół nr 1 w Godzieszach Wielkich, SP im. Marii Konopnickiej), Małgorzata Kędzierska (SP nr 16 w Kaliszu), Jolanta Korkosz (SP w Mycielinie), Alicja Krajewska (SP w Brzezcinach), Żaneta Marszałek-Trzebińska (SP w Koźminku), Katarzyna Pile-Vinci (Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 2 w Sieradzu), Marzena Sas (Publiczna Szkoła Podstawowa im. Mikołaja Kopernika w Czarnożyłach), Marta Wolf (SP Specjalna nr 19 w Kaliszu), Elżbieta Zuterek (Przedszkole Miejskie nr 81 w Łodzi), a także pracownicy placówek oświatowo-wychowawczych Kamila Kujawa i Karolina Więckowska ze Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego nr 2 im. Plutonu Głuchoniemych AK w Kaliszu oraz pracownicy Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Koninie (Wioletta Poturala) i Ośrodków Doskonalenia Nauczycieli w Kaliszu (Małgorzata Juda-Mieloch) i Koninie (Piotr Goldyn).

Pozostali autorzy reprezentowali następujące instytucje: Archiwum Państwowe w Kaliszu (Aneta Burchard), Muzeum Narodowe w Poznaniu – Oddział Muzeum Zamek w Gołuchowie (Marta Golembiewska), Muzeum Okręgowe Ziemi Kaliskiej (Anna Tabaka), Rycerski Zakon Bibliofilski z Kapitułą Orderu Białego Kraka w Krakowie (Jerzy Duda), Wydział Historii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (Jakub Wojtczak). Swoje teksty zamieścili także muzykolog Alicja Wardecka-Gościńska oraz prowadzący Pracownię Konserwacji Zabytków w Wielkich Łunawach Piotr Kulczyk. Wśród autorów publikacji znalazły się również osoby z tytułami naukowymi – doktora habilitowanego – Ewa Andrysiak, Piotr Goldyn, Krzysztof Walczak oraz doktora – Małgorzata Calka, Bogumiła Celer, Małgorzata Juda-Mieloch. W tym miejscu warto nadmienić także, że wielu bibliotekarzy i pracowników instytucji Kalisza i regionu, związanych jest z Kaliskim Towarzystwem Przyjaciół Nauk oraz Towarzystwem Przyjaciół Książki w Kaliszu.

W czasopiśmie swoje teksty opublikowało siedemdziesięciu czterech autorów, związanych z takimi miastami i miejscowościami jak: Brzeziny, Czarnóżyły, Godziesze Wielkie, Gołuchów, Kalisz, Kępno, Konin, Koźminek, Kraków, Leszno, Łódź, Mycielin, Nowe Skalmierzyce, Opatówek, Pleszew, Pogorzela, Poznań, Sieradz, Warszawa, Wielkie Łunawy.

Pośród autorów, których teksty pojawiały się w „Blżej Biblioteki” najczęściej wymienić należy: B. Celer (37), A. Zimną (21), A. Wojtynekę (18), M. Kubacką-Gowrecką (16), M. Sobczak-Waliś (16), H. Karolewską (11), E. Obalę (10), R. Pomiecińską (10), M. Galanta (8), B. Kurek (8), P. Pacynę-Dawid (8).

Tematyka poruszana na łamach czasopisma

Jak już wspomniano wcześniej, podczas zebrania założycielskiego ustalono stałe działy kolejnych numerów pisma: *Artykuły*, *Sprawozdania i relacje*, *Przegląd wydawnictw o regionie*, *Silva rerum*.

We wszystkich numerach, które ukazały się dotychczas, opublikowano ogółem 274 teksty, w tym 123 artykuły, 113 sprawozdań i relacji, 14 przeglądów wydawnictw i recenzji oraz 24 teksty w dziale *Silva rerum*. Najobszerniejszy do tej pory numer 12/13 z 2019 r. zawierał ogółem 38 tekstów, z kolei najmniej tekstów (16) opublikowano w numerze 1 z 2013 r. Dokładną liczbę tekstów w poszczególnych egzemplarzy przedstawia tabela 3.

Tab. 3. Liczba tekstów w poszczególnych działach periodyku

Numer	Rok	Artykuły	Sprawozdania i relacje	Przegląd wydawnictw o regionie	Silva Rerum	RAZEM
1	2013	9	4	1	2	16
1 (2)	2014	7	9	2	4	22
2 (3)	2014	7	7	1	3	18
1 (4)	2015	10	8	1	1	20
2 (5)	2015	7	9	2	1	19
1/2 (6/7)	2016	9	10	1	2	22
1/2 (8/9)	2017	14	11	1	2	28
1/2 (10/11)	2018	14	17	2	1	34
1/2 (12/13)	2019	18	17	1	2	38
1/2 (14/15)	2020	16	8	1	3	28
1/2 (16/17)	2021	12	13	1	3	29
OGÓLEM		123	113	14	24	274

Źródło: opracowanie własne

Zakres tematyczny, poruszany na łamach półrocznika jest bardzo urozmaicony. W dziale pierwszym zamieszczane teksty koncentrują się głównie wokół zagadnień współczesnego bibliotekarstwa, bibliologii, prasoznawstwa oraz historii bibliotek. Od numeru 2. w dziale *Artykuły* wyodrębniony został dział *Z historii kaliskich bibliotek*, w którym przeczytać możemy m.in. o dziejach biblioteki im. Adama Mickiewicza w Kaliszu, biblioteki Stowarzyszenia Robotników Chrześcijańskich „Ognisko” w Kaliszu, przeszłości budynku przy ul. Legionów 66, gdzie mieści się Biblioteka Główna kaliskiej Biblioteki Miejskiej, początkach Biblioteki Uczelnianej PWSZ w Kaliszu, biblioteki kaliskiego więzienia w latach 1918–1939 czy cymeliach z gołuchowskiej biblioteki hrabiny Izabeli Czartoryskiej Działyńskiej. Ponadto zamieszczane są teksty prezentujące sylwetki „pracowników książki” – bibliotekarzy (Bronisław Wojciechowski), księgarzy (Maksymilian Hofmański, Bogdan Kokodyński, Bronisław Szczepankiewicz) oraz introligatorów (Franciszek Bernard Dąbrowski). Poczesne miejsce zajmuje historia prasy regionalnej („Kaliski Włóknierz”, „Filatelista Kaliski”, „Kurier Zamkowy”) oraz dzieje księgarstwa (księgarnia rodzeństwa Rajko-Grabowskich w Kaliszu). Cenne są teksty poświęcone *calisianom* przechowywanym w Bibliotece Jagiellońskiej i Bibliotece PTPN w Poznaniu.

Nie mniej eksponowaną tematyką była prezentacja działalności dydaktyczno-metodycznej (działalność Działu Informacyjno-Bibliograficznego biblioteki Głównej MBP im. A. Asnyka w Kaliszu; Książnica Pedagogiczna jako instytucja wspierająca pracę szkół; animacja czytelnictwa w Bibliotece Publicznej Miasta i Gminy w Pleszewie; e-learning w bibliotekach pedagogicznych; cykl

felietonów na temat czytelnictwa dzieci i młodzieży; wykorzystania TIK w pracy nauczyciela bibliotekarza; edukacji regionalnej w bibliotece szkolnej czy pracy bibliotekarzy przed kamerą). Uzupełniały ją wyniki badań ankietowych (raport Biblioteki Publicznej Miasta i Gminy w Pleszewie nt. preferencji czytelniczych i kulturalnych młodzieży powiatu pleszewskiego, analiza podstawowej edukacji cyfrowej dorosłych w bibliotekach publicznych w Wielkopolsce, wyniki ewaluacji dotyczącej rozwijania zainteresowań czytelniczych wśród dzieci i rodziców w Przedszkolu Miejskim nr 81 w Łodzi) oraz sprawozdania z wszelkich form działalności (Cyfrowe Archiwa Tradycji, Cyfrowa Dziecięca Encyklopedia Wielkopolan, praktyki studenckie w bibliotece ZSP nr 2 w Kaliszu) i przechowywanych zbiorach placówek bibliotecznych wszystkich typów z Kalisza i subregionu kaliskiego.

Kolejny dział *Sprawozdania i relacje* koncentruje się głównie na prezentacji najciekawszych wydarzeń organizowanych przez biblioteki na terenie miasta Kalisza i regionu. Istotną kwestią są zamieszczane w tej części sprawozdania z konferencji, warsztatów, szkoleń czy sesji naukowych organizowanych przez różne ośrodki krajowe i zagraniczne, a także relacje z wystaw czy konkursów. Jest to także miejsce relacji z wycieczek i podróży studyjnych.

Przegląd wydawnictw o regionie prezentuje nowości wydawnicze, które ukazały się od czasu zamknięcia poprzedniego numeru, na lokalnym rynku wydawniczym. Zawiera krótki opis prezentowanych publikacji wraz ze zdjęciami okładek.

W ostatnim dziale *Silva rerum* do najczęściej zamieszczanych tekstów należą wywiady i rozmowy (z E. Andrysiak, K. Walczakiem, J. Nowosielską, R. Kucińskim, J. Szymańską, A. Burchard) oraz wspomnienia pośmiertne bibliotekarzy i ludzi związanych z książką (Bożena Woś, Danuta Wańka, Zbigniew Kledecki, Ryszard Templewicz, Bożena Kryst, Grażyna Karczewska, Krystyna Skraburska, Danuta Jachimowicz).

Zakończenie

Ugruntowana przez dziewięć lat na rynku regionalnych branżowych bibliotekarskich czasopism marka „Blżej Biblioteki. Pisma bibliotekarzy Wielkopolski południowo-wschodniej” oraz wzrastająca z każdym kolejnym numerem liczba autorów zgłaszających gotowość publikacji wyników swoich badań na jego łamach, pozwala Radzie redakcyjnej i zespołowi tworzącemu czasopismo z optymizmem spoglądać w przyszłość półrocznika i planować jego kolejne numery. Jednocześnie zaufanie, jakim została obdarzona redakcja przez autorów i czytelników, nakłada na nią obowiązek nieustannego zaangażowania i podążania za najnowszymi trendami bibliotekarskiego rynku wydawniczego. Bez obawy można stwierdzić, że kaliskie czasopismo dla bibliotekarzy (ale nie tylko

dla nich) spełnia wszystkie kryteria stawiane czasopismom fachowym: jest miejscem wymiany doświadczeń i informacji, stanowi platformę wymiany myśli i pomysłów przydatnych w pracy zawodowej, na łamach pisma realizowane są podstawowe zadania statutowe bibliotek pedagogicznych, publicznych i naukowych. Atutem jest niewątpliwie dbałość o aparat naukowy (bibliografia i przypisy) zamieszczany przy artykułach, spełniona jest funkcja integracyjna, można pokusić się o stwierdzenie, że wychodzi poza obszar lokalny i wreszcie, w prezentowanym periodyku szeroko podjęto problematykę regionalną (Olczak-Kardas, 2018, s. 91–93).

Bibliografia

- Dziki, Sylwester & Pisarek, Walery (2017). Czasopisma fachowe. W: Żbikowska-Migoń, A., & Skalska-Zlat, M. (red.), *Encyklopedia księżki*, t. 1, (s. 434–435). Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.
- Celer, Bogumiła (2014). Pismo „Bliżej Biblioteki” – narzędziem aktywizującym i integrującym lokalne środowisko bibliotekarskie (raport z badań). *Bliżej Biblioteki. Pismo bibliotekarzy Wielkopolski południowo-wschodniej*, **2**, 2–5.
- Celer, Bogumiła (2016). „Bliżej Biblioteki” – pismo nie tylko dla bibliotekarzy Wielkopolski południowo-wschodniej. *Poradnik Bibliotekarza*, **11**, 16–18.
- Gogiel-Kuźmicka, Anna & Kierejczuk, Elżbieta (2020). Polskie czasopisma bibliotekarskie w otwartym dostępie. *Toruńskie Studia Bibliologiczne*, **1**, s. 89–104.
- Góra, Barbara (1996). *Regionalne czasopisma bibliotekarskie wydawane w Polsce (1953–1985)*. Kraków: Wydawnictwo Naukowe WSP.
- Góra, Barbara (1997). Regionalne i sublokalne czasopisma bibliotekarskie wydawane w Polsce w latach 1989–1994. *Przegląd Biblioteczny*, **4**, 363–374.
- Korpała, Józef (1977). Przegląd polskich czasopism bibliotekarskich. *Przegląd Biblioteczny*, **3**, 251–279.
- Olczak-Kardas, Monika (2018). Funkcje fachowych czasopism dla bibliotekarzy (na wybranych przykładach). *Zarządzanie Biblioteką*, **1**, 83–94.
- Olczak-Kardas, Monika (2020). *Fachowe czasopisma dla bibliotekarzy w Polsce XXI wieku. Biblioteki pedagogiczne*. Kielce: Wydawnictwo Uniwersytetu Jana Kochanowskiego.
- Ostrowska, Justyna (2010). Rozwój czasopiśmiennictwa bibliotekarskiego w Polsce. *Poradnik Bibliotekarza*, **2**, 3–6.
- Święckowski, Grzegorz M. (2009). Czasopisma bibliotekarskie w Polsce – przegląd mocno subiektywny. *Forum Bibliotek Medycznych*, **2/2**, 11–30.
- Walczak, Krzysztof (2009). *Książnica Pedagogiczna im. Alfonsa Parczewskiego w Kaliszu. Historia, działalność, zbiory 1949–2009*. Kalisz: Książnica Pedagogiczna im. A. Parczewskiego w Kaliszu, Kaliskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk.
- Walczak, Krzysztof (2013). Bliżej Biblioteki nowe czasopismo biblioteczne Kalisza. *Bliżej Biblioteki. Pismo bibliotekarzy Wielkopolski południowo-wschodniej*, **1**, 2–3.

“Blżej biblioteki. Pismo bibliotekarzy Wielkopolski południowo-wschodniej” [„Closer to the Library. Librarian’s magazine of south-eastern Wielkopolska”] – an attempt to characterize

ABSTRACT: The aim of the article is to present the regional professional librarian journal entitled „Closer to the Library. The magazine of librarians of south-eastern Wielkopolska” published by PBP Książnica Pedagogiczna im. Alfonsa Parczewskiego in Kalisz since 2013. It was discussed, among other things the origin of the journal, the circle of authors and the topics discussed in the library periodical. The text is supplemented with a bibliography including the content of seventeen issues of the journal.

KEYWORDS: libraries, library magazines, Kalisz, PBP Książnica Pedagogiczna im. A. Parczewskiego, „Closer to the Library”

Anna Sikorska

Katedra Informatologii i Bibliologii

Uniwersytet Łódzki

e-mail: anna.sikorska481@gmail.com

Ocena wiedzy, umiejętności i postaw studentów Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Łódzkiego w zakresie bezpiecznego korzystania z Internetu

DOI: <http://doi.org/10.18778/0860-7435.34.05>

Abstrakt: W artykule podjęto rozważania nad kompetencjami studentów Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Łódzkiego w zakresie bezpiecznego korzystania z Internetu. Celem badań było poznanie i ocena wiedzy, umiejętności i postaw studentów w obrębie niezagrożonej konsumpcji treści zamieszczanych i spotykanych w sieci każdego dnia, a także innych aspektów związanych z wyzwaniem cyberprzestrzeni. Zwrócono również uwagę na potencjał kompetencji informacyjnych i cyfrowych, których nie powinno brakować szczególnie (choć nie tylko) osobom studiującym. Kluczowe znaczenie mają zatem: ustawiczny rozwój tych umiejętności, pozyskiwanie wiedzy i świadomość potencjalnych zagrożeń.

Realizacji wyznaczonych celów posłużyły następujące metody badań: metoda krytycznej analizy literatury przedmiotu, metoda bibliograficzna oraz metoda sondażu diagnostycznego. Niezbędne dla zrozumienia istoty problemu i zagłębienia się w tematykę bezpieczeństwa w sieci było przywołanie definicji „cyberprzestrzeni”, „cyberbezpieczeństwa”, „kompetencji cyfrowych” i „kompetencji informacyjnych” oraz scharakteryzowanie wybranych zagrożeń bezpieczeństwa w sieci, czego dokonano dzięki przeglądowi literatury. W części o charakterze metodologicznym wskazano przedmiot badań, cele i problemy badawcze, określono zasady doboru próby oraz opisano metody, techniki i narzędzia badawcze. Część badawcza stanowi analizę wyników

badania ankietowego przeprowadzonego na studentach Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Łódzkiego.

Badanie przeprowadzone na reprezentatywnej grupie studentów pozwoliło ustalić, jakich trudności związanych z korzystaniem z Internetu studenci Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Łódzkiego najczęściej doświadczają, jakich zagrożeń w sieci obawiają się najbardziej, w jaki sposób studenci chronią swoje zasoby, prywatność i wizerunek w Internecie, z jakich źródeł czerpią wiedzę o cyberbezpieczeństwie i jak oceniają swoje kompetencje w tym zakresie. Z analizy można odczytać, że większość badanych ma podstawową wiedzę niezbędną do odpowiedzialnego korzystania z zasobów Internetu oraz umiejętności korzystania z narzędzi umożliwiających lepszą ochronę w cyfrowej przestrzeni. Zaleca się jednak prowadzenie dalszych badań w tym kierunku.

Słowa kluczowe: kompetencje informacyjne, kompetencje cyfrowe, cyberbezpieczeństwo, zagrożenia bezpieczeństwa w Internecie

[Wstęp

Rozważania na temat istoty cyberprzestrzeni i wyzwań, jakie ze sobą niesie, podejmowane były jeszcze przed jej powstaniem jako takim. Choć swój rodowód zawdzięcza literaturze science fiction, dyskusje na jej temat przeniosły się na grunt środowiska naukowego także w naukach o informacji. Szczególną rolę przestrzeni wirtualnej podkreśla się zwłaszcza w kontekście Internetu z całym jego wachlarzem możliwości i zagrożeń. Zapobieganie tym drugim jest właśnie obiektem zainteresowania autorki tego artykułu.

Podstawowym celem badań było poznanie i ocena kompetencji studentów Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Łódzkiego w kwestii bezpieczeństwa w sieci. Ocena wiedzy, umiejętności i postaw studentów oraz podkreślenie znaczenia kompetencji informacyjnych i cyfrowych we współczesnym świecie ma za zadanie zachęcić studium (i nie tylko) użytkowników Internetu do ustawicznego rozwoju w tym zakresie i do odpowiedzialnej konsumpcji treści online.

Przeprowadzone badanie miało przede wszystkim pomóc w ustaleniu kilku kwestii:

1. W jakim stopniu studenci są zainteresowani kwestiami bezpieczeństwa w Internecie?
2. Jak studenci chronią siebie, swój wizerunek i swoje zasoby w sieci?
3. Skąd osoby studiujące czerpią wiedzę na temat cyberbezpieczeństwa?
4. Jak wygląda samoocena studentów w zakresie bezpieczeństwa w środowisku cyfrowym?

Podstawowe terminy

Na początku artykułu konieczne jest usystematyzowanie metodą analizy krytycznej literatury najważniejszych pojęć związanych z przeprowadzonymi badaniami. We współczesnej literaturze pojawiły się pojęcia: „cyberprzestrzeń” i „cyberbezpieczeństwo”, a także „kompetencje cyfrowe” i „kompetencje informacyjne”.

Mimo że określenie „cyberprzestrzeń” funkcjonuje w literaturze fachowej, istnieją realne wątpliwości co do prawidłowości tego terminu, który nie posiada naukowego ani technicznego rodowodu (Lakomy 2015, s. 73). Po raz pierwszy pojęcie „cyberprzestrzeń” pojawiło się w latach 80. XX wieku w dziełach amerykańskiego pisarza science fiction Wiliama Gibsona, a jego wizualnych interpretacji dokonali twórcy filmowi, np. w trylogii Matrix (Wasilewski 2013, s. 226; Lakomy 2015, s. 73). Wkrótce potem podjęto naukowe rozważania nad istotą cyberprzestrzeni. Wśród jej cech Maciejczuk, Wnorowski i Olchanowski (2019, s. 15–16) wymienili wirtualny charakter, uniezależniony od przestrzeni geograficznej, otwartość na nowych użytkowników oraz jej istnienie dzięki fizycznym gwarantom, komputerom czy infrastrukturze telekomunikacyjnej, i możliwości jej wizualizacji. Ci sami badacze proponują także zestaw cech, który eksponuje wielowymiarowość cyberprzestrzeni (Tamże, s. 16).

Jak wskazuje Janusz Wasilewski, najpowszechniej znaną i cytowaną jest definicja cyberprzestrzeni zaproponowana przez Departament Obrony USA:

Globalna domena środowiska informacyjnego składająca się z współzależnych sieci tworzonych przez infrastrukturę technologii informacyjnej (IT) oraz zawartych w nich danych, włączając Internet, sieci telekomunikacyjne, systemy komputerowe, a także osadzone w nich procesory oraz kontrolery (cyt. za Wasilewski 2013, s. 277).

Wyjaśnienie to podkreśla, że cyberprzestrzeń nie odnosi się jedynie do sieci internetowej, co współcześnie funkcjonuje na gruncie języka potocznego, ale i nierzadko w dyskursie humanistycznym (Węgrzyn-Odzioba 2018, s. 79), ale jest pojęciem szerszym, co sygnalizuje także Miron Lakomy (2015, s. 71). O cyberprzestrzeni nie tylko jako Internecie przeczytamy również u Kasprzaka (2015, s. 33–34), który wyróżnia trzy jej płaszczyzny, nachodzące na siebie i wzajemnie się przenikające: Internet, telefonię i inne urządzenia cyfrowe.

Powyżej przedstawiona definicja Departamentu Obrony pomija jednak istotny, w pierwotnym rozumieniu, element społeczny (Wasilewski 2013, s. 228), który proponują inni autorzy (Marczyk 2018, s. 61–62). Analizując zaproponowane koncepcje i zastosowania cyberprzestrzeni, można zaobserwować narastające wokół niej zarówno ogromne możliwości, jak i wynikające z niej ograniczenia czy zagrożenia. W związku z tym, zwłaszcza w ostatnim czasie, szczególnie nacisk kładzie się na kwestie zapewnienia bezpieczeństwa

w wirtualnej przestrzeni. Cyberbezpieczeństwo, bo o nim tu mowa, w ogólnym rozumieniu jest zbiorem wszystkich zagadnień powiązanych z zapewnianiem ochrony w cyberprzestrzeni. W węższym postrzeganiu jako bezpieczeństwa sieci i systemów informatycznych jest to:

(...) odporność systemów teleinformatycznych, przy danym poziomie zaufania, na wszelkie działania naruszające dostępność, autentyczność, integralność lub poufność przechowywanych lub przekazywanych danych, lub związanych z nimi usług oferowanych lub dostępnych poprzez te sieci i systemy informatyczne (cyt. za Kaczmarczyk, Szczepański & Dąbrowska 2019, s. 203).

Zainteresowanie badaczy technicznych skupia się szczególnie na zapobieganiu cyberatakom lub minimalizacji ich negatywnych skutków (Kasprzak i in. 2019, s. 41), pomija zaś poczucie bezpieczeństwa, anonimowości i ochronę prywatności w Internecie czy też swobodę czerpania informacji z bogactwa jej zasobów (Tamże, s. 204).

Przewidywane niebezpieczeństwa, których potencjalnymi ofiarami są praktycznie wszyscy użytkownicy Internetu, mogą zostać zminimalizowane dzięki rozwijaniu katalogu umiejętności, których nie powinno brakować, przynajmniej w podstawowym zakresie, żadnej osobie poruszającej się w sieciowych zasobach. To tzw. kompetencje kluczowe, które scharakteryzowała Organizacja Współpracy i Rozwoju Gospodarczego (OECD) (Matusz 2007, s. 50–51; Stachowiak 2009, s. 113). W zbiorze tych kompetencji znalazła się umiejętność posługiwania się nowoczesną technologią informacyjną. Warto zatem pochylić się nad pojęciem „kompetencji cyfrowych”. W rozumieniu Agnieszki Ogonowskiej kompetencje cyfrowe:

(...) obejmują umiejętności niezbędne do aktywnego korzystania z technologii cyfrowych, swobodnego i krytycznego posługiwania się nimi we wszystkich kluczowych sferach życia, tzn. w pracy, czasie wolnym, edukacji i kształceniu, komunikacji oraz korzystaniu z szerokiej gamy e-usług oferowanych przez różne organizacje i instytucje (2016, s. 14).

Zdawać by się mogło, że wszystkie te zdolności posiadają tak zwani „cyfrowi tubylcy”, który to przydomek Marc Prensky nadał pokoleniu młodych ludzi, narodzonych w czasach dynamicznego rozwoju technologii (Prensky 2001, s. 1; Jabłońska 2018, s. 13–14). Jak podkreślają badacze, swobodne korzystanie z dóbr technologicznych nie daje jednak gwarancji posiadania kompetencji cyfrowych (Jabłońska 2018, s. 14–16). Katalogi kompetencji cyfrowych, które szeroko przeanalizowała Paulina Motylińska (2020b, s. 204–213) mogą być dobrym drogowskazem uzmysławiającym ich niezwykle rolę w XXI wieku.

Na uwagę zasługuje także pojęcie „kompetencji informacyjnych”, które w dziedzinowej nomenklaturze funkcjonuje często także pod nazwą „alfabetyzacji informacyjnej” (ang. *Information literacy*). Najczęściej w literaturze przedmiotu

cytuje się definicję posiadacza kompetencji informacyjnych, sformułowaną przez Stowarzyszenie Bibliotek Amerykańskich (*American Library Association*):

Osoba posiadająca kompetencje informacyjne musi być w stanie określić własne potrzeby informacyjne, zlokalizować potrzebną informację, ocenić ją i efektywnie wykorzystać. To osoby, które nauczyły się jak się uczyć (Lau 2011, str. 69).

We współczesnej literaturze wielu badaczy dokonuje też prób scharakteryzowania zagrożeń związanych z użytkowaniem sieci (Kaczmarczyk, Szczepański & Dąbrowska 2019, s. 204–205; Masrek et al. 2020, p. 1205; *Information Security Threats...* 2019; Motylińska 2020a, s. 16; Babik 2012, s. 52; Musiał 2020, s. 182; Kvardova 2021). Powszechną typologię zagrożeń, którą rozszerzają nowsze publikacje badaczy nauki o informacji i pokrewnych dyscyplin, sformułował Władysław Furmanek, który wyróżnił sześć ogólnych grup zagrożeń:

- zagrożenia o charakterze psychologicznym (przymus bycia w sieci, uzależnienie od Internetu, FOMO, nomofobia, cyberchondria, cyberlęk, alienacja, dostęp do patologicznych grup kulturowych),
- zagrożenia o charakterze technicznym (kradzieże danych i informacji, złośliwe oprogramowania różnego typu),
- zagrożenia o charakterze medycznym (zaburzenia fizyczne),
- zagrożenia o charakterze prawnym (naruszenia praw autorskich),
- zagrożenia o charakterze społecznym (wykluczenie cyfrowe, polaryzacja społeczna wywołana zjawiskiem baniek filtrujących i algorytmicznej personalizacji, napływ niechcianych i nieodpowiednich treści,
- zagrożenia informacyjne wynikające z rozwoju współczesności (nadprodukcja informacji, brak kompetencji cyfrowych i informacyjnych (Furmanek 2014, s. 23-24).

Zagrożenia te i wynikające z nich konsekwencje były przyczynkiem do przeprowadzenia badań na studentach, od których często wymaga się świadomości tych zagrożeń i dobrego funkcjonowania w cyfrowym środowisku.

Ł Założenia metodologiczne i organizacja badań

Przedmiotem badań, tak jak jednoznacznie wskazuje tytuł artykułu, są kompetencje – wiedza, umiejętności i postawy – studentów Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Łódzkiego w zakresie bezpiecznego korzystania z Internetu – jednego z elementów cyberprzestrzeni. Współcześnie Internet jest podstawowym źródłem pozyskiwania różnego rodzaju informacji, a także wirtualnym miejscem spotkań i narzędziem rozrywki, dlatego właśnie użytkownicy sieci są potencjalnym celem ataku, a nieuważność internautów często prowadzi

do katastrofalnych skutków. Jednocześnie powstają nowe rozwiązania legislacyjne dotyczące bezpieczeństwa w sieci. W związku z tak dużym oddziaływaniem Internetu na różne aspekty życia człowieka przeprowadzenie tego typu badań wydaje się słuszne i uzasadnione.

Podstawowym celem badawczym niniejszego artykułu było przeanalizowanie wiedzy i umiejętności studentów w zakresie bezpiecznego poruszania się w Internecie oraz poznanie postaw studentów wobec wybranych zagrożeń, z którymi ma szansę zetknąć się każdy internauta. Dodatkowym celem praktycznym badania było pokazanie potencjału kompetencji informacyjnych i cyfrowych jako kompetencji kluczowych.

Próba poddania ocenie kompetencji studentów Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Łódzkiego w zakresie bezpiecznego użytkowania sieci wymagała sformułowania szczegółowych kwestii. Autorkę interesowało znalezienie odpowiedzi na pytania: jakich trudności studenci doświadczają w Internecie najczęściej? Jakich zagrożeń związanych z korzystaniem z Internetu studenci obawiają się najbardziej? W jakim stopniu studenci interesują się kwestiami bezpieczeństwa w Internecie? Z jakich zabezpieczeń korzystają studenci w celu zwiększenia swojego bezpieczeństwa w sieci? Jak studenci chronią swoje zasoby, prywatność i wizerunek w Internecie? Z jakich źródeł studenci czerpią wiedzę na temat bezpieczeństwa w Internecie? Jak studenci oceniają swoje kompetencje w zakresie bezpiecznego korzystania z Internetu?

Badanie objęło zarówno studentów, jak i doktorantów oraz uczestników szkoły doktorskiej Wydziału Filologicznego i było skierowane do osób powyżej 18 roku życia. Zdecydowano się na przeprowadzenie badań w tej grupie ze względu na brak podobnych dostępnych danych, których opracowanie mogłoby pomóc w zaobserwowaniu stanu cyberbezpieczeństwa i zwiększeniu jakości kształcenia na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Łódzkiego. Z tego też względu wyniki badań udostępniono Wydziałowemu Koordynatorowi ds. e-learningu.

Badanie zaplanowano na koniec kwietnia i początek maja 2021 roku, a przeprowadzono je za pomocą wcześniej przygotowanego elektronicznego kwestionariusza ankietowego. W związku z pandemią koronawirusa i warunkami nauki zdalnej na Uniwersytecie Łódzkim studenci wypełniali ankietę internetowo na platformie Google Forms.

Na potrzeby badań zdecydowano się na kwestionariusz ankietowy rozprowadzany drogą elektroniczną. Składał się on z siedmiu pytań właściwych poprzedzonych czterema pytaniami o charakterze metryczki [Załącznik]. Metryczka zawierała trzy pytania zamknięte, dotyczące płci, wieku i stopnia studiów, oraz jedno pytanie otwarte, związane ze studiowanym przez ankietowanych kierunkiem. Pytania właściwe zaś odnosiły się do wiedzy, umiejętności

i postaw respondentów z zakresu bezpieczeństwa w Internecie. Wśród nich znajdują się pytania zamknięte (pytania 1, 2, 3 i 7) oraz półotwarte (pytania 4, 5 i 6). W przypadku pytań o ocenę stopnia doświadczenia, obaw i kompetencji oraz skalę zainteresowania zagadnieniem (pytania zamknięte) zastosowano siedmiostopniową skalę Likerta, która sprawdza się lepiej przy ocenie postaw, opinii i zjawisk. Miała ona pomóc w zróżnicowaniu odpowiedzi ankietowanych i dać możliwość symetryczności wartościowania odpowiedzi oraz wyrażenia neutralności dzięki liczbie środkowej. Pytania w kwestionariuszu sformulowano na podstawie postawionych problemów badawczych.

Trafność i zrozumiałość pytań zweryfikowano dzięki przeprowadzonemu 27 kwietnia 2021 roku badaniu pilotażowemu. Piętnastoosobowa grupa respondentów, którzy zgłosili się do przetestowania formularza za pośrednictwem portalu Facebook, pozytywnie wypowiedziała się na temat struktury, kolejności pytań, długości ankiety i zastosowanej skali, co pozwoliło na szybkie przejście do kolejnego etapu organizacji badań.

Według danych uzyskanych 12 kwietnia 2021 roku w korespondencji mailowej od kierownika Biura ds. Obsługi Studenta liczba studentów Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Łódzkiego (studenci 1 i 2 stopnia, doktoranci oraz uczestnicy szkoły doktorskiej) wynosiła 3681. Wyliczeniu próby reprezentatywnej posłużył internetowy kalkulator doboru próby, dostępny na portalu Naukowiec.org. Z reguły poziom ufności ustala się na poziomie 95%, wielkość frakcji – 0.5, a błąd maksymalny – 5%, co wymagałoby odpowiedzi w ankiecie uzyskanych od 348 osób. Ze względu jednak na niewystarczającą liczbę odpowiedzi ankietowych zdecydowano się na zwiększenie błędu maksymalnego do 8%. Przy takich założeniach w badaniu powinny wziąć udział co najmniej 144 osoby.

Aby pozyskać respondentów, kwestionariusz ankiety rozsyłano studentom w prywatnych wiadomościach oraz udostępniano na portalu Facebook w grupach tematycznych związanych z Uniwersytetem Łódzkim: *Dziewięć się – Uniwersytet Łódzki*, *Perspektywiczny Filologiczny* oraz *Wydział Filologiczny UŁ (Pierniszaki 2018) Uniwersytetu Łódzkiego*. W badaniu przeprowadzonym na przełomie kwietnia i maja 2021 roku uzyskano 165 odpowiedzi, a 4 z nich odrzucono ze względu na zaobserwowane błędy w części z metryczką. Analiza wyników badań przeprowadzona została zatem na podstawie 161 ankiet.

Analiza i interpretacja wyników badań

Poniżej przeanalizowano i zaprezentowano wyniki badań, dotyczących kompetencji w zakresie bezpieczeństwa w Internecie, przeprowadzonych na reprezentacyjnej grupie studentów Wydziału Filologicznego Uniwersytetu

Łódzkiego. Wyniki przedstawiono na wykresach opatrzonych opisem i legendą – przy pytaniach półotwartych i zamkniętych – oraz za pomocą tabeli – przy pytaniu o charakterze otwartym.

Na początku warto przeanalizować cechy społeczno-demograficzne respondentów. Pierwsze pytanie w metryczce dotyczyło płci ankietowanych studentów. W grupie 161 respondentów 80%, czyli 128 osób, stanowiły kobiety, zaś tylko 20% ankietowanych, czyli 33 osoby, to przedstawiciele płci męskiej. Podziału dokonano również według wieku. Największą grupę respondentów stanowili studenci w wieku 22–23 lat (43%), najmniej zaś odpowiedziało 18- i 19-latków oraz osób powyżej 26 roku życia (po 3%). Dość liczną grupę stanowili też studenci w wieku 20–21 lat (35%), odpowiedź 24–25 lat zaznaczyło zaś 16% ankietowanych.

Badanych poproszono również o określenie stopnia studiów. Ponad połowa ankietowanych (68%) to studenci studiów licencjackich. Studenci drugiego stopnia również stanowili stosunkowo dużą grupę (30%). Nieliczni ankietowani (2%) to doktoranci i uczestnicy szkoły doktorskiej.

Z przeprowadzonej analizy wynika, że kwestionariusz ankiety wypełnili przedstawiciele 28 kierunków studiów (w tym 17 studiów licencjackich, 8 studiów magisterskich i 2 studiów doktoranckich), na których kształcenie się na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Łódzkiego było możliwe w roku akademickim 2020/2021. Najwięcej odpowiedzi uzyskano od studentów Informacji w środowisku cyfrowym (22%), Informatologii z językiem angielskim (14%) oraz 1 stopnia Filologii angielskiej (11%). Najmniejszą grupę respondentów stanowili zaś studenci 2 stopnia Dziennikarstwa i komunikacji społecznej (1%), 1 stopnia Dziennikarstwa międzynarodowego (1%), 1 stopnia Filologii rosyjskiej (1%), 2 stopnia Lingwistyki w komunikacji specjalistycznej (1%), 1 stopnia Filmoznawstwa i wiedzy o mediach audiowizualnych (1%), 1 stopnia Filologii germańskiej (1%), 2 i 3 stopnia Filologii polskiej (1% i 1%), 2 stopnia Filologii romańskiej (1%), 3 stopnia Językoznawstwa (1%), 2 stopnia Logopedii (1%), 1 stopnia Produkcji teatralnej (1%) oraz Studiów doktoranckich języka, literatury i kultury (1%).

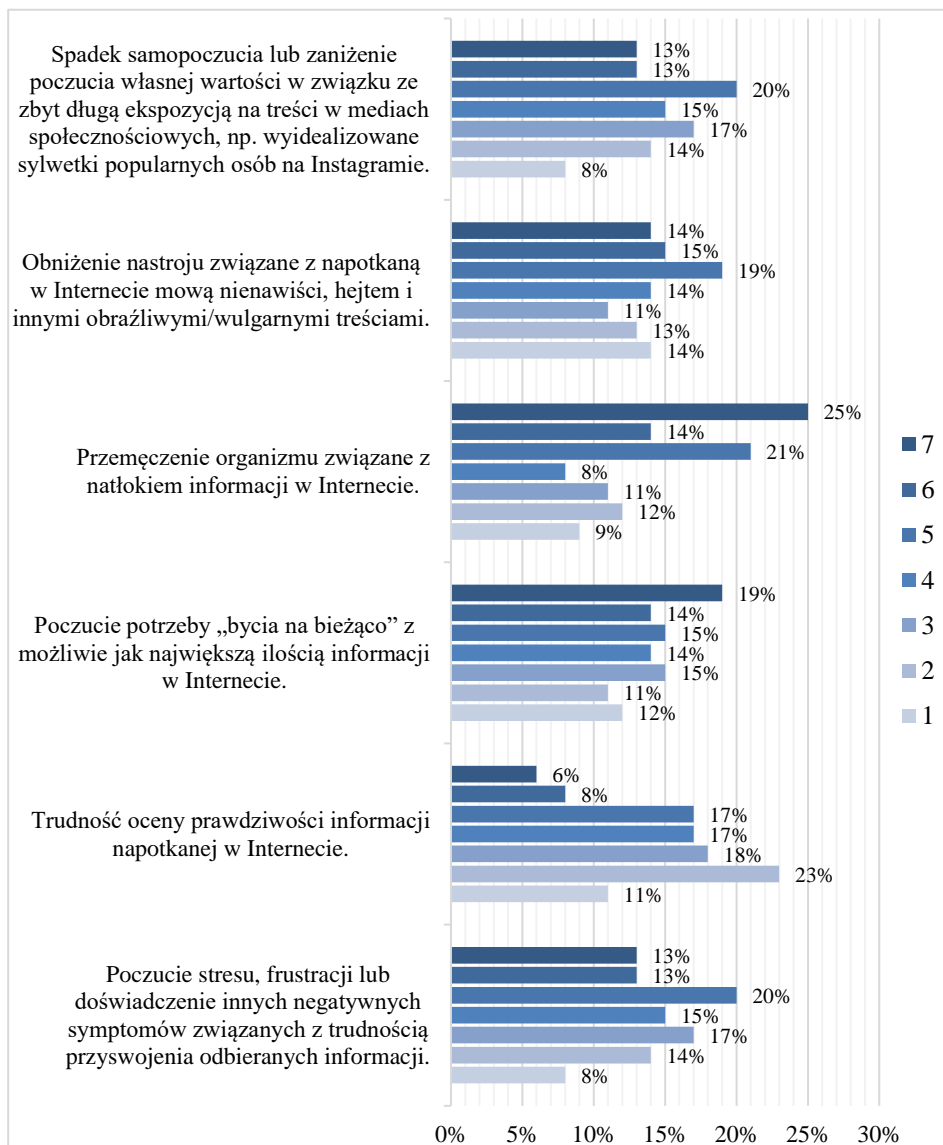
Dalsza część analizy to pytania właściwe, dotyczące zagadnień bezpieczeństwa w sieci: trudności, których studenci doświadczają w Internecie, obaw studentów przed zagrożeniami występującymi w cyfrowym środowisku, ich zainteresowania cyberbezpieczeństwem, zabezpieczenia przed potencjalnymi zagrożeniami, z jakich respondenci korzystają, sposobów ochrony zasobów, prywatności i wizerunku w Internecie, źródeł, z jakich ankietowani czerpią wiedzę na temat cyberbezpieczeństwa. Studentów poproszono również o samoocenę kluczowych kompetencji związanych z ochroną w sieci.

Stopień niedogodności związanych z korzystaniem z Internetu, których doświadczyli ankietowani w ciągu 12 miesięcy poprzedzających badanie, oceniany był w siedmiostopniowej skali Likerta, gdzie 1 oznaczało brak takich doświadczeń, a 7 – nieustanne doświadczanie danej trudności. Studenci mieli szeroki katalog doświadczeń do wyboru. Wśród najczęściej doznawanych trudności znalazło się przemęczenie organizmu związane z natłokiem informacji, z którym zmagali się badani w związku z korzystaniem z Internetu – aż 25% respondentów uznało, że trudność ta dotyczyła ich bez przerwy, a 35% opowiedziało się za bardzo częstym lub częstym odczuwaniem informacyjnego przeładowania. Wysoko w tym zestawieniu znalazło się również poczucie „bycia na bieżąco” z możliwie jak największą ilością informacji – 19% ankietowanych doświadczało tego nieustannie.

Dla studentów nie było natomiast aż tak kłopotliwe ocenianie wiarygodności informacji – zaledwie 6% respondentów nagiennie doznawało trudności z oceną prawdziwości treści przeglądanych w sieci. Spory odsetek ankietowanych był natomiast zaznajomiony z negatywnymi symptomami związanymi z trudnością przyswojenia odbieranych informacji oraz doświadczył spadku samopoczucia w związku ze zbyt długą ekspozycją na treści w social mediach – 46% doświadczało tych dolegliwości przynajmniej od czasu do czasu. Duża część respondentów dostrzegła również u siebie obniżony nastrój wywołany przez napotkane w Internecie przemocowe czy wulgarne treści – prawie połowa (48%) ankietowanych zaznaczyła odpowiedzi powyżej 4 w siedmiostopniowej skali.

Szczegółowe wyniki przedstawiono na wykresie 1 poniżej. Jak wykazano w zestawieniu, odpowiedzi ankietowanych były dość zróżnicowane i nie wskazują na jednoznaczne tendencje dominujące wśród badanych studentów.

Wykres 1. Trudności doświadczane przez studentów WFUŁ (1 – w ogóle tego nie doświadczałem/lam, 7 – doświadczałem/lam tego nieustannie)

Źródło: opracowanie własne

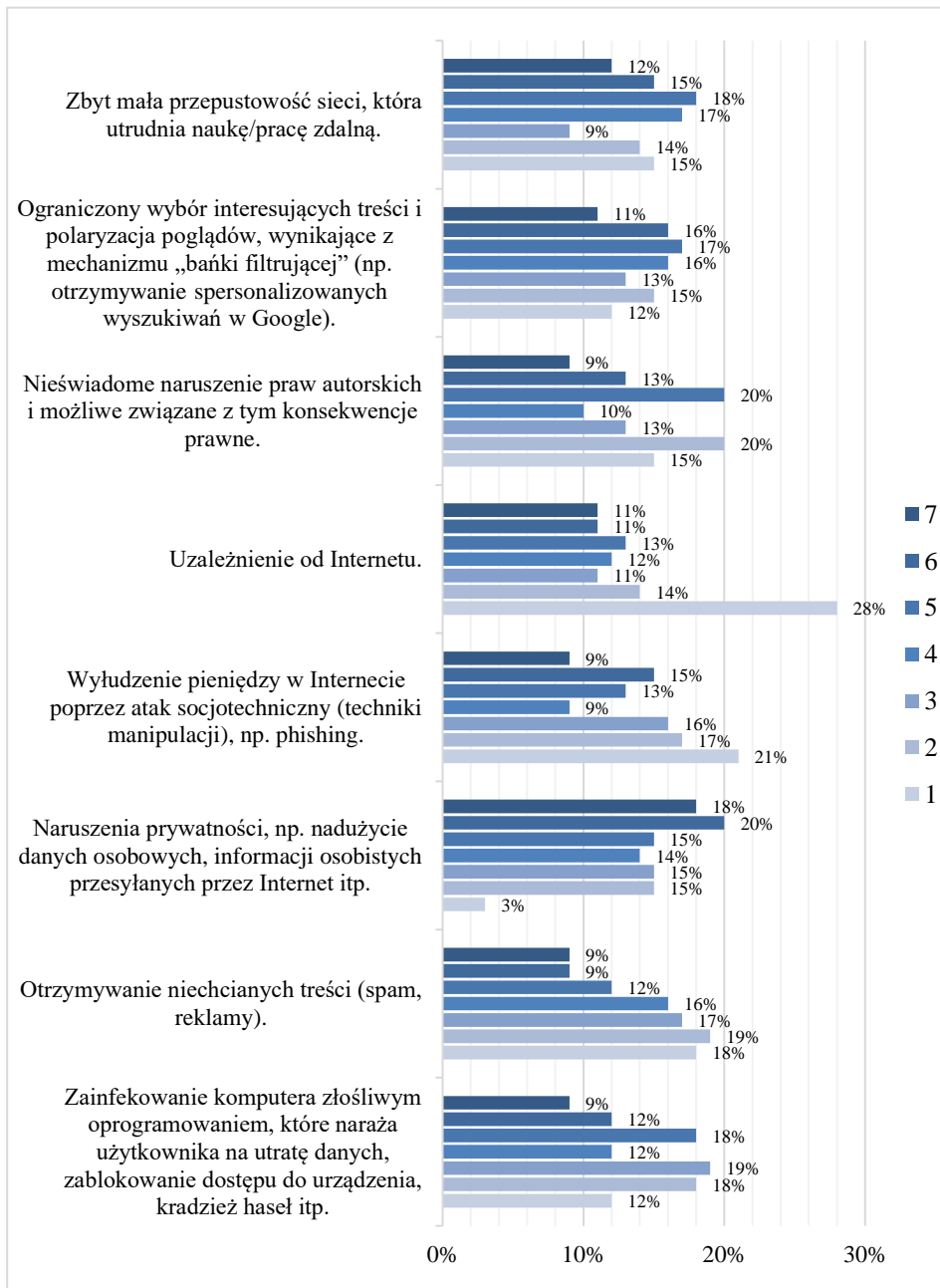
Kolejnym aspektem, który wzięto na warsztat na potrzeby tego badania, było zainteresowanie studentów i doktorantów kwestiami bezpieczeństwa w Internecie. Aspekt ten zbadano, tak jak w przypadku doświadczanych trudności, posługując się siedmiostopniową skalą Likerta, gdzie 1 oznaczało

„w ogóle się tego nie obawiałem/lam”, a 7 – „obawiałem/lam się tego nieustannie”. Zainteresowanie to może objawiać się między innymi poprzez ich obawy dotyczące wybranych zagrożeń, które użytkownicy mogą napotkać każdego dnia w sieci.

Najmniejsze niepokoje studenci wykazywali w stosunku do otrzymywania niechcianych treści, takich jak spam w skrzynce mailowej czy reklamy – 54% ankietowanych zaznaczyło odpowiedzi między 1-3. Dość jednoznacznie wskazywali oni również, że nie odczuwają oni zagrożenia związanego z uzależnieniem od Internetu – 25% pytanym wykazuje niewielkie obawy, a 28% w ogóle się tego nie obawia. 54% badanych nie ma również większych obaw w związku z wyludzeniami w wyniku ataków socjotechnicznych, do których można zaliczyć phishing, pozwalający przestępcy na uzyskanie wrażliwych danych. Z drugiej strony spory odsetek studentów, bo aż 53%, w dużym lub bardzo dużym stopniu niepokoi się naruszeniami prywatności, osobistych informacji, którymi dzieli się w Internecie. Obawy te mogą wynikać jednak nie tyle z braku umiejętności zabezpieczania danych, ale z braku zaufania studentów do narzędzi, którymi się posługują, i korporacji, które niewystarczająco dbają o bezpieczeństwo danych, a ich polityka prywatności często jest nieprzejrzysta.

Wiele sprzeczności wykazał podpunkt dotyczący obaw przed nieświadomym naruszeniem praw autorskich. Choć nieco więcej studentów ma niewielkie obawy (33%) lub w ogóle nie ma takich obaw (15%), duża grupa respondentów (42%) wykazywała większe niepokoje w związku z tym zagadnieniem. Głębsza analiza odpowiedzi pozwoliła na wysnucie wniosków, że zagadnienie to wzbudza niepokój wśród studentów, którzy są w trakcie pisania prac dyplomowych (studenci ostatniego roku studiów licencjackich i studiów magisterskich). Zróżnicowane odpowiedzi pojawiły się również w przypadku obaw związanych z zainfekowaniem komputera złośliwym oprogramowaniem – 49% badanych wykazuje niewielki stopień zaniepokojenia, a wysoki – 39% (choć tylko 9% obawiało się tego nieustannie). Częściowo (45%) studenci bali się również o niedostateczną jakość sieci w trakcie pracy czy zajęć zdalnych. Niemal taki sam odsetek studentów miewa obawy zarówno niemal (44%), jak i nieznaczące (40%) związane z mechanizmem bańki filtrującej. Pełne zestawienie zobrazowano na wykresie 2.

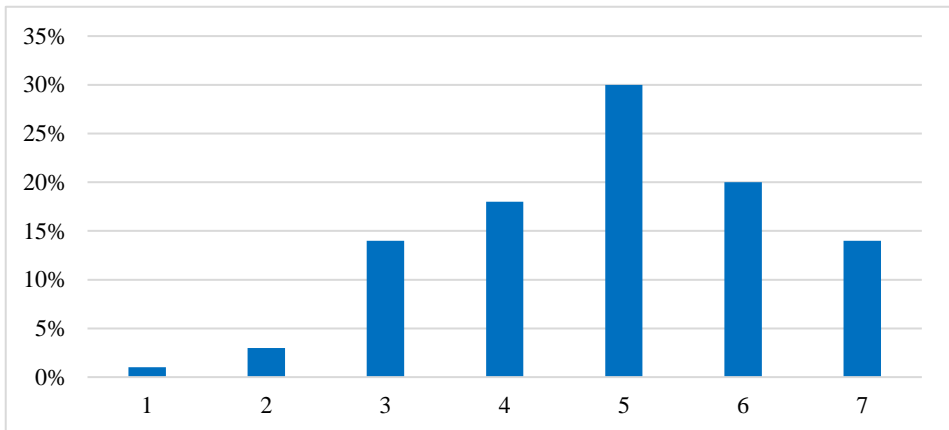
Wykres 2. Obawy studentów WFUŁ przed zagrożeniami związanymi z korzystaniem z Internetu (1 – w ogóle się tego nie obawiałem/lam, 7 – obawiałem/lam się tego nieustannie)

Źródło: opracowanie własne

Chęć poszerzania wiedzy studentów i doktorantów Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Łódzkiego w zakresie zmniejszania ryzyka zagrożeń w Internecie zbadano również w formie pytania o określenie w skali od 1 do 7, w jakim stopniu interesują się oni kwestiami bezpieczeństwa w sieci. Jak widać na wykresie 3, ponadprzeciętne zainteresowanie (5) wykazało aż 30% ankietowanych, a duże lub bardzo duże – kolejno 20% i 14%. Tylko 1% nie czuje potrzeby poszerzania zasobów wiedzy w tych kwestiach, 17% zaś odczuwa taką potrzebę w małym stopniu. Oznacza to, że kwestie bezpieczeństwa w Internecie w większości (64%) są dla studentów istotne i nie brak im ambicji do rozwijania kompetencji w tym zakresie. Zazwyczaj mają oni świadomość tego, jak ważną rolę odgrywa Internet i niezakłócone poruszanie się po jego zasobach.

Wykres 3. Zainteresowanie studentów WFUŁ kwestiami bezpieczeństwa w Internecie

Źródło: opracowanie własne

Dobłą praktyką w celu poprawy bezpieczeństwa w Internecie jest korzystanie z różnego rodzaju programów i narzędzi zabezpieczających. Studenci zostali zapytani o to, z jakich zabezpieczeń korzystają w celu ochrony swojego bezpieczeństwa w Internecie. Pytanie miało charakter półotwarty – poza wyborem odpowiedzi respondenci mogli podzielić się innymi narzędziami, z których korzystają, wpisując je w odpowiedzi „Inne”.

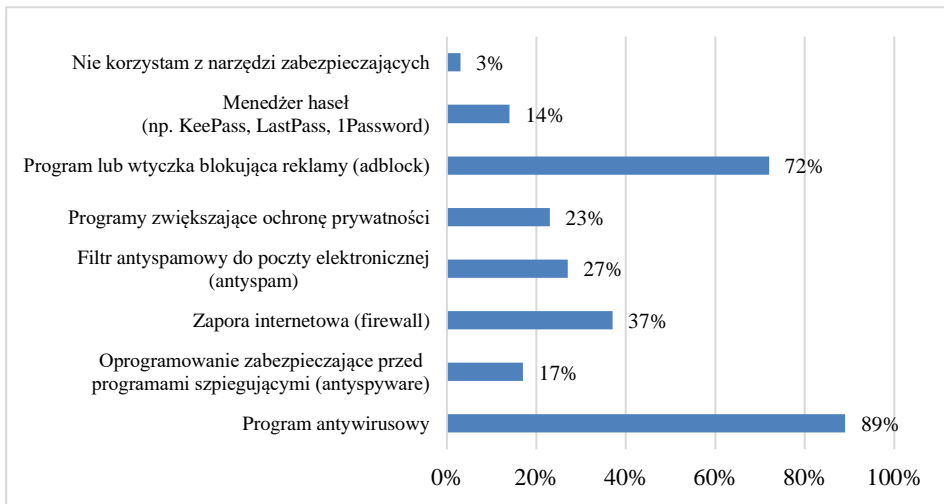
Na wykresie 4 można odczytać, że z narzędzi zabezpieczających nie korzysta zaledwie 3% ankietowanych. Znaczna większość ankietowanych (89%) dla ochrony swojego komputera korzysta z programu antywirusowego. Duży odsetek badanych (72%) to posiadacze wtyczki lub programu blokującego reklamy. Nieco mniej, bo 37% respondentów, wykorzystuje zaporę sieciową w celu ochrony sieci przed intruzami, natomiast z filtra do poczty elektronicznej korzysta 27 % ankietowanych. Choć duży odsetek studentów (zob. wykres 2)

obawia się naruszeń poufnych informacji, tylko 23% z nich korzysta z programów zwiększających ochronę prywatności. 17% ankietowanych ma zaś zainstalowane oprogramowanie antyspyware, zabezpieczające przez programami szpiegującymi, a 14% badanych zadeklarowało, że korzysta z menedżera haseł.

Część studentów korzysta także z innych rozwiązań. Niektórzy wszelkie aspekty związane z cyberbezpieczeństwem zawierają urządzeniu od Apple (MacBook), które, w opinii wielu internautów, daje pełną ochronę środowiska cyfrowego. Inni zaś żartobliwie wymieniają zdrowy rozsądek jako „najlepszego antywirusa”. Dwie osoby wymieniły również konkretne programy, z których korzystają – bezpłatna wersja oprogramowania Malwarebytes, które usuwa złośliwe oprogramowanie i spyware, oraz otwarte oprogramowanie NetGuard, blokujące dostęp do Internetu wybranym aplikacjom mobilnym.

Można więc uznać, że podstawą, z której korzysta znaczna większość studentów, jest antywirus – głębsza analiza odpowiedzi pokazała, że 19 osób zadeklarowało, że jest on jedynym narzędziem zabezpieczającym, z którego korzystają. Prawdopodobnie niektóre wymienione rozwiązania nie są studentom jeszcze znane lub nie rozumieją oni podstaw ich działania ze względu na mniejszą popularność tego typu narzędzi.

Wykres 4. Korzystanie studentów WFUŁ z programów i narzędzi zabezpieczających

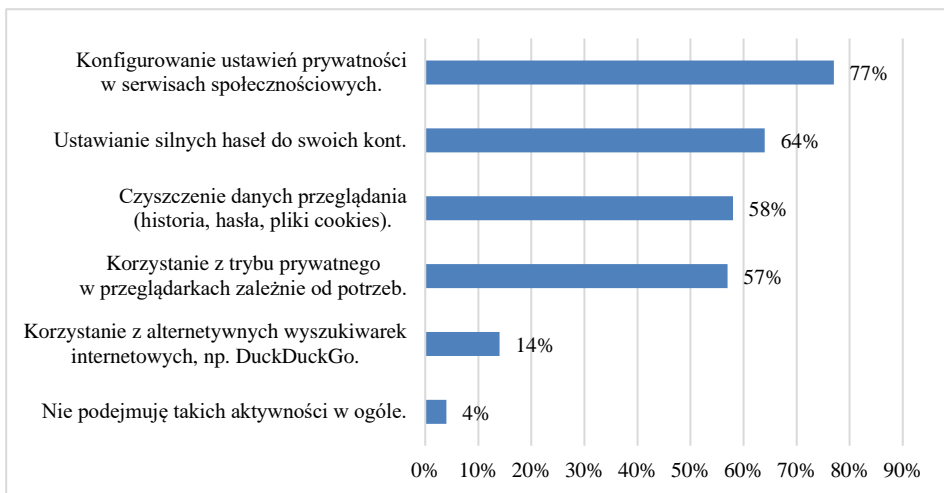
Źródło: opracowanie własne

Ochrona zasobów, prywatności i wizerunku to ważne aspekty, które mogą zwiększyć poczucie bezpieczeństwa w przestrzeni wirtualnej. Aktywności tych dotyczyło pytanie 5 w części pytań właściwych. Studenci mieli do wyboru 6 odpowiedzi, mogli też podać własne sugestie podejmowanych na co dzień działań.

Zaledwie 4% ankietowanych przyznało, że nie podejmuje takich aktywności w ogóle. Niewielki odsetek studentów (14%) w celu ochrony prywatności korzysta zaś z alternatywnych (czyli poza Google) wyszukiwarek internetowych. Większość respondentów (ponad połowa) podejmuje pozostałe wymienione działania. 77% badanych potrafi konfigurować ustawienia prywatności w serwisach społecznościowych według swoich potrzeb, 64% dba o ustawianie silnych haseł do swoich kont. Nieco niżej, ale wciąż wysoko, plasuje się czyszczenie danych przeglądania (58%), czyli historii, zapisanych haseł czy plików cookies, co również służy zwiększeniu bezpieczeństwa prywatności użytkownika. Z trybu prywatnego w przeglądarkach internetowych korzysta natomiast 57% badanych studentów (zob. wykres 5).

Z przeprowadzonej analizy wynika zatem, że tego typu działania zapobiegawcze nie są studentom obojętne i mają oni dość dobrą wiedzę, jak chronić swoje zasoby, prywatność i wizerunek w podstawowym zakresie.

Wykres 5. Aktywności podejmowane przez studentów WFUŁ w celu ochrony swoich zasobów, prywatności i wizerunku w Internecie

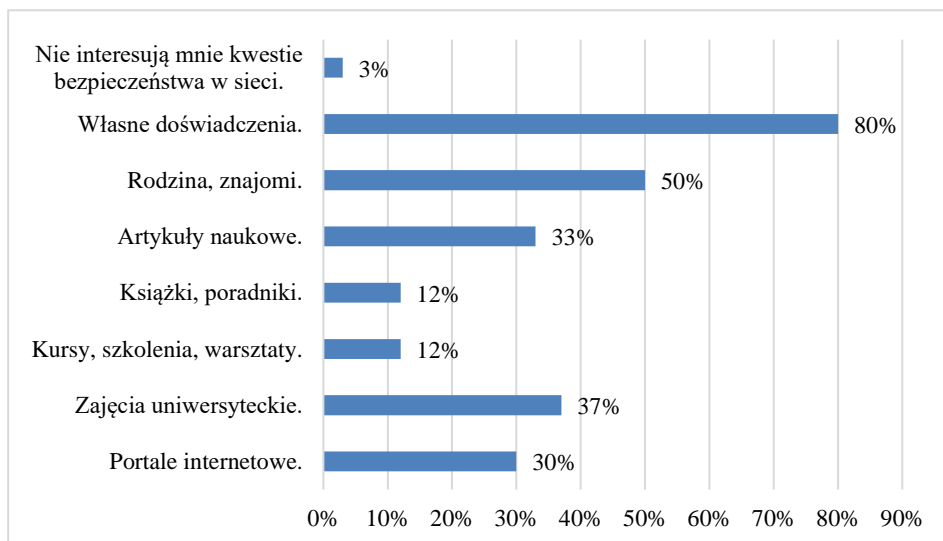
Źródło: opracowanie własne

Zwiększeniu bezpieczeństwa w cyfrowym środowisku sprzyja także korzystanie z wiarygodnych źródeł wiedzy na temat ochrony w sieci. Kolejne pytanie miało na celu sprawdzenie, gdzie studenci poszukują informacji na temat ochrony w Internecie. Było to pytanie o charakterze półotwartym, które poza odpowiedziami do wyboru dawało respondentom możliwość podzielenia się źródłami, które nie zostały uwzględnione w zestawieniu. 3% badanych studentów nie jest zainteresowanych bezpieczeństwem w sieci i nie poszerza swojej wiedzy w tych kwestiach.

Najslabiej w zestawieniu (zob. wykres 6) wypadły kursy, szkolenia i warsztaty oraz książki i poradniki – tylko 12% studentów wykorzystuje te źródła do podnoszenia poziomu swoich umiejętności. 30% ankietowanych poszukuje zasobów wiedzy na portalach internetowych takich jak Niebezpiecznik czy Sekurak, zaś 33% respondentów przyznało, że w celu poszerzenia wiedzy z zakresu bezpieczeństwa w sieci czyta teksty naukowe. Niemalą odsetek badanych (37%) nową wiedzę pozyskuje w trakcie zajęć uniwersyteckich. Wysoko ceniona przez ankietowanych jest wiedza pozyskiwana od rodziny i znajomych (50%), wyniki jednoznacznie wykazały jednak, że to własne, codzienne doświadczenia, czujność i praktyka są dla badanych zasadnicze jeśli chodzi o zdobywanie informacji o ochronie w Internecie – 80% studentów w ten właśnie sposób dowiaduje się o potencjalnych zagrożeniach i ochronie w cyberprzestrzeni.

Studenci wymieniali również dodatkowe miejsca, w których szukają wiedzy na temat cyberbezpieczeństwa. Często wymieniano materiały wideo zamieszczone w serwisie YouTube (np. kanały The PC Security Channel, SomeOrdinaryGamers, Tom Scott). Inni badani czerpią wiedzę także z blogów, zaufanych stron na Facebooku, podcastów, a nawet z telewizji. Jak można odczytać na wykresie 6, badani w mniejszym stopniu czerpią zatem z profesjonalnie przygotowywanych materiałów, a zdają się raczej na doświadczenia swoje i swoich bliskich.

Wykres 6. Źródła wiedzy studentów WFUŁ na temat bezpieczeństwa w Internecie

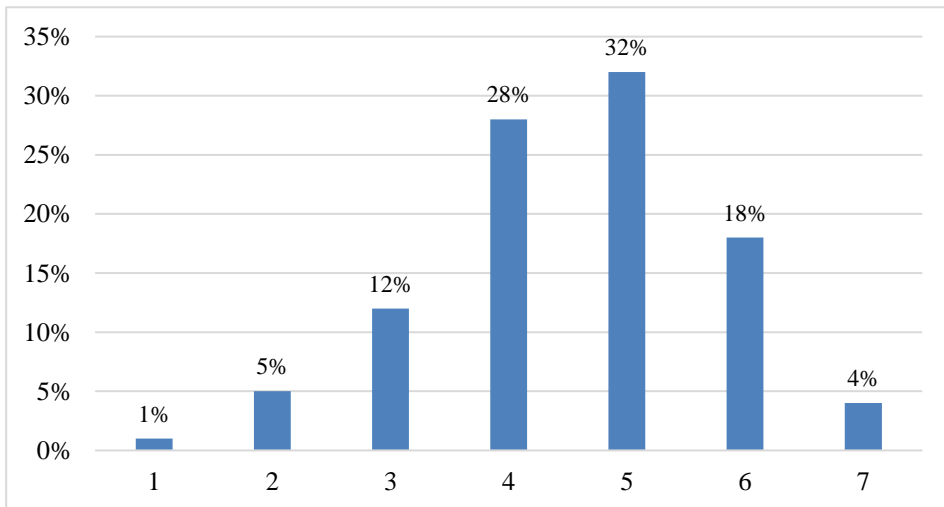

Źródło: opracowanie własne

Studentów zapytano także o samoocenę ich kompetencji związanych z cyberbezpieczeństwem. Badani stosunkowo wysoko ocenili swoją wiedzę, umiejętności i doświadczenia. Aż 32% ankietowanych w siedmiostopniowej skali przyznało sobie ocenę 5, 28% – ocenę 4. Niewielki odsetek pytaných osób uznał, że ma bardzo niskie lub niskie kompetencje w zakresie bezpiecznego korzystania z Internetu (1% ankietowanych przyznało sobie ocenę 1, 5% – ocenę 2, a 12% – ocenę 3). Bardzo wysoką ocenę (6) przyznało sobie 18% studentów biorących udział w badaniu, natomiast najwyższą notę (7) – 4%.

Analiza danych zaprezentowanych na wykresie 7 wskazuje, że studenci są dość pewni swoich umiejętności, doświadczenia i wiedzy. Wysoka ocena wynika najprawdopodobniej z wieloletniej znajomości środowiska cyfrowego i płynnego poruszania się w sieci – szczególnie, że, jak wynika z zamieszczonej wcześniej analizy źródeł wiedzy na temat bezpieczeństwa w sieci, to swoje doświadczenia studenci traktują jako dobry wyznacznik wiedzy i umiejętności. Deklarowany przez nich poziom kompetencji wymaga sprawdzenia ich rzeczywistych zdolności, co stanowi pole do dalszych badań w dziedzinie informatologii. Taka weryfikacja mogłaby mieć charakter symulacji wybranych cyberzagrożeń (np. ataków socjotechnicznych) w praktyce i być przestrożą dla nieostrożnych użytkowników sieci i zachęcić ich do ustawicznego zwiększania stopnia swoich umiejętności i wiedzy.

Wykres 7. Samoocena kompetencji studentów WFUŁ w zakresie bezpieczeństwa w Internecie

Źródło: opracowanie własne

Zakończenie

Realizacja założeń badania i postawionych celów została zakończona sukcesem, a wyniki przeprowadzonego badania pozwoliły na udzielenie odpowiedzi na postawione pytania badawcze. Badanie empiryczne, przeprowadzone na reprezentacyjnej grupie studentów, pozwoliło ustalić, jakich trudności związanych z korzystaniem z Internetu studenci Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Łódzkiego najczęściej doświadczają, jakich zagrożeń w sieci najbardziej się obawiają, w jaki sposób studenci chronią swoje zasoby, prywatność i wizerunek w Internecie, z jakich źródeł czerpią wiedzę o cyberbezpieczeństwie i jak oceniają swoje kompetencje w tym zakresie.

Badania przeprowadzone na grupie studentów pozwoliły dojść do wielu ciekawych wniosków. Wśród najczęściej doświadczanych przez ankietowanych trudności można wymienić przeciążenie informacyjne związane z wszechobecną nadprodukcją informacji oraz poczucie potrzeby „bycia na bieżąco” z wszystkim, co dzieje się w sieci, w lęku przed pominięciem jakiejś istotnej informacji. Najmniej kłopotliwe dla respondentów jest zaś weryfikowanie prawdziwości treści napotykanych w Internecie.

Naruszenia prywatności w cyberprzestrzeni, takie jak nadużycia danych osobowych czy informacji osobistych, to najczęściej wymieniane zagrożenia, których studenci obawiają się najbardziej. Najmniej obaw studenci mają natomiast w związkach zainfekowaniem komputera złośliwym oprogramowaniem, otrzymywaniem niechcianych treści (takich jak spam czy reklamy) oraz wyludzeniami w wyniku ataków socjotechnicznych, np. phishingowych.

Analiza wykazała, że zainteresowanie kwestiami bezpieczeństwa w Internecie wśród studentów Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Łódzkiego jest na wysokim poziomie, a ankietowanych nie trzeba przekonywać o fundamentalnym znaczeniu tego zagadnienia.

Zwiększeniu ochrony w sieci ankietowanym służą przede wszystkim programy antywirusowe oraz wtyczki i programy blokujące reklamy.

Aby ochronić swoje zasoby, prywatność i wizerunek w Internecie, respondenci zazwyczaj konfigurują ustawienia prywatności w serwisach społecznościowych, ustawiają silne hasła do kont i czyszczą dane przeglądania (historię, hasła, pliki cookies), najrzadziej zaś korzystają z alternatywnych wyszukiwarek. Niewielki odsetek pytanych nie podejmuje takich aktywności.

Najczęstszym źródłem wiedzy na temat cyberbezpieczeństwa są własne doświadczenia studentów oraz informacje zaczerpnięte od przyjaciół czy rodziny. Ankietowani rzadziej korzystają z bardziej formalnych źródeł wiedzy – szczególnie słabo wypadły tutaj książki i poradniki oraz kursy, szkolenia i warsztaty poruszające tematykę świadomego korzystania z Internetu i zasad bezpieczeństwa w sieci.

Reasumując należy powiedzieć, że studenci oceniają swoje kompetencje dość wysoko. W ocenie autorki artykułu większość z nich ma podstawową wiedzę, niezbędną do bezpiecznego poruszania się w sieci, oraz umiejętności korzystania z narzędzi umożliwiających lepszą ochronę w cyfrowej przestrzeni. Istnieje jednak niemała grupa studentów, która posiada pewne braki, przez co może być narażona na zagrożenia bezpieczeństwa w sieci. Szczególnie warte zarekomendowania wśród studentów zdaje się poszukiwanie przez nich wiedzy w wiarygodnych źródłach – większość z nich polega zarówno na doświadczeniach własnych, jak i swojej rodziny czy znajomych, ale znacznie rzadziej korzystają oni z zasobów wiedzy naukowej.

Zdecydowanie wskazane byłyby dalsze badania w tym kierunku, przeprowadzone na studentach wszystkich wydziałów Uniwersytetu Łódzkiego i badania porównawcze innych uczelni wyższych, co pozwoliłoby uzyskać miarodajne wyniki dla tej społeczności. Praktycznym polem do dalszej analizy byłoby poszukiwanie korelacji między cechami demograficznymi ankietowanych a poszczególnymi kwestiami związanymi z zachowaniem bezpieczeństwa w sieci.

Bibliografia

- Babik, Wiesław (2012). Ekologia informacji katalizatorem równoważenia rozwoju społeczeństwa informacji i wiedzy. *Zagadnienia Informatyki Naukowej*, **2**, 48–65, [online]. Pobrano 28 marca 2021 r., z: <http://bbc.uw.edu.pl/dlibra/docmetadata?id=1865&from=publication&>.
- Furmanek, Waldemar (2014). Zagrożenia wynikające z rozwoju technologii informacyjnych. *Dydaktyka Informatyki*, **9**, 20–48, [online]. Pobrano 17 marca 2021 r., z: http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-8cea2630-e302-4479-bdc9-1f829e0539ff/c/Furmanek_1.pdf
- Information Security Threats and Tools for Addressing Them (2019). In: exabeam.com [online], Pobrano 17 marca 2021 r., z: <https://www.exabeam.com/information-security/information-security-threats/>
- Internet Usage Statistics. The Internet Big Picture (2021). In: [Internet World Stats](http://www.internetworldstats.com) [online]. Pobrano 6 stycznia 2021 r., z: <https://www.internetworldstats.com/stats.htm>
- Jabłońska, Marta R. (2018). *Człowiek w cyberprzestrzeni. Wprowadzenie do psychologii Internetu*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Kaczmarczyk, Barbara, Szczepański, Piotr & Dąbrowska, Marlena (2019). Wybrane zagadnienia cyberbezpieczeństwa. *Zeszyty Naukowe Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Witelona w Legnicy*, **32**(3), 201–210, [online]. Pobrano 9 stycznia 2021 r., z: <http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-d9156188-4716-4a21-9ad6-6204c6e5931a>
- Kasprzak, Wojciech (2015). *Ślady cyfrowe. Studium prawnokryminalistyczne*. Warszawa: Wydawnictwo Difin.
- Kasprzak, Włodzimierz, Szykiewicz, Wojciech, Stefańczyk, Maciej, Dudek, Wojciech, Figat, Maksym, Węgierek, Maciej, Seredyński Dawid & Zieliński Cezary (2019). Agentowa struktura wielomodalnego interfejsu do Narodowej Platformy Cyberbezpieczeństwa, część 1. *Pomiary*

- Automatyka Robotyka*, **23**(3), 41–54, [online]. Pobrano 9 stycznia 2021 r., z: <https://bibliotekanauki.pl/articles/275795>
- Kvardova, Nikol, Smahel, David, Machackova, Hana & Subrahmanyam, Kaveri (2021). Who Is Exposed to Harmful Online Content The Role of Risk and Protective Factors Among Czech, Finnish, and Spanish Adolescents. *Journal of Youth and Adolescence*, 50, 2294–2310, [online]. Pobrano 9 marca 2021 r., z: <https://doi.org/10.1007/s10964-021-01422-2>
- Lakomy, Miron (2015). *Cyberprzestrzeń jako nowy wymiar rywalizacji i współpracy państw*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, [online]. Pobrano 6 stycznia 2021 r., z: https://rebus.us.edu.pl/bitstream/20.500.12128/3499/1/Lakomy_Cyberprzestrzen_jako_nowy_wymiar_rywalizacji.pdf
- Lau, Jesús (2011). *Kompetencje informacyjne w procesie uczenia się przez całe życie. Wytyczne*. Warszawa: Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich, [online]. Pobrano 12 stycznia 2021 r., z: <https://www.ifla.org/files/assets/information-literacy/publications/ifla-guidelines-pl.pdf>
- Maciejczuk, Mateusz, Wnorowski, Konrad & Olchanowski, Mateusz (2019). Cyberprzestrzeń a bezpieczeństwo dzieci w świetle rozwiązań Organizacji Narodów Zjednoczonych oraz Rady Europy. *Zeszyty Naukowe Zbliżenia Cywilizacyjne*, **14**(3), 10–34, [online]. Pobrano 6 stycznia 2021 r., z: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/513085.pdf>
- Marczyk, Maciej (2018). Cyberprzestrzeń jako nowy wymiar aktywności człowieka – analiza pojęciowa. *Przegląd Teleinformatyczny*, T. 6, **1-2**(46), 59–72, [online]. Pobrano 8 stycznia 2021 r., z: <http://yadda.icm.edu.pl/baztech/element/bwmeta1.element.baztech-44818be5-0fed-41b3-8d4e-b339ad40a286>
- Masrek, Mohamad N., Soesantari, Tri, Khan, Asad & Dermawan, Aang K. (2020). Examining the relationship between information security effectiveness and information security threats. *International Journal of Business and Society*, **21**(3), 1203–1214.
- Matusz, Magdalena (2007). Kompetencje informacyjne uczniów. W: J. Pavelka (red.), *Kľúčovékompetencie a technickézdelávanie*. Prešov: FHPV, s. 48–55.
- Motylińska, Paulina (2020a). Bezpieczeństwo informacyjne i medialne w czasach nadprodukcji informacji. Wprowadzenie. W: H. Batorowska & P. Motylińska (red.), *Bezpieczeństwo informacyjne i medialne w czasach nadprodukcji informacji*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe i Edukacyjne Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, s. 11–18.
- Motylińska, Paulina (2020b). Profilaktyka i kształtowanie świadomości w zakresie bezpieczeństwa informacyjnego w środowisku nadmiarowości informacji. W: H. Batorowska & P. Motylińska (red.), *Bezpieczeństwo informacyjne i medialne w czasach nadprodukcji informacji*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe i Edukacyjne Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, s. 201–222.
- Musiał, Emilia (2020). Zagrożenia bezpieczeństwa informacyjnego w kontekście nadmiarowości informacji. W: H. Batorowska & P. Motylińska (red.), *Bezpieczeństwo informacyjne i medialne w czasach nadprodukcji informacji*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe i Edukacyjne Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, s. 177–200.
- Ogonowska, Agnieszka (2016). Kompetencje cyfrowe we współczesnej cywilizacji medialnej. *Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis*, **8**(2), 14–26, [online]. Pobrano 11 stycznia 2021 r., z: http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-b06b7d89-e5ca-4144-b0e7-3e53ccad5be1/c/de_Cultura_VIII__2__14-26.pdf
- Prensky, Mark (2001). Digital Natives, Digital Immigrants. *On the Horizon*, **9**(6), 1–6, [online]. Pobrano 11 stycznia 2021 r., z: <https://www.marcprensky.com/writing/Prensky%20-%20Digital%20Natives,%20Digital%20Immigrants%20-%20Part1.pdf>
- Stachowiak, Beata (2009). Kompetencje kluczowe studentów w kontekście oczekiwań społeczeństwa informacyjnego. W: A. Szela (red.), *Kompetencje absolwentów szkół wyższych na miarę czasów. Wybrane ujęcia*. Wrocław: Oficyna Wydawnicza ATUT, s. 111–119.

- Wasilewski, Janusz (2013). Zarys definicyjny cyberprzestrzeni. *Przegląd bezpieczeństwa wewnętrznego*, **9**(5), 225–234, [online]. Pobrano 6 stycznia 2021 r., z: <https://www.abw.gov.pl/pl/pbw/publikacje/przeglad-bezpieczenstwa/987,Przeglad-Bezpieczenstwa-Wewnetrznego-nr-9-5-2013.html>
- Węgrzyn-Odzioba, Liliana (2018). Zagrożenia bezpieczeństwa społecznego związane z funkcjonowaniem w cyberprzestrzeni. *Teka Komisji Politologii i Stosunków Międzynarodowych*, **13**(2), 77–96, [online]. Pobrano 9 stycznia 2021 r., z: <https://journals.umcs.pl/teka/article/download/9435/6555>

Załącznik – Kwestionariusz ankiety

**Ankieta dotycząca wiedzy, umiejętności i postaw studentów Wydziału Filologicznego
Uniwersytetu Łódzkiego w zakresie bezpiecznego korzystania z Internetu**

Metryczka

Płeć

Kobieta

Mężczyzna

Wiek

18–19 lat

20–21 lat

22–23 lata

24–25 lat

26 lat i więcej

Stopień studiów

1 stopień (studia licencjackie)

2 stopień (studia magisterskie)

studia jednolite magisterskie

3 stopień (studia doktoranckie)

Kierunek studiów

.....

Pytania właściwe

1. W jakim stopniu doświadczył(a) Pan/Pani następujących trudności w ciągu ostatnich 12 miesięcy?

1. Poczucie stresu, frustracji lub doświadczenie innych negatywnych symptomów związanych z trudnością przyswojenia odbieranych informacji.
2. Trudność oceny prawdziwości informacji napotkanej w Internecie.
3. Poczucie potrzeby „bycia na bieżąco” z możliwie jak największą liczbą wiadomości w Internecie.
4. Przemęczenie organizmu związane z natłokiem informacji w Internecie.
5. Obniżenie nastroju związane z napotkaną w Internecie mową nienawiści, hejtem i innymi obraźliwymi/wulgarnymi treściami.
6. Spadek samopoczucia lub zaniżenie poczucia własnej wartości w związku ze zbyt długą ekspozycją na treści w mediach społecznościowych, np. wyidealizowane sylwetki popularnych osób na Instagramie.

2. Na ile obawia się Pan/Pani możliwych zagrożeń związanych z korzystaniem z Internetu?

1. Zainfekowanie komputera złośliwym oprogramowaniem, które naraża użytkownika na utratę danych, zablokowanie dostępu do urządzenia, kradzież haseł itp.
2. Otrzymywanie niechcianych treści (spam, reklamy).
3. Naruszenia prywatności, np. nadużycie danych osobowych, informacji osobistych przesyłanych przez Internet itp.

4. Wyludzenie pieniędzy w Internecie poprzez atak socjotechniczny, np. phishing.
5. Uzależnienie od Internetu.
6. Nieświadome naruszenie praw autorskich i możliwe związane z tym konsekwencje prawne.
7. Ograniczony wybór interesujących treści i polaryzacja poglądów, wynikająca z mechanizmu „bańki filtrującej”.
8. Zbyt mała przepustowość sieci, która utrudnia naukę zdalną/pracę.

3. W jakim stopniu interesują Pana/Panią kwestie bezpieczeństwa w Internecie

Skala 1–7

4. Z jakich programów lub narzędzi zabezpieczających korzysta Pan/Pani dla zwiększenia ochrony w sieci?

- a) Program antywirusowy.
- b) Oprogramowanie zabezpieczające przed programami szpiegującymi (antyspyware).
- c) Zapora internetowa (firewall).
- d) Filtr antyspamowy do poczty elektronicznej (antyspam).
- e) Programy zwiększające ochronę prywatności.
- f) Program lub wtyczka blokująca reklamy (adblock).
- g) Menedżerhasel (np. KeePass, LastPass, 1Password).
- h) Nie korzystam z narzędzi zabezpieczających.
- i) Inne (jakie?).

5. Jakich innych aktywności podejmuje się Pan/Pani w celu ochrony swoich zasobów, prywatności i wizerunku w Internecie?

- a) Konfigurowanie ustawień prywatności w serwisach społecznościowych.
- b) Korzystanie z trybu prywatnego w przeglądarkach zależnie od potrzeb.
- c) Korzystanie z alternatywnych wyszukiwarek internetowych, np. DuckDuckGo.
- d) Czyszczenie danych przeglądania (historia, hasła, pliki cookies).
- e) Ustawianie silnych hasel do swoich kont.
- f) Nie podejmuję takich aktywności w ogóle.
- g) Inne (jakie?).

6. Z jakich źródeł czerpie Pan/Pani wiedzę na temat bezpieczeństwa w Internecie?

- a) Portale internetowe, np. Niebezpiecznik, Sekurak.
- b) Zajęcia uniwersyteckie.
- c) Kursy, szkolenia, warsztaty.
- d) Książki, poradniki.
- e) Artykuły naukowe.
- f) Rodzina, znajomi.
- g) Własne doświadczenia.
- h) Nie interesują mnie kwestie bezpieczeństwa w Internecie.
- i) Inne (jakie?).

7. Jak ocenia Pan/Pani swoje kompetencje w zakresie bezpiecznego korzystania z Internetu?

Skala 1–7.

Measurement of the knowledge, skills and attitudes of students of the Faculty of Philology at the University of Lodz in the field of safe use of the Internet

ABSTRACT: The article discusses the competences of students of the Faculty of Philology at the University of Lodz on the topic of safe usage of the Internet. The goal of the research was to recognise, analyse and measure the knowledge, skills and attitudes of students, within the safe consumption of content posted and faced on the Internet every day, as well as other facets related to challenges of cyberspace. Attention was also paid to the potential of competences related to information and digital skills which should not be lacking, especially (but not only) by students of the university. Therefore, the key values would be: continuous development of those skills, gaining knowledge and awareness of potential dangers.

The following research methods were used to achieve set goals: critical analysis of the literature, the bibliographic method and the method of diagnostic survey. To understand the essence of the issue and to delve into the subject of online security, it was necessary to address definitions of “cyberspace”, “cybersecurity”, “digital competences” and “information literacy” as well as characterize selected threats to online security, which was done by review of literature.

In the methodological part, the subject of the research, goals and research issues was pointed out, the principles of the sampling were defined and research methods, techniques and tools were described. The research part is an analysis of the results of the survey conducted on students of the Faculty of Philology at the University of Lodz.

The survey was conducted on a group of students and is now able to determine the difficult that would arise from using the Internet, in addition students of the Faculty of Philology were experiencing most frequently what threats they were most afraid to encounter and how students protect their privacy, resources and image on the Internet, from what sources they learn about cybersecurity and how they asses their own competences in this area. The analysis shows that most of the respondents have basic knowledge necessary for responsible usage of Internet resources, as well as abilities to use tools that enable better protection in digital space. However, further research in this direction is recommended.

KEYWORDS: information literacy, digital competences, cybersecurity, Internet security threats

FoliaLibrorum

FoliaLibrorum

Recenzje

FoliaLibrorum

FoliaLibrorum

FoliaLibrorum

FoliaLibrorum

Joanna Mikosz

Katedra Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej

Uniwersytet Łódzki

e-mail: joanna.mikosz@uni.lodz.pl

 <https://orcid.org/0000-0001-8864-617X>

[Natalia Kowalska-Elkader jako badaczka *feature* radiowego oraz jego odmian gatunkowych

DOI: <http://doi.org/10.18778/0860-7435.34.06>

Abstrakt: Artykuł prezentuje publikację Natalii Kowalskiej-Elkader pt. *Forma i treść. Polski i zagraniczny feature radiowy oraz jego odmiany gatunkowe*, która ukazała się w 2019 roku nakładem Wydawnictwa Uniwersytetu Łódzkiego. Autorka podjęła w książce próbę zdefiniowania gatunku uwzględniając odmienny charakter audycji radiowych oraz rozbieżność definicyjną gatunku *feature*. Ponadto w artykule wskazano osiągnięcia naukowe Natalii Kowalskiej-Elkader oraz jej dokonania w obszarze badań radioznawczych.

Słowa kluczowe: *feature* radiowy, audycja radiowa, gatunki radiowe

Książka Natalii Kowalskiej-Elkader pt. *Forma i treść. Polski i zagraniczny feature radiowy oraz jego odmiany gatunkowe* ukazała się w 2019 roku nakładem Wydawnictwa Uniwersytetu Łódzkiego. Recenzentem publikacji, która liczy 151 stron, był prof. dr hab. Jan Tomkowski. Książka została przygotowana na podstawie pracy doktorskiej i niewątpliwie ma charakter pionierski, ponieważ powstało niewiele opracowań akademickich, które omawiałyby powyższy gatunek. Jak podkreśla autorka: „*Feature* – od momentu wysłuchania pierwszej realizacji tego gatunku – stał się dla mnie formą fascynującą, bogatą i nieco tajemniczą” (Kowalska, 2019, s. 9).

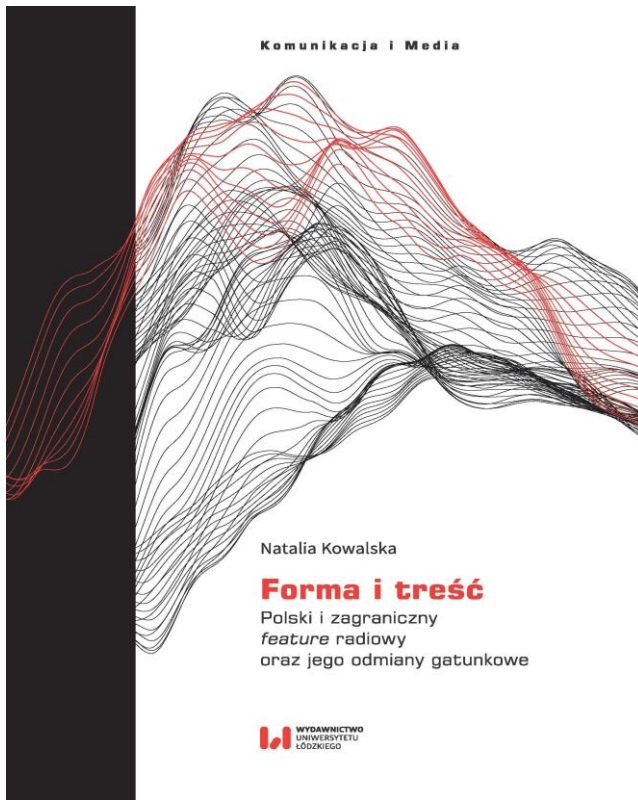
W książce znajduje się indeks audycji szerzej omawianych w kolejności występowania (Kowalska, 2019, s. 147) oraz indeks wszystkich omawianych audycji (Kowalska, 2019, s. 149-151). Zawarta bibliografia wskazuje, że w trakcie badań wykorzystano osiemdziesiąt pięć opracowań naukowych będących przedmiotem analizy i osiem źródeł internetowych.

Feature ma długą historię i liczne realizacje, zarówno w Polsce, jak i za granicą. Dlatego też badaczka postanowiła w całości poświęcić swoją pracę tej wciąż badawczo nieuporządkowanej formie. Gatunek, ten choć realizowany przez polskich twórców niezbyt często określany jest mianem *feature*, bywa mylony z reportażem radiowym, słuchowiskiem czy faktomontażem (Kowalska, 2019, s. 9). Jak podkreśla Natalia Kowalska-Elkader: „Relacja formy i treści, chociaż obecna w każdym przekazie artystycznym czy medialnym, zasługuje na szczególną uwagę, bowiem – jak wynika już z pionierskich opracowań gatunku – forma i treść w *feature* są sobie równe, powinny być zatem analizowane i interpretowane jako jedność” (Kowalska, 2019, s. 9).

Features to audycje radiowe, które łączą w sobie cechy reportażu, słuchowiska, eksperymentu i innych form audialnych. To gatunek bardzo zróżnicowany wewnętrznie.

Autorka starała się zaprezentować go możliwie z najszerzej perspektywy biorąc jako przedmiot analizy miejsce i czas jego powstania, stronę formalną i tematyczną. Badaczka traktuje *feature* jako wypowiedź dziennikarską oraz dzieło sztuki audialnej. Natalia Kowalska-Elkader w swojej pracy oparła się na metodologii opisanej przez Marię Wojtak, która wyróżniła cztery aspekty wzorca gatunkowego: aspekt strukturalny, aspekt pragmatyczny, aspekt poznawczy i aspekt stylistyczny (Wojtak, 2004, s. 16).

Ryc. 1. Okładka książki *Forma i treść. Polski i zagraniczny feature radiowy oraz jego odmiany gatunkowe*

Źródło: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego. <https://wydawnictwo.uni.lodz.pl/wp-content/uploads/2019/12/Kowalska-Forma-i-tresc-258x370.jpg>

Natalia Kowalska–Elkader jest adiunktem od 2020, a w Katedrze Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej Uniwersytetu Łódzkiego pracuje od 2019 roku. Zajmuje się geneologią radiową, ze szczególnym uwzględnieniem artystycznych i eksperymentalnych form radiowych. Interesuje się formami synkretycznymi, gatunkami pogranicznymi, łączącymi elementy dokumentalne i fikcyjne, a także realizacjami sztuki dźwiękowej. Jest członkinią sekcji Radio and Sound w ECREA, Polskiego Towarzystwa Badań nad Filmem i Mediami oraz Polskiego Towarzystwa Komunikacji Społecznej. Założyła w 2016 roku Radioznawcze Koło Naukowe, którego członkowie skupieni są na działaniach naukowych i popularyzatorskich, od czterech lat organizują konferencje naukowe z cyklu „Słowo, dźwięk, cisza. Sztuka audialna i radiowa”. Pierwsze kroki w realizacji projektów badawczych stawiała w ramach wydziałowych projektów dla młodych naukowców, które pozwoliły jej uczestniczyć w największych

radioznawczych konferencjach: International Feature Conference w Wiedniu, Third Coast International Audio Festival w Chicago czy konferencja sekcji radiowej ECREA w Sienie. Konsultacje badawcze i zebrane materiały podczas wyjazdów pozwoliły Natalii Kowalskiej-Elkader na osadzenie badań w międzynarodowym kontekście. Badania nad eksperymentalnymi narracjami radia artystycznego prowadzi dzięki przyznanemu przez Uniwersytet Łódzki Grantowi dla Młodych Badaczy, będącemu elementem wewnętrznych konkursów „Inicjatywa Doskonałości – Uczelnia Badawcza UŁ¹”, realizowanego przez uczelnię od 2020 roku². W 2021 roku jej projekt *Słowo i dokument w sztuce dźwiękowej* otrzymał finansowanie w ramach projektu NCN Miniatura 5.

Wśród publikacji Natalii Kowalskiej-Elkader znalazły się monografie: *Historie eksperymentalne. Szkice o gatunkach radia artystycznego* (2020) i *Forma i treść. Polski i zagraniczny feature radiowy oraz jego odmiany gatunkowe* (2019) oraz artykuły naukowe, m.in. *Stuchowisko eksperymentalne w świetle realizacji Studia Teatralnych Form Eksperymentalnych i projektów Nowe Stuchowiska* (2020), *Poza treścią. O formie w sztuce dźwiękowej* (2021) oraz *Reportaż artystyczny, stuchowisko eksperymentalne i eksperyment radiowy analizowane metodą krytyczną* [w:] *Metody badania komunikacji i mediów* (2021).

Forma i treść. Polski i zagraniczny feature radiowy oraz jego odmiany gatunkowe składa się z pięciu rozdziałów. W pierwszym noszącym tytuł *Feature – perspektywa genologiczna* Autorka zawarła rozważania nt. *feature* jako gatunku w perspektywie pozostałych radiowych form artystycznych i ich wzajemnej relacji. Przedstawiono tu stan badań w oparciu o opracowania polskie i zagraniczne oraz wskazano różnice w między pojęciami *feature*, reportaż, reportaż artystyczny w ujęciu rodzimych i zachodnich badaczy. Natalia Kowalska-Elkader podjęła się też próby zdefiniowania gatunku uwzględniając odmienny charakter tych audycji oraz rozbieżność definicyjną gatunku *feature*. Analizą objęte zostały reportaże doświadczonych oraz początkujących autorów tworzących reportaże

¹ W ramach programu grantowego Uniwersytet Łódzki przyznaje granty dla młodych i doświadczonych badaczy oraz granty aparaturowe.

² Kierownik grantu *Eksperymentalne narracje radia artystycznego*, Granty dla młodych badaczy Uniwersytet Łódzki Inicjatywa Doskonałości – Uczelnia Badawcza, 2021–23; *Ars acustica* i europejskie audycje eksperymentalno-artystyczne w ujęciu genologicznym: forma, estetyka, środki wyrazu, Fundusz rozwoju naukowego Wydziału Filologicznego, 2020–21; *Eksperyment audialny w perspektywie genologicznej*. Fundusz rozwoju naukowego Wydziału Filologicznego, 2019–21; *Radiowy reportaż artystyczny: konstrukcja dokumentalno-artystyczna i narracja w dziełach polskich i zagranicznych*. Dotacja celowa na prowadzenie w roku 2017 badań naukowych służących rozwojowi młodych naukowców, 2017; *Feature radiowy: geneza gatunku oraz jego transformacje na przykładach dzieł autorstwa polskich i zagranicznych twórców radiowych*. Dotacja celowa na prowadzenie w roku 2016 badań naukowych służących rozwojowi młodych naukowców, Wydział Filologiczny UŁ, 2016.

artystyczne oraz klasyczne. Badaczka wyodrębniła trzy główne wyróżniki: narratora, aktora i strukturę dzieła oraz wyszczególniła odmiany gatunkowe ze względu na rodzaj zastosowanej kreacji. Tę część publikacji zamykają rozważania nt. bohatera i autora w gatunku „*feature*”. Podkreślono tu także, że ze względu na stylistyczną, strukturalną i tematyczną dowolność *feature* może opierać się na bohaterze wykreowanym aktorsko, zrównanym z autorem dzieła, lub, że można celowo zrezygnować z konstrukcji głównej postaci.

Drugi rozdział nosi tytuł *Rys historyczny: pierwsze „Feature”*. Zaprezentowano tu historyczne audycje (przedstawiono je od strony genologicznej, ustalono ich ramy i elementy składowe) oraz aktualny stan badań nt. tego gatunku. Omówiono tu audycje nadawane w stacji radiowej BBC i opisano początki audycji *feature* w Niemczech. Przedmiotem rozważań stały się również artystyczne reportaże radiowe w Polsce powstałe w latach 50. i 60. XX wieku. Wśród ich autorów znaleźli się m.in. Marian Bekajło, Bronisław Wiernik, Witold Zadrowski, Joanna Zadrowska, Jerzy Janicki i Andrzej Mularczyk. Należy dodać, że znaczna część audycji, które zostały wskazane przez autorkę publikacji nigdy nie zostały poddane naukowej refleksji w pracach radioznawczych.

Kolejny rozdział *Narrator w „feature”* stanowi analizę audycji, w których istotną rolę nie tylko informacyjną, ale również artystyczną, odgrywa narrator. Najważniejsza dla Natalii Kowalskiej-Elkader była estetyczna funkcja narracji odautorskiej, która stanowiła drogę do osiągnięcia artystycznego zamysłu twórcy. Kategorię tę określono mianem *feature* narracji autorskiej. Podkreślono tu, że w narratora wcielić się może również bohater, tworząc tym samym *feature* narracji bezpośredniej, lub role te – bohatera i autora – mogą zostać zrównane w dziełach bohatera-autora. W opisie funkcji i rodzajów narratora w *feature* wykorzystano teorię Gararda Genetta pozwalającą na kompleksowe przedstawienie funkcji pełnionych przez narratora oraz całościową analizę wyszczególnionych przez Badaczkę odmian gatunkowych.

Czwarty rozdział stanowi analizę dzieł, w których pojawia się aktor. Może on odgrywać jednego z bohaterów w *feature* aktorskim lub stanowić element będący zapożyczeniem z dzieł słuchowiskowych. Tę kategorię nazwano *feature* z elementami słuchowiska. Podkreślono tu, że *feature* aktorski jest często wybieraną przez autorów formą, szczególnie gdy decydują się na opowieść o bohaterach, którzy sami nie mogą się w audycji wypowiedzieć.

Ostatni rozdział prezentuje kategorie wyróżnione ze względu na strukturę audycji, która rozumiana jest tu jako układ elementów w audycji lub czynnik ponaddzwiękowy, wpływający na przynależność gatunkową programu. *Feature* może zostać zainscenizowany na dwa sposoby: autor kreuje sytuację, która nie wydarzyłaby się bez jego udziału, lub w całości opiera audycję na wcześniej istniejącym tekście. Zawarto tu też rozważania nt. *feature* eksperymentalnego,

czyli hybrydy gatunkowej łączącej wiele różnych metod przekazu. Analizowaną kategorią stał się też *feature* mozaikowy, który łączy w sobie różne elementy kreacji będących wyróżnikiem poszczególnych kategorii. Ich udział nie jest jednak znaczny i nie zaburza klasycznego charakteru dzieła, by mógłby być traktowany jako *feature* eksperymentalny.

Struktura recenzowanej książki jest przemyślana i klarowna. Cel pracy, czyli opracowanie genologiczne *feature*, został osiągnięty. Natalia Kowalska-Elkader przywołała kilkadziesiąt audycji, które zostały zakwalifikowane do gatunku *feature*. Autorka uwzględniła stan badań, różnice w rozumieniu gatunku oraz, co stanowi największy atut pracy, zaproponowała klasyfikacje odmian gatunkowych.

Nie wszystkie audycje zostały jednak potraktowane jednolicie, część z nich poddano dogłębnej analizie, inne zostały zanalizowane mniej obszernie lub potraktowane były na zasadzie wzmianki. Nie było to oczywiście działanie przypadkowe. Autorka wyraźnie określiła ograniczenia badawcze, jakie związane są z przeprowadzonym przez Nią procesem badawczym w zakresie wnioskowania, określiła także kierunki dalszych badań w tej tematyce. Natalia Kowalska-Elkader żywi bowiem nadzieję, że książka ta znajdzie kontynuację w dalszych badaniach nad *feature* w polskich i zagranicznych rozgłośniach radiowych.

Publikacja stanowi dowód bieżącej orientacji autorki w projektowaniu i przeprowadzaniu badań jakościowych, analizie danych i konstruowaniu wniosków. Co więcej, podjęty temat stanowi istotny wkład do badań radioznawczych.

Z kart recenzowanej tu rozprawy oraz dorobku naukowego wylania się obraz dr Natalii Kowalskiej-Elkader jako dociekliwej badaczki o wysoce sprecyzowanych zainteresowaniach naukowych konsekwentnie dobierającej spójne tematycznie i chronologicznie wątki badawcze. Zwarta narracja faktograficzna, zwięzły, prosty i oszczędny styl to elementy, które w połączeniu z niezachwianą dyscypliną wywodu naukowego oraz umiejętnością wnikliwej analizy materiału faktograficznego świadczą nie tylko o solidnej kwerendzie, która poprzedziła pisanie książki, ale są też dowodem rzetelnego warsztatu badawczego.

Bibliografia

- Kowalska, Natalia (2019). *Forma i treść. Polski i zagraniczny feature radiowy oraz jego odmiany gatunkowe*. Łódź. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Kowalska-Elkader, Natalia (2020). *Historie eksperymentalne. Szkice o gatunkach radia artystycznego*. Łódź. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Kowalska-Elkader, Natalia (2020). Słuchowisko eksperymentalne w świetle realizacji Studia Teatralnych Form Eksperymentalnych i projektów Nowe Słuchowiska. *Zagadnienia Rodzajów Literackich*, 63(4), 89–104.

- Kowalska-Elkader, Natalia (2021). Poza treścią. O formie w sztuce dźwiękowej. W: Bachura-Wojtasik J., Kowalska-Elkader N. (red.), *Słowo, głos, cisza. Radio i sztuka audialna*. Łódź. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Kowalska-Elkader, Natalia (2021). Reportaż artystyczny, sluchowisko eksperymentalne i eksperyment radiowy analizowane metodą krytyczną. W: Barańska-Szmitko A. (red.), *Metody badania komunikacji i mediów*. Łódź. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Wojtak, Maria (2004). *Gatunki prasowe*. Lublin. Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.

Natalia Kowalska-Elkader as a researcher of radio feature and its genre varieties

ABSTRACT: The article presents the publication of Natalia Kowalska-Elkader entitled *Form and content. Polish and foreign radio feature and its genre varieties*, which was released in 2019 by the Publishing House of the University of Lodz. In the book, the author made an attempt to define the genre, taking into account the different nature of the broadcast and the divergence in defining the feature genre. In addition, the article indicates the scientific achievements of Natalia Kowalska-Elkader and her achievements in the field of radio research.

KEYWORDS: radio feature, radio broadcast, radio genres

Folia Librorum

Folia Librorum

[

Zestawienia bibliograficzne

Folia Librorum

Folia Librorum

Folia Librorum

Folia Librorum

Marzena Kowalska

Zespół Promocji

Oddział Informacji Naukowej i Analiz Bibliometrycznych

Biblioteka Uniwersytetu Łódzkiego

e-mail: marzena.kowalska@lib.uni.lodz.pl

[Biblioteki i media w czasie pandemii COVID-19 Bibliografia selektywna (od września 2021 do marca 2022 roku)

DOI: <http://doi.org/10.18778/0860-7435.34.07>

Zestawienie bibliograficzne pt. „Biblioteki i media w czasie pandemii COVID-19 - bibliografia selektywna” to spis drukowanych publikacji zwartych i artykułów z reprezentatywnych czasopism z zakresu informatologii i bibliologii oraz komunikacji społecznej i mediów, które ukazały się w Polsce od września 2021 do marca 2022 roku. Zestawienie ma charakter selektywny. Opisy bibliograficzne przygotowano w oparciu o styl APA (*American Psychological Association*). Większość z nich sporządzono z autopsji.

Bibliografia

1. ALEKSANDROWICZ, A., SZAFIŃSKA-CHADAŁA, M. (2022). Oferta Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej im. Marii Grzegorzewskiej w Zielonej Górze w ramach wspomagania nauczycieli w procesie kształcenia i wychowania dzieci oraz młodzieży w okresie pandemii. *Bibliotekarz*, **1**, 18–21.
2. DOBROŁĘCKI, P. (2022). Książka się broni. Było ciężko, ale może być trudniej. *Bibliotekarz*, **2**, 4–9.
3. GŁAŻEWSKA, E., KARWATOWSKA, M. (2021). *Maska w „czasach zarazy”*. *Covidowe wizerunki masek – typologie i funkcje*. Lublin: Wydawnictwo UMCS.
4. GMITEREK, G. (2022). The Use of Facebook Fanpages by Polish University Libraries Before and During the COVID-19 Pandemic. Content Analysis of the Posts. *Przegląd Biblioteczny*, **1**, 41–73.
5. KACZMAREK-ŚLIWIŃSKA, M. (red.) (2021). *Medialno-społeczny obraz Covid-19: solidarność czy polaryzacja – podsumowanie, diagnoza, rekomendacje*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe i Edukacyjne SBP.
6. KOLASIŃSKA, E. (2021). Praca zdalna wpisana w pandemię COVID-19. (W:) Gumuła W. (red.) *Dziennik stanu pandemii. Czytane z perspektywy socjologii codzienności* (s. 287–305). Kraków: Instytut Literatury i wydawnictwo Nomos.
7. LEWANDOWICZ-NOSAL, G. (2021). Biblioteki publiczne w kryzysie. *Poradnik Bibliotekarza*, **12**, 19–20.
8. *Poetki na czasy zarazy* (2021). Poznań: Wydawnictwo Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej i Centrum Animacji Kultury.
9. ŚWIERCZYŃSKA-GŁOWNIA, W., HESS, A., NOWINA-KONOPKA M. (red.). (2021) *Komunikowanie w procesie zmian : praca zbiorowa*. Kraków: IDMİKS ; Nowy Targ: Wydawnictwo ToC.

Oprac. Marzena Kowalska

Libraries and media during the COVID-19 pandemic. Selective bibliography

ABSTRACT: Selective bibliography of monographies and articles from representative scientific and professional journals in the field of information science and book science as well as social communication and media, which were published in Poland between November 2021 and march 2022.

Edited by *Marżena Kowalska*

Marzena Kowalska

Zespół Promocji

Oddział Informacji Naukowej i Analiz Bibliometrycznych

Biblioteka Uniwersytetu Łódzkiego

e-mail: marzena.kowalska@lib.uni.lodz.pl

[Konferencje i szkolenia online zorganizowane w Polsce w czasie pandemii COVID-19 – wybór (od listopada 2021 do marca 2022 roku)

DOI: <http://doi.org/10.18778/0860-7435.34.08>

Zestawienie zawiera wybrane konferencje i szkolenia z zakresu informatologii i bibliologii oraz komunikacji społecznej i mediów, które odbyły się w Polsce online lub hybrydowo w czasie pandemii od listopada 2021 do marca 2022. Zarejestrowane zostały wydarzenia mające charakter krajowy i międzynarodowy.

Wykaz sporządzony został na podstawie serwisów bibliotekarskich: Elektronicznej Biblioteki: http://www.ebib.pl/?page_id=724 i Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich: <http://www.sbp.pl/konferencje> oraz stron Uniwersytetów – Katedr i Instytutów Naukowych, a także innych instytucji naukowych związanych z wyżej wymienionymi dziedzinami wiedzy.

Opisy zawierają takie informacje, jak: temat konferencji lub szkolenia, datę, nazwę organizatora, rodzaj konferencji lub szkolenia oraz link do wersji internetowej wydarzenia. Rekordy ułożone zostały chronologicznie. Nie uwzględniono szkoleń komercyjnych, organizowanych przez firmy związane z bazami danych, serwisami e-książek i e-czasopism, takich jak EBSCO czy Elsevier.

Konferencje w Polsce w 2021 r.

- Tytuł:** Wdrażam RODO i kontrolę zarządczą
Termin: 3 listopada 2021 r.
Organizator: Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich
Rodzaj wydarzenia: szkolenia / online
Link do wersji internetowej wydarzenia / informacji o wydarzeniu:
<http://www.szkoleniadlabibliotekarzy.sbp.pl/wdrazam-rod-i-kontrol-e-zarzadcza/>
- Tytuł:** Zdrowo zaczytani. Książka uczy, bawi i leczy
Termin: 9 listopada 2021 r.
Organizator: Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich
Rodzaj wydarzenia: szkolenia / online
Link do wersji internetowej wydarzenia / informacji o wydarzeniu:
<http://www.szkoleniadlabibliotekarzy.sbp.pl/zdrowo-zaczytani-ksiazka-uczy-bawi-i-leczy/>
- Tytuł:** Mam swój zespół
Termin: 10 listopada 2021 r.
Organizator: Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich
Rodzaj wydarzenia: szkolenia / online
Link do wersji internetowej wydarzenia / informacji o wydarzeniu:
<http://www.szkoleniadlabibliotekarzy.sbp.pl/mam-swoj-zespol/>
- Tytuł:** Mapuję otoczenie
Termin: 17 listopada 2021 r.
Organizator: Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich
Rodzaj wydarzenia: szkolenia / online
Link do wersji internetowej wydarzenia / informacji o wydarzeniu:
<http://www.szkoleniadlabibliotekarzy.sbp.pl/mapuje-otoczenie/>
- Tytuł:** Cyfrowe życie po życiu w pandemii. W jaki sposób badać użytkowników mediów
Termin: 18-19 listopada 2021 r.
Organizator: Wydział Dziennikarstwa, Informacji i Bibliologii Uniwersytetu Warszawskiego
Rodzaj wydarzenia: XII Ogólnopolska Konferencja Metodologiczna Medioznawców / hybrydowa
Link do wersji internetowej wydarzenia / informacji o wydarzeniu:
<https://www.wdib.uw.edu.pl/wydarzenie/9-xii-ogolnopolska-konferencja-metodologiczna-medioznawcow>

6. **Tytuł:** *Artificem commendat opus* – zbiory graficzne w zasobach bibliotek, archiwów, muzeów i kolekcji prywatnych
Termin: 18-19 listopada 2021 r.
Organizator: Polska Akademia Umiejętności, Biblioteka Naukowa PAU i PAN w Krakowie, Międzynarodowe Centrum Kultury
Rodzaj wydarzenia: Międzynarodowa konferencja naukowa / online
Link do wersji internetowej wydarzenia / informacji o wydarzeniu:
<https://buwlog.uw.edu.pl/artificem-commendat-opus-zbiory-graficzne-w-zasobach-bibliotek-archiwow-muzeow-i-kolekcji-prywatnych-miedzynarodowa-konferencja-naukowa-on-line-18-19-listopada-2021-r/>
<https://www.youtube.com/watch?v=FU2K9UKjp7M>
7. **Tytuł:** Planuje, wnioskuje, sprawozdaje – roczny Kalendarz Dyrektora Biblioteki
Termin: 24 listopada 2021 r.
Organizator: Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich
Rodzaj wydarzenia: szkolenie / online
Link do wersji internetowej wydarzenia / informacji o wydarzeniu:
<http://www.szkoleniadlabibliotekarzy.sbp.pl/event/planuje-wnioskuje-sprawozdaje-roczny-kalendarz-dyrektora-biblioteki/>
8. **Tytuł:** XII Kongres Bibliotek „Na zdrowie”!
Termin: 24 listopada 2021 r.
Organizator: Fundacja Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego
Rodzaj wydarzenia: konferencja / online
Link do wersji internetowej wydarzenia / informacji o wydarzeniu:
<https://kongresbibliotek.pl/>
9. **Tytuł:** Myślę i działam pozytywnie – profilaktyka zdrowia psychicznego w czasie pandemii
Termin: 25 listopada 2021 r.
Organizator: Małopolskie Centrum Doskonalenia Nauczycieli Ośrodek w Nowym Sączu
Rodzaj wydarzenia: konferencja / hybrydowa
Link do wersji internetowej wydarzenia / informacji o wydarzeniu:
<https://mcdn.edu.pl/nowy-sacz/mysle-i-dzialam-pozytywnie-profilaktyka-zdrowia-psychicznego-w-czasie-pandemii-konferencja/>

10. **Tytuł:** „Zbiory specjalne 3.0”. „Zbiory historyczne, artystyczne i specjalne w bibliotekach oraz innych instytucjach kultury”
Termin: 24-26 listopada 2021 r.
Organizator: Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie
Rodzaj wydarzenia: III konferencja z cyklu HINC OMNIA / online
Link do wersji internetowej wydarzenia / informacji o wydarzeniu:
<https://konferencje.buw.uw.edu.pl/hincomnia2021/>
11. **Tytuł:** Technologie biblioteczne w okresie pandemii
Termin: 1-2 grudnia 2021 r.
Organizator: Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich
Rodzaj wydarzenia: XIII konferencja z cyklu „Automatyzacja bibliotek” / online
Link do wersji internetowej wydarzenia / informacji o wydarzeniu:
<https://automatyzacjabibliotek.sbp.pl/>
12. **Tytuł:** Zachowania i postawy dzieci i młodzieży w konsekwencji zdalnego nauczania
Termin: 7 grudnia 2021 r.
Organizator: Instytut Ekonomii i Finansów, Uniwersytet Zielona Góra
Rodzaj wydarzenia: konferencja z cyklu „Co z nami zrobiła pandemia” / transmisja online
Link do wersji internetowej wydarzenia / informacji o wydarzeniu:
<https://www.infoserwis.uz.zgora.pl/index.php?co-z-nami-zrobila-pandemia-zachowania-i-postawy-dzieci-i-mlodziezy-w-konsekwencji-zdalnego-nauczania-konferencja-na-uz>
<https://konferencja-pandemia.edu.pl/>
13. **Tytuł:** Kultura komunikacji – społeczeństwo, nauka i biznes wobec wyzwań XXI wieku
Termin: 8 grudnia 2021 r.
Organizator: Koło Naukowe Infologów – Uniwersytet Śląski w Katowicach
Rodzaj wydarzenia: XV Ogólnopolska Studencko-Doktorancka Konferencja Kół Naukowych / online
Link do wersji internetowej wydarzenia / informacji o wydarzeniu:
<http://www.kni.ibin.us.edu.pl/kultura-komunikacji-spoleczenstwo-nauka-i-biznes-wobec-wyzwan-xxi-w/>

Konferencje w Polsce w 2022 r.

- Tytuł:** Lekcja: Enter – projekt grantowy dla nauczycieli w zakresie kompetencji cyfrowych
Termin: 12 stycznia 2022 r.
Organizator: Centrum Edukacji Nauczycieli Lechaa Sp. z o.o.
Rodzaj wydarzenia: szkolenie / online
Link do wersji internetowej wydarzenia / informacji o wydarzeniu:
<https://lechaa.pl/lekcjaenter/>
- Tytuł:** Metody i formy animacji kultury w pracy z młodzieżą
Termin: 24 stycznia 2022 r.
Organizator: Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich
Rodzaj wydarzenia: szkolenie / online
Link do wersji internetowej wydarzenia / informacji o wydarzeniu:
<http://www.szkoleniadlabibliotekarzy.sbp.pl/metody-i-formy-animacji-kultury-w-pracy-z-mlodzieza/>
- Tytuł:** Biblioterapia w pracy z seniorami (Seniorzy pełni zdrowia, mądrości i wigoru)
Termin: 25 stycznia 2022 r.
Organizator: Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich
Rodzaj wydarzenia: szkolenie / online
Link do wersji internetowej wydarzenia / informacji o wydarzeniu:
<http://www.szkoleniadlabibliotekarzy.sbp.pl/biblioterapia-w-pracy-z-seniorami-seniorzy-pełni-zdrowia-madrosi-i-wigoru/>
- Tytuł:** Książka i czytelnik – (nie)codzienny duet
Termin: 27 stycznia 2022 r.
Organizator: Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich
Rodzaj wydarzenia: szkolenie / online
Link do wersji internetowej wydarzenia / informacji o wydarzeniu:
<http://www.szkoleniadlabibliotekarzy.sbp.pl/ksiazka-i-czytelnik/>
- Tytuł:** Kontrola zarządcza w praktyce – zadania, dokumentacja, podsumowanie
Termin: 4 lutego 2022 r.
Organizator: Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich
Rodzaj wydarzenia: konferencja naukowa / onszkolenie / onlineline
Link do wersji internetowej wydarzenia / informacji o wydarzeniu:
<http://www.szkoleniadlabibliotekarzy.sbp.pl/kontrola-zarzadcza-w-praktyce/>

6. **Tytuł:** Cyberbezpieczna biblioteka
Termin: 25 lutego 2022 r.
Organizator: Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich
Rodzaj wydarzenia: szkolenie / online
Link do wersji internetowej wydarzenia / informacji o wydarzeniu:
<http://www.szkoleniadlabibliotekarzy.sbp.pl/cyberbezpieczna-biblioteka/>
7. **Tytuł:** Metody wspierania dobrostanu i sprężystości psychicznej czytelników i pracowników bibliotek
Termin: 7 marca 2022 r.
Organizator: Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich
Rodzaj wydarzenia: szkolenie / online
Link do wersji internetowej wydarzenia / informacji o wydarzeniu:
<http://www.szkoleniadlabibliotekarzy.sbp.pl/metody-wspierania-dobrostanu-i-sprezystosci-psychicznej-czytelnikow-i-pracownikow-bibliotek/>
8. **Tytuł:** Rentgen Otwartych Zasobów
Termin: 7-11 marca 2022 r.
Organizator: Centrum e-Learningu Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie
Rodzaj wydarzenia: szkolenie online
Link do wersji internetowej wydarzenia / informacji o wydarzeniu:
<https://www.cel.agh.edu.pl/szkolenia/ozerentgen/>
9. **Tytuł:** Transparentny influencer marketing – nowa era funkcjonowania?
Termin: 8 marca 2022 r.
Organizator: Wydział Dziennikarstwa, Informacji i Bibliologii – Uniwersytet Warszawski
Rodzaj wydarzenia: konferencja / transmisja online
Link do wersji internetowej wydarzenia / informacji o wydarzeniu:
<https://www.wdib.uw.edu.pl/wydarzenie/12-konferencja-transparentny-influencer-marketing-nowa-era-funkcjonowania>
10. **Tytuł:** Tik Tok, stories, rolki – najnowsze formy promocji w 2022
Termin: 9 marca 2022 r.
Organizator: Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich
Rodzaj wydarzenia: szkolenie / online
Link do wersji internetowej wydarzenia / informacji o wydarzeniu:
<http://www.szkoleniadlabibliotekarzy.sbp.pl/tik-tok-stories-rolki-nowe-formy-promocji/>

11. **Tytuł:** Bibliotekarz infobrokerem
Termin: 16 marca 2022 r.
Organizator: Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich
Rodzaj wydarzenia: szkolenie / online
Link do wersji internetowej wydarzenia / informacji o wydarzeniu:
<http://www.szkoleniadlabibliotekarzy.sbp.pl/bibliotekarz-infobrokerem/>
12. **Tytuł:** Sytuacja zawodowa nauczycieli i instytucji szkoły w okresie pandemii
Termin: 17 marca 2022 r.
Organizator: Instytut Ekonomii i Finansów, Uniwersytet Zielona Góra
Rodzaj wydarzenia: konferencja z cyklu „Co z nami zrobiła pandemia” / transmisja online
Link do wersji internetowej wydarzenia / informacji o wydarzeniu:
<https://konferencja-pandemia.edu.pl/konferencja-3-17-03-2021/>
13. **Tytuł:** Język w komunikacji, translacji i glottodydaktyce
Termin: 17 marca 2022 r.
Organizator: Katedra Germanistyki w Kolegium Nauk Humanistycznych Uniwersytetu Rzeszowskiego, Instytut Lingwistyki Stosowanej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
Rodzaj wydarzenia: Ogólnopolska konferencja naukowa / online
Link do wersji internetowej wydarzenia / informacji o wydarzeniu:
<https://www.ur.edu.pl/kolegia/kolegium-nauk-humanistycznych/kolegium/aktualnosci/ogolnopolska-konferencja-naukowa-jezyk-w-komunikacji-translacji-i-glottodydaktyce--sprache-in-kommunikation-translation-,36541>
14. **Tytuł:** Zobacz, jak to robią inni. Wykorzystanie mediów społecznościowych przez biblioteki i twórców książkowych
Termin: 18 marca 2022 r.
Organizator: Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich
Rodzaj wydarzenia: szkolenie / online
Link do wersji internetowej wydarzenia / informacji o wydarzeniu:
<http://www.szkoleniadlabibliotekarzy.sbp.pl/najlepsze-przyklady-wykorzystania-mediow-spolescziowych-przez-biblioteki-i-tworcow-ksiazkowych-zobacz-jak-to-robia-inni-analiza-przykladow-porady-na-przyszlosc/>

15. **Tytuł:** Efektowne i skuteczne social media – jak samodzielnie tworzyć materiały graficzne
Termin: 21 marca 2022 r.
Organizator: Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich
Rodzaj wydarzenia: szkolenie / online
Link do wersji internetowej wydarzenia / informacji o wydarzeniu:
<http://www.szkoleniadlabibliotekarzy.sbp.pl/efektowne-i-skuteczne-social-media-jak-samodzielnie-tworzyc-materialy-graficzne/>
16. **Tytuł:** Mam swój zespół
Termin: 22 marca 2022 r.
Organizator: Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich
Rodzaj wydarzenia: szkolenie / online
Link do wersji internetowej wydarzenia / informacji o wydarzeniu:
<http://www.szkoleniadlabibliotekarzy.sbp.pl/mam-swoj-zespol/>
17. **Tytuł:** Bibliotekarz trenerem
Termin: 23 marca 2022 r.
Organizator: Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich
Rodzaj wydarzenia: szkolenie / online
Link do wersji internetowej wydarzenia / informacji o wydarzeniu:
<http://www.szkoleniadlabibliotekarzy.sbp.pl/bibliotekarz-trenerem/>
18. **Tytuł:** Dane przestrzenne w dziedzictwie kulturowym: polskie perspektywy
Termin: 23-25 marca 2022 r.
Organizator: Uniwersytet Warszawski - Wydział Historii
Rodzaj wydarzenia: warsztaty / hybrydowe
Link do wersji internetowej wydarzenia / informacji o wydarzeniu:
<http://historia.uw.edu.pl/cultural-heritage-geodata/>
19. **Tytuł:** Kontrast i analogia w kulturze
Termin: 24-25 marca 2022 r.
Organizator: Katedra Poetyki Intersemiotycznej i Komparatystyki Mediów, Instytut Nauk o Kulturze i Religii, Wydział Nauk Humanistycznych Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie
Rodzaj wydarzenia: Ogólnopolska konferencja naukowa / online
Link do wersji internetowej wydarzenia / informacji o wydarzeniu:
https://wnh.uksw.edu.pl/sites/default/files/Kontrast%20i%20analogia%20w%20kulturze_24-25.03_program%20.pdf

20. **Tytuł:** Darmowe narzędzia do tworzenia podcastów
Termin: 25 marca 2022 r.
Organizator: Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich
Rodzaj wydarzenia: szkolenie / online
Link do wersji internetowej wydarzenia / informacji o wydarzeniu:
<http://www.szkoleniadlabibliotekarzy.sbp.pl/darmowe-narzedzia-do-tworzenia-podcastow/>
21. **Tytuł:** Bądź czujny, zwiększ zasięgi – promocja biblioteki w social media
Termin: 28 marca 2022 2021 r.
Organizator: Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich
Rodzaj wydarzenia: szkolenie / online
Link do wersji internetowej wydarzenia / informacji o wydarzeniu:
<http://www.szkoleniadlabibliotekarzy.sbp.pl/badz-czujny-zwieksz-zasięgi-promocja-biblioteki-w-social-media/>
22. **Tytuł:** Planuję rok dyrektora
Termin: 29 marca 2022 r.
Organizator: Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich
Rodzaj wydarzenia: szkolenie / online
Link do wersji internetowej wydarzenia / informacji o wydarzeniu:
<http://www.szkoleniadlabibliotekarzy.sbp.pl/planuje-wnioskuje-sprawozdaje-roczny-kalendarz-dyrektora-biblioteki/>
23. **Tytuł:** Bibliotekarz prawnikiem
Termin: 30 marca 2022 r.
Organizator: Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich
Rodzaj wydarzenia: szkolenie / online
Link do wersji internetowej wydarzenia / informacji o wydarzeniu:
<http://www.szkoleniadlabibliotekarzy.sbp.pl/bibliotekarz-prawnikiem/>
24. **Tytuł:** XIX Ogólnopolski Tydzień Bibliotek „Biblioteka – świat w jednym miejscu”, 8-15 maja 2022
Termin: 30 marca 2022 r.
Organizator: Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich
Rodzaj wydarzenia: webinarium informacyjne / online
Link do wersji internetowej wydarzenia / informacji o wydarzeniu:
<http://tydzienbibliotek.sbp.pl/xix-tydzien-bibliotek-webinarium-informacyjne-30-marca-2022-r/>

Marzena Kowalska

Online conferences and trainings organized in Poland during the COVID-19 pandemic – selection (from November 2021 to March 2022)

ABSTRACT: Selective list of conferences and trainings in the field of information and book science, as well as social communication and media, which were held online in Poland during the COVID-19 pandemic from November 2021 to March 2022. National and international events have been registered.

Edited by *Marzena Kowalska*